

Мүнөөдэр "Буряад үнэн" – "Дүхэриг"

35838
хэцэгээр
хэблэгдээ

Үдэр бүри гарадаг "Буряад үнэнтээ" хамта - 38201 хэцэгээр республика соогуурнай, Агын болон Усть-Ордын тойрогуудта тарыхань гэшиэ.

Сентябриин нэгэнхээ Улаан-Үдэ хотодо оюутадай сугларан ерэхэдэ, "Буряад үнэмнай" 40627 хэцэгээр хэблэгдэхэ.

ХҮНДЭТЭ МАНАЙ НЮТАГ ОРОНОЙХИД, УНШАГШАДНАЙ!

"Буряад үнэн" - Буряадайманай анха түрүүшын үндэһэн хэблэл. Буряадай гүрэн түрын (автономито областин, хожомын республикын) өөрын сонин гэхэн үндэр ехэ үүргэ дааж ябаһаар.

Үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 21-дэ газетыннай бни болоһоор 75 жэлэй оие арад зомнай үргэнөөр тэмдэглээ бэлэй.

Мүнөөдэр "Буряад үнэн" дүшөөд мянган хэцэгээр хэблэгдэжэ эхилбэ. Энэмнай манай сониной түүхэдэ ушараагүй үзэгдэл. Буряад хэлэндээ, нютаг орондоо, арад зондоо эльгэ зүрхөөрөө энхэргэн дуратай байһанайтнай гэршэ энэ гэшиэ.

БМАССР-эй ЦИК (гүрэнэй дээдын зургаан) анха түрүүн толгойлһон, ДВР-гэй министр, Коминтернын түлөөлэгшэ, Монголой Экономическа Зүблэлэй түрүүлэгшэ ябаһан, "Буряад үнэнэй" түрүүшын редактор байһан М.И.Амагаевай түрэхөөр 100 жэлэй ойдо зориулагдаһан түлөөлэгүй захил газетэдэмнай хэгдээ гэшиэ. Энэмнай манай республикын хэлхээ холбооной (Бурятское управление федеральной почтовой связи) ударидагшанарай (Д.Ц.Ринчинова, С.В.Захаров, С.В.Бохоева), нютагуудтахи ажалшадайн үндэһэн сониноо дэмжэһэнэй ашаар нимэ үрэ дүндэ хүрэжэ ерэбэбди.

Аймагуудай болон нютагуудай захиргаануудай, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй найн дурараа

мүнгэ зөөриин талаар "Буряад үнэндөө" туһаламжа үзүүлхээр бэлэн байһандань доро дохин баяр хүргөөд, энээн тухайн бүгэдэ арадай мэдээжэ байхыень хүсэнэбди.

Манай сониние эмхидхэн байгуулагшадтай - республикын Президентын, Арадай Хуралай, Правительствоын - саашанхи дэмжэлгэдэ найданабди.

"Буряад үнэн" - мүнөөдэр хүнэй һонирхожо, дурлажа уншахаар сонин.

"Буряад үнэн" - мүнөөдэр манай республикын эгээл олон хэцэгээр гарадаг хэблэлүүдэй нэгэн. (Мүнөөдэр 35838 хэцэгээр, сентябриин нэгэнхээ 40627 хэцэгээр барлагдахань).

ИЮНИИН 19-20 ҮДЭРНҮҮДТЭ БЭШҮҮЛХЭН ЗОНДОО "БҮРЯАД ҮНЭН - ДҮХЭРИГ" ГЭХЭН ДОЛООН ХОНОГТОО НЭГЭ УДАА ЧЕТВЕРГДЭ ГАРАДАГ СОНИНОО ХҮРГЭДЭГ БАЙХАБДИ. "БҮРЯАД ҮНЭН - ДҮХЭРИГНАЙ" 20 НЮУР ДЭЭРЭ ХЭБЛЭГДЭХЭ. ТЕЛЕВИДЕНИИН ПРОГРАММА, "ЗУРХАЙ", "УУЛЗУУР" ГЭХЭН НЮУРНУУД НЭМЭГДЭЭ.

"Буряад үнэн" - мүнөөдэр хүгжэлтынгөө шэнэ шатада гараба гэжэ тоолоё.

ХҮНДЭТЭ МАНАЙ НЮТАГ ОРОНОЙХИД, УНШАГШАДНАЙ!

"БҮРЯАД ҮНЭНӨӨ" ҮНЭН ХАЙХАН СЭДЬХЭЛТЭЙГЭЭР УГТАН АБЫТ ДАА!

ГАЗЕТЫН РЕДАККОЛЕГИ.

Эм залажа, энэрэл хайраяа мэдүүлдээ эмшэ-лама Чимит-Доржи Дугаров

4-5

СВЕТЛАНА ТЕСЛЕВА -

ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОНКА

Эхэнэрнүүдэй дунда пауэрлифтингээр дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлоо мурьсоон Урда Африкын Республикын Кейптаун хотодо болобо. Хэдэн түбиин 21 ороной 90 гаран атлет энэ ехэ мурьсоондэ хабаадаһан байгаа.

Мурьсоонэй дүнгүүдээр Россин суглуулагдамал команда илаата туйлажа, ехэ Кубогаар шагнагдаа.

Манай ороной командын амжалтада Буряадай гүрэнэй университетдэй оюутан, Россин спортын габьяата мастер Светлана Теслева ехэ хубигтаяа оруулаа. Тэрэ 44 килограммай шэгнүүртэ хабана туршахадаа, хамта 377,5 килограммай үрэ дүн харуулжа, түрүү һуури эзэлээд, эхэнэрнүүдэй дундаһаа хоёрдохёо дэлхэйн чемпиной нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Тийхэдээ тэрэ 145 килограммай штанга дала мүррээ дээгүүрээ табижа һуугаад бодоһон, 80 килограммай штанга хэбтээд аргааханаар үргэһэн, 152, 5 килограммые үбдэгтөө хүргэһэн байна.

Россин габьяата тренер, уласхоорондын классай спортын мастер Александр Дехановой һурагша Светлана Теслева залуушуулай дундаһаа дэлхэйн хоёр дахин, эхэнэрнүүд сооһоо Европнын гурба дахин чемпион болоһон намтартай.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИИН ПРОГРАММА ТЕЛЕВИДЕНИИ

10-11

Нострадамусай уридшалан хэлэһэн мэргэн бодолнууд

Предсказания Нострадамуса

"Зурхай"

12

Нефертити

Инаг дуран - засаг түрээ

"Уулзуур"

18

Түрүүшынхиёэ - "Дүхэригтэмнай"

Хүндэтэ айлшадые нэрлэбэл, хүршэ аймагуудай захиргаануудай гулваанар - Сэлэнгэһээ Н.Д.Бадмаев, Захааминнаа В.Б.Соктоев, Зэдэһээ А.Ц.Идамжапов, Буряад Республикын хүдөө ажакын болон эдээ хоолой министр П.М.Болонев, хүршэ Монгол гүрэнэй Сэлэнгэ аймагай деле-

үнгэргэхэ хэрэгтэ мүнгэ зөөрээр туһа хүргэһэн ажакыннуудай, предприятия болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ баярые хүргэбэ. Мүн ерээдүйн эмшэлгын түб болохо баригдажа байгаа "мамба" дасангай байдалтай, саашанхи зорилготойнэ зоние танилсуулаа. Мүнгэ зөөрээр туһалагшадай, хайхан сэдхэлтэй хүнүүдэй хүсөөр энэ хүндэ хүшэр сагта барилгын нөөсэтэй ажалаа

СЭДЬХЭЛЭЭРЭЭ СҮЛӨӨРХЭНЭЙ НАЙНДЭР

Зэдын аймагай Сартуул-Гэгээтэйн дасанай болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ехэ найр тээсгэн боложо, үглөөнһөө ариудхал-уншалга, баяр ёһололой суглаан, "Баяр", "Ая ганга" ансамбльнуудай болон уран хайханда дуратайшуулай концерт, үндэһэн арадаймнай эрын гурбан нааданда ородог нур харбалга, бүхэ барилдаан, мори урилдаанһаа гадна хүбүүд, басагадай урилдаан гэхэшэлэн зүйлнүүдээр бүхэли үдэр эзэлэгдээ. Олон хүнэй ажабайдалда ехэ баяр болоо гэжэ тэмдэглэмээр.

гациин толгойлогшо Сүрэн-дэндэб, Доодо-Ивалгын хүдөөгэй захиргаанай зайхан Б.Д.Цыдыпов, "Ориент" фирмын генеральна директор П.Б.Дагбаев, Буддын шажанай академиин түлөөлэгшэ багша-ламанар Чоглой, Ганжуур, ламбагайнар Гэндэн, Бадан гээд, минии танихашыггүй айлшад олон байгаа. Үглөөнэй мүргэлэй удаа Сартуул-Гэгээтэйн дасанай шэрээтэ Данзан-Нима (Матвей Чойбонов) ламхай баярай суглаа нээхэдээ, энэ ехэ найндэртэ хабаадалсажа байһан хүндэтэ айлшаддаа амаршалаад, найр

үргэлжэлүүлжэ байхабди гэжэ шэрээтэ ламхай тэмдэглээ. Баярай суглаанда үгэ хэлэһэн элдэб шатын хүтэлбэрилэгшэд энэ буянга хэрэгтэ саашадаашые туһа нэмэри хүргэлсэжэ байхабди гэжэ найдуулаа. Саашадаа жэл бүхэнэй июниин 12-ой үдэр гансашые Росси гүрэнэй сүлөөрхэнэй бэшэ, хүзэгтэй зоной зүрхэ сэдхэлээрээ сүлөөрхэнэй, дасангай болон нютагай найндэр үнгэргэдэг болохонь. Николай ЦЫБИКОВ.

БАНКДА ХҮДЭЛХЭНЬ ЮРЫН ХЭРЭГ БЭШЭ

(Буряадай финансово-кредитнэ колледжые эгээл түрүүлэн дүүргэгшэдэй баяр ёһолол тухай)

ЭКОНОМИКЫН эрид хубилалтын үе дэ банкнуудай ажал эдэбхижээ бшуу. Гүрэнэй мэдэлэй эрдэм нуралсалай эмхинүүдэй банкын хүдэлмэрилэгшэдые олоор хургаха аргагүй дээрэһээ коммерческэ нуралсал эмхидхэгдэнэ гэшэ. Тэрэ тоодо Сибириин оршондо банкын ажалшадые хургадаг мэргэжэлыень дээшлүүлжэ үүргэтэй болоһон Сибириин финансын болон банкын ажал ябуулгын институт (Новосибирск) манай Буряадай финансово-кредитнэ колледжын (недондо нээгдээ) эмхидхэн байгуулагша болоо юм. Үшөө һонин гэхэдэ, энэ колледж

ЗЭРЭЛГЭЭТЭН УГТААЛ ЗЭДЫН ТАЛА!

Бороогой һүүлдэ Борьёогой тала нэмжын ногооржо, хүнэй зүрхэ сэдхэл буяан, захэ үзүүргүй мэтэ үзэгдэнэ. Голооронь годли мэтэ зурьһан ариухан асфальт харгы. Харгын хоёр бэээр хөөрсэгэнэдэһэн хонид, тарган адуу мал талаар таран бэлшэнэ. Иимэ үзэгдэлнүүд Борьёогой талаар тоо томшогүй. Хүн зонийнхэлэ тэнюун, баян тарган, таряа үргасаараа тайтын хэштэгээр суурхан зэнхынэн Зэдын аймаг ямаршые хүнэй зүрхэндэ үшн удаан ханагдахал.

Аймагай түб Петропавловка ерэхэдэмнай, "Зэдын үнэн" газетын 60 жэлэйн ойн баяр боложо байгаа һэн. Аймагай соёлой байшанда хүн зон ололт. "Зэдын үнэн" газетэ сугларашадта барюулагдажа, нютагайнь залуушуул концерт наада харуулхынгаа хажуугаар, газетын түүхэ иран, ирагуу гоё дуу хатарараа зоной зүрхэ баясуулаба. Газетын түүхэһээ нэгэ бага, 1935 он болотор Зэдын аймаг Сэлэнгын аймагта хабаатай байһан. 1937 оной январь һара соо "Стахановец" гэжэ нэрэтэйгээр Зэдын аймагта анха түрүүшынхээ газетэ гаража, сагайнгаа байдалаар газетын нэрэньшые хубилгагдажа, "Торейский колхозник", "Джидинский колхозник" гээдшые гаража байһанаа, мүнөө "Джидинская правда" гэжэ нэрэтэйгээр гарана. Аймагай газетын редактор Сергей Жугдурович Балсанов

литературна нэгэдэл хүдэлэнэ, хүтэлбэрилэгшэнь Галина Раднаева хургуулиин үхи-бүүдтэ шүлэг, расказуудай онсо ороёе заажэ үгэнэ. Энэ ажалдань ариун харгы хүсэе. Саашаа Зэлтэрэ (Желтура) һуурин тээшэ зорибодди. Шалтагаанинь гэхэдэ, энэ тосхоной бии болоһоор 300 жэлэйн ойн баяр болохо байгаа. Энэ һууринда анханһаа хилэ харадаг хасагууд түбхинэнхэй һэн. Холо ойроһоо айлшаар уригдаһан: Хягтаһаа, Сэлэнгэһээ, Шэтэһээ ерэһэн хасагууд энэ тосхоной захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдтэ бэлэг сэлэгээ барижа, хасаг уг гарбалаа хэргээе гэһэн уряа доро концерт наада харуулжа, хасагайнгаа хубсаһа үмдэнхэй найраа үнгэргэжэ байгаа һэн. Минии ябаһан хэрэг хадаа, Зэдын аймагай бүхы буряад һууринуудта "Буряад үнэн" газетэдээ хоёрдохон хахад жэлэй захил хүүлэхэ гэжэ даабаритай ошоһон байгаа. Энэ хэрэгтэм Зэдын бүхы буряад һууринуудай хэлхээ холбооной таһагуудай хүдэлмэрилэгшэд ехэ туһаламжа үзүүлээ. Июниин 19-20-ой үдэрнүүдтэ "Буряад үнэндэ" түлөөлөгүй захил хүүлэхэ гэһэн соносхол-урыагай эдэлэхэдэ, Зэдын зон 2700 хэһэг газетэ захил хүүлээ. Ингэжэ "Буряад үнэн", "Дүхэриг" һонимнай энэ аймагай зондо бүри дүтэ болобо гэшэ. Элбэг МАНЗАРОВ. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: "Зэдын үнэнэй" түүхэ һонин; "Зэдын үнэн" газетын редактор С.Ж.Балсанов; ёһотойл хасаг. С.БАЛДУЕВАЙ фото.

Москвагай Гүрэнэй экономикын, статистикын болон информатикын университетэдэй олзын хэрэгээр партнер болонхой юм. Һаяхан Улаан-Үдын 24-дэхин үндэһэн лицейн актова зал соо энэ колледжые дүүргэһэн эгээл түрүүшын выпускын залуу басагад, хүбүүд гэртэхинтээ сугларба. Баярай үдэшые нээһэн тус колледжын директор Светлана Чимитовна Шойжонова тусхай зарлиг уншаба. "Банкын ажал ябуулгада" һуража дүүргэһэн 20 залуушуулай "Банкын албатад" гэһэн мэргэжэлтэй болоһон тухай дипломууд дурасхаалай фотоальбомуудтайгаар баярай оршондо тэдэндэ барюулагдаба. Эрхимээр һураһан Булат Аюшеев, Екатерина Буханевич, Виктория Намжиева, Татьяна Онхонова, Римма Рошка, Юлия Семенова, Мария Суходаева, Юлия Тхорова гэгшэдтэ улаан дипломууд халуун алыга ташалган доро барюулагдаба. Республиканска олимпиадануудта бэрхээр хабаадаһан Юлия Тхорова Екатерина Буханевич гэгшэдэй гэртэхиндэ, мүн бусад эдэбхитэй залуушуудта баярай бэшгүүд дамжуулагдаба. Багшанарта, мүн колледжын директорэй туһалагша Л.Е.Батуевада гарай шангууд, баглаа сээсгүүд барюулагдаа. Амаршалгын үгэ хэлэһэн тус колледжын правленийн түрүүлэгшэ Буда-Ширап Чимитович Батуев тэмдэглэхэдээ, банкын хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэлгын хэмжээн мүнөө үедэ дээшлээ, колледжые байгуулагда ехэ оролдолго гаргагдаа, мүн банкын албаганай харюусалага абахаяа айһанай хэрэггүй гэжэ

захин тэмдэглээ. Ерээдүйдэ ажалай болон нуралсалай ехэ амжалта, бүхы найн хайхание хүсэһэн 24-дэхин лицейн директор Г.П.Баглаев, багша Н.Н.Альхименко, БГУ-гай экономикын багша А.Т.Шагжиева, республикын нуралсалай болон эрдэмэй министрствын таһагые даагша В.И.Тюррин, Сбербанкын нуралсалай түбэй директор Л.И.Кочнева, Бикомбанкын таһагай начальник А.В.Найданов болон бусад шэнэ мэргэжэлтэдые хани халуунаар амаршалаба. Энэ колледжые бии болголсоһон, мүнөө үеын ехэ зорилгонуудые ойлоһон БФКК-гай дирекциие, багшанарые, ахамд бухгалтер Сэржэн Шойнхоровна Жанаевагай хүсэл оролдолгые тэмдэглэхээр. "Экономикын байдалай ходел хубижа байдаг хадань эрдэм мэдэсээе, нуралсалай үргэлжэлүүлжэ байгые хүсэһэнэ, хубини жаргалтай найн ажаһуугты" гэжэ экономикын багша Людмила Табитуевна Шагжиева онсолоо һэн. Банкад хүдэлхэ ажал мүнөө үедэ харюусалгатайшые, олзо тойлые ажал гэжэ дэм хэлсэдэггүй бшуу. Мүнөө жэлэ шэнэ оюутадые нуралсалай БФКК урина. Иимэ хаягаа тэдэндэ хандаха аргатайт: Улаан-Үдэ, Терешковская үйлсэ, 56, телефон 3-57-63. Б.ОРБОДОЕВА. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: улаан дипломо хүртэһэн В.Намжиева Ю.Семенова хоёр; экономикын багша А.Т.Шагжиева баярай бэшгэ гарай бэлэгтэ гээр БФКК-гай директор С.Ч.Шойжонова барюулна. Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

тээ саанаханань амта-та эдээ хоол табяатай. Тэдэнэйн дунда хүшөөгдэһэн үрмэн, зөөхэй, тараг, эзэгэй, шанаһан зөөхэй, шара, сагаан-шые тоһон, загаһаар бэлдэгдэһэн эдээ хоолой олон тоото зүйлүүд... Екатерина Михайловна Майоровагай бэлдэһэн сыр олондо һайшаагдаа.

һайхан зүүдхэлнүүдээ зүүнхэй ерэжэ, залуу үетэнөө хужарлуулаа.

Һайндэрэй һонирхолтой, хүхиун наада зугаатай хэмжээ ябуулгань хадаа мори урилдаан, барилдаан, урилдаан, гиир үргэлгэ, гарай хүсэ шадал туршалга болоно. Жэшэнь, мори урилдаанда хабаадагша бүхэн тэргэдэ хүлөөтэй мори мулталаад, тэрэнээ дахин

Сэлэнгэ мурэнэй адагта, далайн эрьеэр ажаһуудаг Кабанскийн райондо дүрбэхэн буряад тосхон һууринууд түбхинэнхэй юм. Эдэнэй дунда эгээ олон хүн зонтой Корсаково хадаа районой томо ажахынуудай түб һуурин боложо мүндэлһэн.

Корсаково һуурин анхандаа хоорондоо 1-5 километр зайтай жэжэ һууринуудһаа бүридэдэг бэлэй. Братскийн ГЭС-эй ашаглагдахада, уһанда хашагдажа, үндэр газарнуудта зөөхэ баатай болоһон юм. Тиихэдэ Байгал, далай 1-1,5 метрээр нэмэһэн байгаа.

Шэнээр түбхинэнхэн тосхоной ажалшад районойнгоо

УГ ГАРБАЛАЙ ТУГУУД ҮРГЭГДӨВ

70 жэлэй оёе угтуулан, һайндэртөө бэлдэжэ эхилдээр үнинэй һэн. Урдандаа буряадуудай эгидэдг хоол бэлдэхэ, нютагайнгаа, уг гарбалайнгаа хаанаһаа, хэзээ бии болоһон тухай үлгэрлэн, сугларагшадта хөөржэ, харуулжа үгэхэ зорилготой байгаа. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулганууд нютагай захиргаанай гулваа, эдэбхи үүсхэл ехэтэй залуу дүтэлбэрлэгшэ Анна Дархановагай ударидалга доро үнгэрөө.

Ехэ энэ һайндэртэ 8 уг гарбалтан хабаадаа. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, Хамнай, Сэгзэнүүд, Һэнгэлдэр, Ярҕаха, Баатай, Абзай, Хайшуул, Дархан угайхид болоно.

Тосхоной айл бүхэнэй үндэр наһатайшуул һайндэрэй урда тээ уг гарбалайнгаа аха захатанай хүдөөлүүлэгдэһэн газарта ошожо, тэрэниие сэбэрлэһэн, хорёолһон, удаань үйлсэ гудамжануудаа, газараа доосохиёо баһал сэбэр болгоһон байха юм.

Һайндэрэй эхилхэдэ, 8 угай аха захатан өөһэд өөһэдэнигөө тугуудые үргэжэ, сугларагшадта ехэтэ һайшаагдаа. Удаань нютагай, районой захиргаануудай хүтэлбэрлэгшэд А.П.Дырханова А.В.Пермяков хоёрой амаршалгын үгэ хэлэһэнэй һүүлээр, Корсаковай колхозой правлениин түрүүлэгшэ А.В.Михеев хабарай тарилага хэр зэргээр хэжэ дүүргэһэн тухайгаа ажахынгаа гэшүүдтэ, айлшадта тобшо тэдыгээр хөөржэ үгэһэн байна.

Һайндэр үнгэргэхэ комиссийн гэшүүд али уг гарбалтанай ямар эдээ хоол, зэр зэмсэг, элинсэг хулинсагуудай дууладаг дуу, хүгжэм бэлдэһые шалгажа ороно. Эндэн уран гарганай хэһэн, бүтэһэн гэрэй зэргэсэлнүүд - һагшуур, үйһэн үйһэ, торхо, мүнгэн гаһан, бэһэнлиг, бугааг, һиихэ, аса тармуур, модон һуулга, тэбшэ, ногоон сай нюдэхэ нюдүүр болон бусад олон хэрэгсэлнүүд уг бүхэнэй түлөөлэгшэд жүрин гэшүүдтэ харуула. Мүн 1870 ондо уран гартай дарханай гоё һайханаар угалзатуулан, тусгаар рамада һуулгаһан гэрэл олоной анхарал татаа. Эдэнэрэй

Нютагай үндэр наһатан һуурин тосхоной хэзээ бии болоһон, мүн али угайхид эдэ нютагуудта түбхинэнхэн бэ гэжэ үлгэрлэн хөөржэ, сугларагшад болон комиссийн гэшүүдэй дунда һонирхолтатаа. Жэшэнь, Хамнай уг хаанаһаа бии болонхойб? Энэмнай Ехэ Шоно угай бага хүбүүниинь болоно. Ехэ Шоно хаанаһаа ерэхэн бэ гэхэдэ, эртэ урда сагта ангуушад шонын нүхэн сооһоо балшар асахан хүбүү оложо, гэртээ асарһан гэхэ. Тэрэндээ Ехэ Шоно гэхэн нэрэ үгөө юм ха. Тэрэн үдэр ерэхэ бүри ехэ болоходоо, ухаамгай сэсэн, хүсэ шадалтайхан хүбүүн боложо мүндэлөө. Гэр бүлэ болоод, 8 үхибүүтэй, бага хүбүүндээ Хамнай гэхэн нэрэ үгэһэн ха. Энэмнай тухайлхада аяар 10-дахи зуун жэлдэ һэн гээл даа. Тиихэдэ эдэнэр Зүлхэ (Лена) мурэнэй эрьеэр ажаһуудаг байһан. Бээе хүсэхэн Хамнай гэр бүлээ абаад, ан гүрөөл, загаһа, нугаһануудаар баян газар бэдэржэ ябаһаар, Байгал далай шадар түбхинэн һууһан гэжэ түүхэ домог соо хэлэгдэнхэй гээд мүнөө 87 наһатай М.С.Ильгеева тон һонирхолтойгоор хөөржэ үгөө бэлэй.

Энэнһээ гадна уг гарбалтай түлөөлэгшэд эртэ урдын дуунуудые гүйсэдхэн, юрөөлнүүдые хэлэһэн байха юм.

Обшывка шаргатай хамнайшуул
Урданайһаа ондоогоор жэрылдээ.
Хажуудаш һууһан Шоно тообор
Эрэн саарһаа харамнаа.
Хашабаа шаргатай хамнайшуул
Харахада ондоогоор ербылдээ.
Халуун зүрхэтэй хамнайшуул,
Хатуу саарһаа харамнаа, - гээд, Хамнай угайхид эртэ урдын дуу түрүүшынхие хангыурдажа, олоной зүрхэ сэдхэл хүдэлгэбэ.

Сэгзэнүүд угай Нады Хамоева акробадуудай упражени уян нугархайгаар гүйсэдхэжэ, одоол олоной зүгһөө ехэтэ һайшаагдаа. Һайндэртэ хабаадаһан үндэр наһатайшуул урданай тэрлигүүдые үмдэнхэй, гоё

хүлөөд, 600 метрэй зайда урилдаа. Энэнһээ гадна һээр шаалга олоной зүгһөө һайшаагдажа, шаг шууян, ёһоло болоо. Бүхы мурьсөөнүүдтэ эрхимлэһэн хүн бүхэндэ сарбуутай час бэлэг болгон барюулагдаа.

Һайндэртэ хабаадаһан уг бүхэнэй түлөөлэгшэд бэлдхэл һайнгай байһанайнгаа түлөө тус тустаа 50 мянган түхэригөөр шагнагдаа. Энэнһээ гадна, Корсаково тосхондо ажаһуудаг 80-һаа дээшэ наһатай 4 үндэр наһатанда, тэрэ тоодо 97 наһатай Матрёна Мурзаевна Халзаевада тус тустань шан, бэлэгүүд барюулагдаа. Мүн энэ жэлдэ алтан түрэ хэжэ наярүүлһан Н.А.Никитин, В.У.Шабанов болон тэдэнэрэй һамгадта хүлээгдээгүй бэлэгүүд барюулагдажа, наада зугаа бүри хүхиюутэй болоо һэн. Тиихэдэ Кабанскийн районой мүндэлһэн жэлдэ түрэнэй 15 үбгэд, хүтшэд, байгша ондо түрэнэн 4 үхибүүдэй эхэ, эсэгэнэр баһал шан, бэлэгүүдтэ хүртэжэ урмашаа.

Зулгы зохида зоной нимэ һайндэрнүүд районой бүхы һуурин тосхонуудта эмхи гуримтайгаар үнгэргэгдэһэн байна.

- Корсаковай колхозой хүндэтэ бүхы гэшүүд, танай нютагуудай уг гарбалтан энэ һайндэртэ ехэ бэлэдхэлтэй ержэ, сугларагшадта баясуулаа. Намартаа, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэринүүдэй дүүрэн хойно районойнгоо мүндэлһөөр 70 жэлэй ойн баярай найр зугаа Кабанск тосхондо үнгэргэхэбди. Энэ һайндэртэ мүнөөдэрэй-хидөө адляар районой тосхон, һууринуудай хүн зон хабаадана бээт. һайнта даа, нимэ хүхиюун сэнгэлигээр һайндэртөө бэлдэһэндэтнай баярые хүргэнэб! - гэжэ районой захиргаанай гулваагай орлогшо А.В.Пермяков һайндэрэй түгэхэл дээрэ хэлээ һэн.

И.ГИНЕЕВ,
ажалай ветеран.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: угай нааганда эгэбхитэй хабаадаһан ажалай ветеранууд М.С.Ильгеева, Ц.М.Ильгеев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

НУРГУУЛИЙН ЗУҢАЛАНДА АЙЛШАЛАД, НУРГААЛ АБАМААР

...Алексей жолоошомнай машинаа шуран габшагайгаар залажа, харгын шабар шалбааг, обогор хонхогор газарнуудые тойрон гарана. Хурамшашые хойномнай үлэбэ. Һү һаалин фермын, зүгөөр тэрэнһээ үлэһэн хэдэн һандархай барилгануудай хажуугаар гүйлгэһөөр, хүрэхэ газартаа хүрэхэбди.

Гэрнүүдтэ дүтэлхэдэмнай, Тимофей Базарович Дора Уханаевна Максимовтан бидэнэрые угтаба. Эдэнэр харуулшанаар хүдэлхын хажуугаар хэдэн гахай тэжээдэг юм.

"Бюджетнэ ажахынуудта салин түлэхэ тухай" гэхэн Арадай Хуралай тогтоолой хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тухай мэдэхэ хүсэлтэй бидэ иишээ ерээбди.

Үндэһэтэнэй 1-дэхи лицей-интернадай директор Жалсан Батуевич Санжнев маанядые ёһотой эзэндэл дахуулаад, ажалай ба амаралтын лагерьта асарба. Багшанар, ахамад классай һурагшад лагериин байрануудые сүлөөгүй заһажа байна.

Үхибүүдэй байра байдалтай танилсаад, шэнэ баригдажа байһан байшанда дүтэлбэбди.

"Энэ байшан соо ветерануудые амаруула хүсэлтэйбди, - гэжэ Жалсан Батуевич хөөрөөгөө эхилэ. - Тэдэмнай амарха эрхэдэ дүүрэнээр хүртэһэн аад, путёвконуудай үнэтэй дээрэнээ ёһотойгоор амаржа шаданагүй. Гэхэтэй хамта мүнөөхи, манай лицейдэ мүнгэ тангаар туһалха спонсорнуудые амаруула ханаатайбди. Эндэ байгааи, агаар тунгалаг сэбэр, гоё ха юм. Тээ арга боломжомнай багашаг. Тиимэнһээ мааняда туһалха зондо бидэшые туһалхабди. Энэ жэл Англи урилгаар ошохообди, тиихэдэ 11 мянган долларһоо бага бэшэ мүнгэн хэрэгтэй болоно".

Хөөрэлдэһөөр ябатараа, 1 гектар газар эзэлдэг огородто хүрэхэ ерэхэбди. Эндэ үгэрсэ, капуста ургана. Мүн хартаабхашые яһала таригданхай.

"Намартаа үгэрсэ худалдажа, багахан мүнгэ олонобди. Тээд тон шухала гэхэдэ, үхибүүдэймнай бэе тамир һайжарна, ажалай амта абалгын хэшээлнүүдые гарана.

"Гильбэрэ" кооперативай директор Пурбо Данзапович Чимитовтэ ехэ баяр хүргэхэ байнабди. Тэрэнэй ашаар 7 машина үтэгжүүлгэ огородтомнай оруулагдаа. Газар хахалха гэхэдэ, тракторнууднай эбдэрэнхэй. Тээд энэшые, түрүүшээр харахада, бүтэхгүй шэнги хэрэг. Ивалгын аймагай өөһэдэйн хүтэлбэрийн захиргаанай эрдэм һуралсалай таһагые даагша Янжима Дагбаевна Имыкшеновагай туһаар бүтээгэбди. Сааднай шэнэлэгдэжэ байна. Эндэ манай һургуули дүүргэһэн, мүнөө эрдэмэй кандидат, республикын үр-жэмэсэй станцийн директор Эза Георгиевна Сократова ехэ туһа хүргөө. Тодорхойлбол, тэрэнэй үүсхэлээр малинын 100, үхэр нюдэнэй 100, вишнейн 50 һөөг һургуулимнай саадта үтгөө. Географийн багша Сэсэг Егоровна Дамбаевагай ударидалга доро һурагшаднай тээд модо һуулгаа һэн.

Энэ зун лагериин нээгдэһээр 40 жэл болохонь. 40 жэлэй саана Сэсэг Егоровна түрүүшынгээ ажалай хаһа энэл газар дээрэ эхилэ юм. Мүн ажалай түхэрэн 40-дэхишые хаһа Сэсэг Егоровна баһа эхилээ. Энэ саадһаан жэмэс түүжэ, жэл бүхэндэ 1 тонно варени шанажа абанабди", - гэжэ директор хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

Энэ жэл үшөөшые олон түсэбүүд байһан юм. Тээд мүнгэ зөөри үгы. Эгээл харамтайнь гэхэдэ, тус газараа һургуулиингаа мэдэлдэ оруулха тухай документ абаха мүнгэн үгы. Газарай Кодексын ёһоор, дээрэ хэлэгдэһэн документын абтаа һаа, тус газарай эзэн тэрэнээ түлбэриггүйгөөр харууһалан эзэмдэхэ аргатай юм. Тээд энэ документ абахада, 11 миллион түхэриг хэрэгтэй. "Мүнөө сагта эдээ хоолнай дууһажа байна. Үхибүүдэймнай гэртэхинэй түлбэри (олон үхибүүтэй ба гансаараа байдаг гэртэхиндэ хүнгэлэлтэйгөөр) 190 мянган түхэрэй юм.

Зайныше галай түлбэри үнэтэй. Бидэ тэдэндэ 3 миллион түхэриг үритэйбди. Тракторнууд ехэ хэрэгтэй. Хурамшын Жамсаранов гэгшын "харууһалһан ажалһаа" боложо, эбдэрхэй тракторнуудтай үлэнхэйбди. Мүн тэрэнэйл "туһаар" шэнэшые тракторнай хүдэлдэггүй хэрэгсэлнүүдтэй үлэнхэй", - гэжэ Жалсан Батуевич гомдолоо мэдүүлнэ.

Лагериин хүдэлмэрилэгшэдтэй, директортэй, багшанартай хахасахадаа, 1996 оной октябрь һараһаа салингаа абадаггүйшые һаа, үхибүүдэйнгээ элүүр энхэ ябахын тула ажал эмхидхэдэг тэдэнэртэ доро дохин баярые хүргөө һэмди.

А.М.ШЕВЧЕНКО,
Буряад Республикын Президентын зүбшэлэгшэ.
В.Б.ГАНЖУРОВА,

Арадай Хуралай социальна политикын талаар комитедэй ахамад мэргэжэлтэ.

ТҮБЭД ЭМШЭЛЭЛГЭ: ТАН ЭМЫНЬ - ДОМТОЙ, ЗҮҮНЭЙ ҮЗҮҮР - ШЭДИТЭЙ

Түбэй поликлиникэ

Түбэй директор А.И. Бартанов

Гомеопат Ж.Ц. Хоцаев

Иимэшье эмнэлгэ бии

Заншалта түбэд медицинэ хадаа зүүн зүгэй арадуудай оюун бэлигэй уг дамжан ерэнэн таһаршагүй ехэ хуби хэшэгынь болоно. Бүри VII-VIII зуун жэлнүүдтэ Энэдхэгэй, Хитадай, Персиин, Непалай медицинын дүршэлһөө уламжалан ниитэ нэгэн болон бүрилдэһэн түүхэтэй.

XVI-XVII зуун жэлнүүдтэ Монголдо, удаань Буряад орон руу Буддын шажанай нэбтэрэн ороходо, эндэхи арадуудай дунда түбэд медицинэ буддын шажанай нэгэ зүйл мэтээр дэлгэржэ эхилээ хэн. Монба-дасанууд байгуулагдажа, эмшэлэлгэ тухай классическа сударнууд буулган хэблэгдэжэ, мүн буряад эмшэдэй шэнэ хүдэлмэринүүд бии боложо захалаа бэлэй.

"Чжуд-ши" ("Дүрбэн үндэһэн"), "Вайдурья-Онбо" гэхэн трактатууд соо ургамалаар найруулһан 1300 минерал, металл халисоор бүридэһэн 114, амитадай бодосхоо буйлуулагдаһан 150 янзын тан эмүүд, олон янзын - 3-һаа 25 хүрэтэр түүхэй эдһээ бүридхэн найруулагдадаг гээшэ.

Буряад орондо элүүрые хамгаалгада түбэд медицинэ ёһотоор хэрэглэгдэнэ. Энээнэй нэгэ тодо гэршэ хадаа 1989 ондо нээгдээд хүдэлжэ байһан Зүүн зүгэй медицинын түб болоно. Түбэй клиникын хүдэлмэриие майн 28-най "Дүхэригэй" хуудаһануудта харуулаа хэмди. Мүнөө Улаан-Үдэ хотын Линховоина, 10 гэхэн хаягаар оршодог түбэй поликлиникын мэргэжэлтэдэй эмнэлгын аргууд тушаа тогтон хөөрзө.

ЛАМА-БАГШЫН ХАЙРААР...

- Эмээр эдэгэдэг жиирэй үбшэн гэжэ бии. Харин эмдэ диилдэхгүй тодхор, хорлол гэжэ байха. Тэрэ тоодо адын тодхор, лусай, сабдагай хорлол, хараал (готхаа), таряанай шүдхэр гэхэ мэтэ. Обёоросотой юртэмсыннай хажуугаар нүдэндэ харагдахагүй юрэ бусын мянгаад амитад бии гээшэ аабза, - гээд, гансашье Буряад орон соогоо бэшэ, харин дэлхэйн олон ондоо булангуудта - Швейцари, Германи, Израиль, Финлянди, бусадшье гүрэнүүдтэ эмнэхэ шадбаряараа мэдээжэ болоһон эмшэ-лама Чимит-Доржи Дугаровай хөөрэхэдэнь, абаһаар асуунаб:

-Татэдэниие харадаг гээшэ гүт? Иимэ амитад бии гээд яагаад мэдэрнэбта?

-Харадаг хүнүүд амяараа... Харин би энээнине худалай онсо сохисоор мэдэрдэгби. Эмэй ном соо эдэ бүгэдэ тухай

бэшээтэй байдаг юм. Жэшээлбэл, үхээриһээ бузартаа гэлсэдэг. Энэ гэхэ үбшэнгүй, юрэ бузартаһан гү, али хорлуулһан аад, врачай эм уужа зобогшод дайралдадаг лэ гээшэ.

... Агын районой Шулуутай нютаг тоонтотой Чимит-Доржи гушаад жэлэй саана лама-багшатаяа ушарһан золтой. Хэжэнгын Чисаанаһаа Шэтын хойто үбэр руу гушаад онуудта буужа ошоһон Гармын Цырен-Базар багшаддаа 2 жэл байжа, ажалын ото хээд, хажуугаарнь хэшээлнүүдые абаһан байха юм. Тиимэһээл мүнөө мэдээжэ эмшэ-лама "Багшын хайраар, багшаддаа түшэглэһэнэй ашаар" зондо туһалха аргатай болоо хэм гээд тоолоно.

Ээлжээндэ зон олон. Зүүн зүгэй медицинын түбтэ неделидэ нэгэ удаа, мүн Дээдэ-Онгостойдохи клини-

кэдэ - нэгэ удаа эмшэ ламын таһагай үүдэн нээлгэртэй байдаг. Хэдэн шабинартай. Тэдэнэртэйгээ суг эмээ найруулан бэлдэдэг. Ургамалһаа гадна эмшэ ламанай минеральна, ан амитадай бодос эм найруулхаддаа хэрэглэдэг.

- Юрын эмшэн-врачнууд дээдэ хургуули түгэсхөөд, мэргэжэлтэд болоно гээшэ. Харин танай зам-онсохон ёһотой.

- Үбдэхэ зобохо гээшье эхиндэнь үзөө хэм. Арга луулһанай, багшатай золгоһоной удаа өөрыгөө олоо, үнэн бээз бээлээ хаб.

Саанаһаа эмшэ-лама болохо заяатай, энэ хубияа гүйсэд дүүрэнээр эдлэжэ, зоние зоболонһоо абаржа ябаһан Чимит-Доржи Дугарович Зүүн зүгэй эмшэлэлгын түбэй сууе холо, ойгуур суурхуулжа байһаниинь найшаалтай.

"ЭМ БОЛОХОГҮЙ ЮУМЭН

ГАЗАР ДЭЭРЭ ҮГЫ"

ТҮБЭЙ ЭРДЭМЭЙ БА ҮЙЛЭДБЭРИИН ТАЛААР ДИРЕКТОРЭЙ ОРЛОГШО Д.Л.МАТЫПОВТАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨННӨӨ.

Корр.: Дамби Леонидович, врач-фитотерапевт - иимэ мэргэжэл Россин нэгэшье эмнэлгын зургаанда үгы, медицинын нэгэшье институтда иимэ нураалсал гарадаггүй гэжэ дуулаһан байхаб. Манай Буряадта түбэд медицинын түбтэй, БНЦ-гэй дэргэдэ түбэд медицинын таһагтай хадаа фитотерапевт мэргэжэлтэд бии болоо гээшэ аабза...

Д.Л.: Зүүн зүгэй эмшэлэлгын нюусануудые халан абажа, ажабайдалда бодотоор нэбтэрүүлхэ онсо үүргэтэй хадаа манай түбэй эмшэдэй энэ шэглэлдэ нурааг үйдэнь аргагүй. Имагтал Эрхүүгэй ГИДУВ-ай (врачнуудай мэргэжэл дээшлүүлхэ институтдай) харьяата филиал гэхэ гү, али фитотерапиин кафедра республикадамнай хүдэлдэг. Тэрэшэлэн манай түбэй дэргэдэ 1994 ондо байгуулагдаһан эрдэмэй-үйлэдбэриин таһаг республикын эмнэлгын зургаануудые ургамалаар найруулһан эмүүдээр хангадаг гээшэ. Тиихэдэе рецептнүүдээр үгтэнэ, мүн худалдаанда бэлэн болгогдоһон тангуудшье дуралдаһана.

Корр.: Ная болотор ургамал ногоон эмнэлгэдэ тиимэ үргэнеер хэрэглэгдэдэггүй байгаа. Ушар иимэһээ олон үбшэнтэн нэн түрүүн химиин бодос-эмүүдые хэрэглэдэг заншалһаа арсаха

аргагүй хэбэртэй. Илангаяа антибиотигууд тон түргэнеер үбшэ бууруулдаг шэдитэй.

Д.Л.: Тээд энэ "шэдиин" хохидолто хойшолонгууд мэдээжэ ха юм. Илангаяа бөөр, эльгэндэ муу талын нүлөө үзүүлдэг. Нүүлэй үедэ антибиотигуудһаа, бусадшье зарим эмүүдһээ аллергитэй болообди гэхэн зон олошороо, дам олошорһооршье. Хоёрдохөөр гэбэл, иимэ эмүүд, илангаяа хилын саанаһаа асарагдаһаниинь диилдэшгүй ехэ сэнтэй болоо. Ургамалаар бэлдэһэн эм хэрэглэхэдэ, саг дары эдэгээдэггүй, удаан саг соо ууха хэрэгтэй. Гэбэшье бээдэ хорогүй ха юм.

Корр.: Экологическа сэбэр продукци гээд фитоаптекин тан нэрлэнэт. Энээндэ лаб этигэмээр гү?

Д.Л.: Нэгэдэхээр гэбэл, тан болгогдохо ургамалаа өөһэдөө промышленна зоноһоо холо газарта суглуулнабди. Хоёрдохөөр, эм домой шанар шалгадаг инспекци суглуулһан ургамалыемнай шалгадаг гээшэ. Хүндэ металлнуудай халисо, бусадшье хорото зүйл үгы гү гэжэ санэвидстанцида шалгадаг.

Корр.: Линховоина, 10 гэхэн адресаар танай түбэй байра соохи, мүн Широких-Полянскиин үйлсэдэ оршодог фитоаптеканүүдтэ хандабал, бодото туһаламжа абамаар гээд тобшолоё.

Д.Л.: Тиимэ. Хангалгаяа бүри зохимжотой болгохын тула удангүй фитоаптека соогоо врач үбшэнтэниие үзөөд, таараха тан үгэдэг болохо.

НЭМЭЛТЭ НАРИН МЭДЭСЭТЭЙ БОЛОНО

ФИТОТЕРАПЕВТ-ЭНДОКРИНОЛОГ МЭРГЭЖЭЛТЭЙ Ц.Д. ТУРТУЕВТА ИИМЭ АСУУДАЛТАЙГААР ХАНДАБАБ.

- Цыбикжаб Доржиевич, Зүүн зүгэй эмшлэлгын түбэй врач юрын поликлиникын, больницын врачта орходоо, мэргэжлэй талаар ямар илгаатай гэшэб?

- Европейскэ медицинын талаар өөрынгөө мэргэжлээр түгэс байха. Тэрээнхээ гадна олон врачнууднай худалаар диагноз табидаг. Худалаар үбшэ элирхэйлхэ талаар автоматизированна комплекс БНЦ-гэй эрдэмтэд зохёон байгууланхай юм. Ямаршье поликлиникэ-нүүдтэл адли УЗИ, кардиограмма, фиброгастроскопи хэнэбди, шунанда саахар тодорхойлох, ревматизм, эльгэнэй үбшэн шалган элирүүлхэ аргатайбди. Дамсаашань бусадшье анализуудые хэхэ эрдэм-шэнжэлгын лаборатори нэхэхэ хараа бии.

Юрэнхыдөө, түбэй врач олон ашатай аргуудые шудалан, бодотоор хэрэглэдэг байха зэргэтэй. Жэшээлбэл, пульсодиагностическа комплекс ашаглажа, гомеопатическа препараты бэлдэж нураһайб гэжэ хүсэдэгби. Сахарна диабет, зоб үбшэнтэй, хэмһээ үлүү маряатай тарган зондо классическа медицинын эрилтээр туһа үзүүлхэхээ гадна, үбшэнтэнэй бэе махабадай онсо шэнжые хараада абан, ургамалногооной тан уулгаха, шуһыень ханаха, баночна массаж хэхэ, тусхай хитад сигарануудаар биологическа эдэбхитэй точкунуудые халааха, Фолля ба Су-Джок аргуудууд аар эмшэлхэ, мануальна терапий хүүлэхыень түбэйнгөө массажистда эльгээхэ, зүү хадхаха, табан аршаан найруулжа үгэхэ аргатай гэшэбди.

- Бүри тодорхой жэшээнүүдые дурдыт. Жэшээлбэл, сахарна диабеттэй үбшэнтэн ямар ногоо ууха ёһотойб?

- Газетын хууданһаа нитэ нэгэн заабари үгэжэ болохогүй. Ямар тан хэды зэргэ, яажэ буйлуулжа уухаяа үбшэнтэн имагтал врачһаа сэхэ мэдэхэ зэргэтэй. Жэшээлбэл, сахарна диабет эмшэлхэдээ, гүлзөөргэнын жэмэс, фасолин хальһан туһалдаг, үлүү маряатай, тарган зондо гэртээ хайшан гээд, ямар холисо хэрэглэн клизмэ табихаб, тюбаж хэхэб гэжэ нурганабди.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, манда ерэнэн зон али нэгэн ушарта өөрөө өөртөө ямар туһа хүргэжэ шадахаб, яагаад бээе абаад ябахаб, хооллохоб гэхэ мэтэхээ эхилээд нэмэлтэ нарин мэдэсэтэй болоно. Унжагайрһан, үнинэй үбшэнтэй хүндэ иимэ мэдэсэ сэнтэй шухала.

- Пайнта даа. Танда, түбэй бүхы залуу мэргэжэлтэдтэ үдэр бүринь ажалһаа гадуур эрдэмшэнжэлгын хүдэлмэридэ зохёохы амжалта туйлан хүдэлхыетнай хүсэе.

"Хүниие аргалхадаа, нэн түрүүн доторойнь, сэдхэлэйн байдал хараада абанаб", - гэжэ түбэй врач-невропатолог З.Ж. Нанзатов хөөрэлдөөнэйнгөө эхиндэ хэлэбэ.

Боригто Жамсарановичай мэдүүлһэнэй ёһоор, юрын поликлиникэдэ орходоо түбтэ аргалуулхаяа ерээшэд хараа байса түргэн хайн болодог юм.

Түбэй невропатологто аргалуулхада, ямар булюу хайн талатайб гэбэл, иимэ:

1. Поликлиникэдэ - 10-15 минутын туршада үбшэнтэниие үзэжэ, зүбшэл заабари үгөөд гаргадаг хаань, эндэ 30-40 минутын туршада туһаламжа үзүүлнэ.

2. Саа үбшэндэ, нервын бусадшье шанга үбшэндэ дайруулһанай удаадахи хойшолонгуудые усадхаха талаар ашатай эмнэлгэ

ВЕССЭХҮН НҮХЭСГЭСДЭ
- ЕЛН НҮЙЧ ГҮХДЭНЭ

хэгдэнэ. Поликлиникэдэ ябаашад эм уугаад, физио-эмнэлгэ хээд хизаарладаг хаа, эндэ зүүгээр хадхуулна, массаж хүүлэнэ.

Эгээл шухалань гэхэдэ, эмшэнэй хайн үгэ, хайхан хандаса эдэгэхын ёһотой нуури табижа үгэдэг лэ.

З. Мэргэжэлээрээ хүүгэдэй невропатолог хэн тула З.Ж. Нанзатов багашуулые илангаяа ханамжатайгаар аргалдаг.

... Хүл гар мэдээ алдаһан, үе мүсын хуянтай, хүндэ юумэ үргөөд, нюргаяа шэдэрээһэн, мэнгээрһээеэ хунааһан, ажабайдалай хүшэр хүндэхөө ханаа үнөөндэ дарагдаһан олон лэ зон тус түбтэ хандажа, заатагүй эдэгэхэб гэхэн эгэршэгүй этигэлээ олоһон, эдэгэхэншье байхал.

Буряад Республикын габьяата врач З.Ж. Нанзатовай хубита эндэ эли гэшэ.

ГУРИМАЙ ТҮЛӨӨ ГУНАН ДЭЛХЭЙЕ ТОЙРОХООР БЭЛЭН

Москва, Новосибирск, Томск, Эрхүү, Санкт-Петербург, Шэнтэ, Ага, Петровск-Забайкальск гээд тоолоо хаа, хаана холоһоо үбшэнтэн иишэ ердэггүйб даа. Хилын саанаһааишье ердэг. Жэшээлбэл, Германиин эрхэтэн нарын туршада эмшүүлээд ябаа. Нэгэл врачнуудтаа хэдэн жэлээр ябадаг зоншье бии. Түбэй хүдэлмэртэй танилсаха гэхэн айлиад, аяниалагшадшье таһардаггүй.

Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, тэрэ түбэй ахамад сестра А.В. Шараповагай эмхидхэлэй хүдэлмэридэ эсэс гэжэ байгаагүй юм. Эртэ үглөөнһөө утын ажалта үдэрэй дүүрэтэр ходол хүл дээрээ. "Гуримай түлөө гунан дэлхэйе тойрохооришье бэлэниш гээд нүхэдни намайе шоглодог", - гэжэ Антонида Владимировна энэбхилэн хөөрөө хэн.

"Буряад Республикын элүүрые хамгаалгын габьяата хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн үндэр нэрэ зэргэдэ А.В. Шарапова хүртэнхэй юм.

Мэргэжэлтэдэй кабинетүүд бэлэн гү, санитарно-ариг сэлбэрэй байдал ямар бэ, врачнууд тоосооной документнуудые бухгалтеридэ саг соонь дамжуулаа гү, ерэнэн айлиад хонолгондо түбхинүүлэгдээ гү гэхэхээ эхилээд, захигүй олон уялгануудай зангилаа соо "хүрмэлдшиггүй", удаа дараалан наринаар бэлүүлэн хойнонь гарахые Антонида Владимировна оролдоно. Энэнь бүтэсэтэй. Юуб гэбэл, түб соо орон сасуу ариг сэлбэрень, эмхи гуримыень, ямаршье шатын хүдэлмэрилэгшэдэй заагдаһан сагтаал хүдэлжэ байхыень ханаандаа ханамжатайгаар хадуун тэмдэглэмээр.

Энэ тусхай хуудаһа газетын корреспондентнүүд Г.ДАШЕЕВА, М.ШАНТАКОВ бэлдэбэ.

Хүүгэдэй врач Д.Д. Дамдинова

Врач-невропатолог З.Ж. Нанзатов

Врач-массажист Э.Р. Хайдаров

Поликлиникын фитоаптекэдэ ерыт!

Бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоһон дуушан Алла Пугачева өөрынгөө ялас гэмэ бэлиг талаанайнгаа түлэгтэ харагшадые үшөө дахин гайхуулаа, тэдэнэй алдарта хүндэдэ хүртэжэ, олон гүрэнүүдэй үнгын тугуудай намилзаан доро зогсожо байна гэжэ Болгариин агууехэ мэдэлшэн Ванга энэ дэлхэйгээ халихынгаа урда тээ гашай абарал буулгаһан юм. Вангын хэлэгшэ энэ абаралта үгэнүүдые тэрэнэй шаби-хубараг басаган А.Пугачевада үни хада дамжуулаашье хаань, А.Пугачева "Евровидениин" уршаг зулайта түгэсхэлэй харалгын дүүрэхэдэ, Вангын

үгэнүүдые ханаандаа оруулаа хэн.

"Евровидениин олон миллион харагшадтай үмэнэ хүндэдэнэ хүртэбэшье, уршагай эрмэгтэ дайрагдажа, А.Пугачева миил 15-дахи нуурида гараһан байна. Зүгөөр "Евровиденеэр" теле-дамжуулга хаража, шагнажа байһан олон миллион зоной ханамжа тон дээгүүр хэн, манай ороной оюун гүнзэгы бэлиг талаантай гайхамшагта дуушан, супер-одон, примадонной тэнсэжэ дуулаха дуушад эндэ хомор хэн даа...

АЛЛА ПУГАЧЕВА: „БИ ХАДАА

УРШАГТА НҮГЭЛТЭЙ ГЭГЭЭН

ЭХЭНЭР БОЛОНО ТҮБ?”

- Алла Борисовна, олон миллион харагшадтай, илангаяа манай ороной хүн зондо танда 15-дахи нуури олгогдоһондонь, ехэл харамтай байгаа гэжэ ханаха байнабди. Нэгэ газетэдэ уншаа хэм, нэрлээдшье яалай: "Пугачева яажа бүхы Европо түбээр нэрээ гутаагааб, зутарааб" гэнэн гаршагтай статья хэн. Тэндэ иигэжэ уншанабди: "Европо түбиин энэ фестивалда манай ороние түлөөлхэ ондоо дууша басаган олдоогүй гэшэ гү? Харыт, үзыт, нэрээ, олоние гутаагаа. Үнжэгэн залуухан, сэбэр найхан дангина дуушадтай хэлгэсэлдэһэнэй удаа, наһаа эдигэн, нарбаа сайһан хүгшэн, үнгэ шарайгаа хагдарһан, буураһан наһажаал эхэнэр сценэ дээрэ гараад, эндэ нуугаашадай мэдэхэгүй хэлэн дээрэ ута унжагайгаар улин дуулаа гэжэ Лондоной нэгэ газетын комментатор бэшээ юм ха гэжэ байжа хэлсээ. Залуу, тэрэ фестивалда эльгээхээр дууша басагад олон байха. Зүгөөр засаг баригша господанар холын хараатай байшоо. Пугачевагай Ирланди ошолго 85 мянган доллароор сэгнэгдээ хэн" гэжэ тэндэ уншанабди. Алла Борисовна, энэн тухай юун гэжэ байнабта?

- Тэрэшье тэрэ хэн гэлэй. Юунышье гэжэ нам тухай хэлэг, бэиэг лэ, би юрэдөө журналистнуудта гомдодоггүйб. Үнэн юумэн үнөөрөө, үнэгэн малгай зүбөөрөө гэдэг ха юм даа. Энэ фестивалиин, энэ ехэ конкурсын нэрэ хүндыень лэ дээрэ үргэхэ гэжэ Европо түбидэ бээ харуула (Эхэ оронойнгоо нэрэ ааб даа) гэжэ ошоһон хүм даа. Энэ конкурсно танай хабаадалга ехэ хүндэтэй байха, зүгөөр та гансал өөрынгөө орондо мэдээжэ байнат, эндэ ерэлгэтнай саашадаа Европо түбидэ суутай болоходотнай тухатай байха гэжэ "Абба" ансамблиин дуушан Бенни Андерсон намда хэлээ хэн. Фестивалда ошоходомни, манай ороной засагайхид тухалаашье, зүгөөр спонсортой, өөрөөшье дан ядуу бэшэ мүнэгтэй байһанби.

-Тээд юундэ доогуур балл жюри табидог байгаа гэшэб? - Мэдэнэгүйб даа.

Мэдээжэ дуушан янгархуу зангаа харуулдаг гэдээ юм гү, бү мэдэе. Намда ямаршье балл, приз хэрэгтэй бэшэ хэн, гансал реклама үргэдхэлгын түлөөл хэм.

- Теэд та эдэ бүхыдэ нэгэшье урмаа хухараагүй, голхороо гомдоогүй гэшэ гүт?

- Зүрхэ сэдхэлни доһолоод, түрүүшээр хөөрүү хүгдэм болоо хэм. Ород хүнэй тэсэбэритэй зангаар, хүхээд баряад, гомдолшье тараа хэн бээ. Зүгөөр сэдхэлдэмни ехэл хүндэ хэн. Эсээб гэжэ хэлээд, булта зоние номерһоомни гарахыень дурадхаа хэм.

Т а л а г ы н г а а э л е к т р о л а м п о ч к а у н т а р а а г а а д , т а м х и т а т а н , с о н х о д о з о г с о о х э н б э з э б . Г э н т э д у у н а й н г а а а я л г а о й н д о о о р у у л а н г ү н г э н э н э б :

Энэ нугаршагүй, зоригоо мохоогүй эхэнэр онгоошхын дэргэдэ нулимса дуһаана,

- гэжэ дуу дуулаад, ехэ эшэгүүритэй болоо хэн.

Сонходо урдани Сергей Антипов, вокал-энд хүгжэмшэд байгаад: "Эй, нугаршагүй эхэнэр!" гээд дуудаж, уруугаа хараад уйлаха, бээ хуладуулаха забда олгобогүй.

-Алла Борисовна, үшөө найхан хоолойгоороо маанадаа баярлуулжа, сценэ дээрэ гараха гэшэ гүт?

-Юун гэнэ гэшэбта? Үшөө этигэнэгүй гэшэ гүт? ханаантнай асатаналтай? Дуулангүй яхабиб. Хайшаа ошобо гэшэбиб. Энэ зуун жэлэй түгэсэтэр дуугаа хангюурдахаб. Энэ тон эли. Шэнэ уулзалгануудые эмхидхэхэб, шэнэ дуунуудые бэлдэнэб. Андрей Мисин "Часовщик, заведи свои часы..." гэнэн шэнэ найн дуу намда асараа. Тиимэһээ хуушанай час дахин ябажа эхилхэ.

- Өөрынгөө стильһээ, түхэл шэнжэһээ, найруулгаһаа арсаад, шэнэ хүгжэлтэ, стиль зохёон, тэрэндэ дадажа эхилхээ хананагүй гүт? Мүнөө үедэ олон дуушад шэнэ найруулгада орожо, дуулахаая хананад, залуушуул бэшэшье хаа...

- Угы даа. Намда өөрымни стиль-найруулга дадал болошонхой. Энэнһээ арсаха аргамнигүй. Энэтнай хуушанай моодын - Алла

Пугачевагай стиль гэжэ мэдэнэ ха юмта даа. Абаадшье үзыт, уран зохёолшод, композиторнууд бүхэнэй стиль бэе бээдээ адли бэшэ, булта ондо ондоонууд байдаг

бэшэ аал? Хүн бүхэн дурагай соогоо амжаха эрхэтэй гэшэ бээ. Зүгөөр баймта уһан гутажа эхилдэг гэшээдэл, хадын түргэн голой урасхалдал урагшаа хүгжэлтэ, болбосорол хэрэгтэй ааб даа. Тиибэшье өөрыншни ханаанда таарама байха ёһотой...

- Алла Борисовна, Филипп танда гоё найхан, таатай зохид нууритай "Линкольн" машина бэлэглээ хэн гэжэ уншагшад ехэтэ хонирхожо байгаа хэн...

- Нээрээшье, тэрээн соотнай яларжа толоржо, хибэс дээрэнэ "Алла + Филипп" гэжэ нэхэгдэнхэй юм. Зосоонь ехэ зохид, аятай. Энэ хун сагаан шубуундал саб сагаан машинада эгээ түрүүн нуухадаа, би тэнсүүриенэ алдажа, айдар алаа нэшхэлдэ үлгыдүүлһэн мэтэ тогтожо, бэе амарлинги, хашалгүй сэнгэлиг боложо, энэ үедэ дэлхэй дээрэхи нүгэлтэ ажабайдал холодохол гэжэ хэн.

- Нүхэртнай, Филипп хөөрүү хүгдэм (эмоциональный) аад, танаа эсээнэгүй гү? Теэд лүүшье гэшэ ааб даа.

- Угы ааб даа. Сэбэр сэхэ зантай хүн. Тиибэшье

заримдаа ойлгохын аргагүй болошодог. Иимэ зангын намда таарадаг. Түргэн сухал дундаа юушье хубижа, юунышье гэжэ хэлэжэ болохо, тингэбэшье сагаалмар хорогүй хүн юм, юун гэжэ тэрэндэ сухалдажа байхабши, тэрээнтэй уйдахаар бэшэл даа.

- Нүүлэй үедэ Филипп бүри гоё найханаар дууладаг болоол. Танай дэмжэлгэ бэшэ аа гү?

- Жэл ерэхэ бүри тэрэнэй дүршэл, болбосорол мэргэжэл дээшэлээ юм бэшэ гү. Концертһээ концерт бүхэндэ хүнэй, дуушанай дүй дүршэл дээшэлдэг, энэ ёһотой хургуули гэшээ. Филипп ажалша бүхэриг, өөрынгөө шадабари мэргэжэлы дээшэлүүлхые оролдожол байдаг. Гастрольдо ябахынгаа хажуугаар Филипп минии продюсер болодог. Филиппэй аша тухагүйгөөр минии түрэнэн үдэртэ зорюулагдаһан тиимэ концерт болохо байһыень мэдэнэгүйб. Тэрэнэй оролдолгоор " Не делайте мне больно, господа" гэнэн концертнэ альбом бэлдэгдээ юм. Филипп хаанашье үрдижэ шададаг хүн...

- Кристина басагантаяа харилсаатай гэшэ гүт?

- Бидэ хюулан үнэн сэдхэлһээ хөөрэлдэдэгбди. Хорюултай юумэн байхагүй, дууһыень хөөрэлдэдэгбди.

Зүгөөр Кристинамни нарин хүбшэргэйтэй, юумэ бээдээ дүтэ абадаг, түбһэн жаа юумэнһээ сэдхэлээ дэншээдэг, зободог зантай юм. Заримдаа гансаарданги гэшэ гү даа гэжэ ханадагби. Володя Пресняковһоо халаад байхадаа, ехэ зобоо хэн даа. Энэ үедэ эхэ хүнэй сэдхэлээр туһалхые оролдооб, дуушье, "Мэри" гэжэ дуу зохёогоо хэм...

- Нүхэд олонтой гэшэ гүт?

- Анхандаа олон хааб даа. Наһанай ошохо бүри нүхэдшье холододог юм байна даа. Харилсаатай зомни гэхэдэ: Валя Юдашкинтай, тэрэнэй һамгантай, Игорь Николаев, Леня Парфёнов, Костя Эрнст, Ваня Демидов, Саша Кальянов гэхэ мэтэл даа...

-Сүлөө сагтаа рояль дээрэ наадан сагаа үнгэргэдэг ёһотойт даа?

- Рояль дээрэ наадахаб даа. "Примадонна" гэжэ дуугаа Англида, жаахан зээ хүбүүн Никитынгээ гараһан жэл, 6 жэлэй саана зохёоһон хүм.

- Өөрыгөө ямар хүн гэжэ нэрлэхэ, ханаха болонобта?

- Иимэ асуудалданай харюу үгэжэ шадахагүй байналби. Хүн бүхэн урдахыа мэдэхэгүй ха юм даа. Уршагта гэгээн нүгэлтэн бэшэ хүн гэзи даа...

- Үшөө нэгэ үхибүү түрэхэ гэжэ бодомжолно үгы бээт?

- Угы юм ааб даа. Дүшэ гараад ямар үхибүүн тухай бодол байхаб. Хэрэгтэй хаань, Кристина басагамни үшөө нэгэ зээ бэлэглэнэ бээ. Үнэниень хэлэбэл, мэдэлшэ Ванга, нам тухай үзэхэдөө - минии дэргэдэ жаахан хүбүүхэни харанаб гэжэ хэн гэдэг... Тэрэ хүбүүхэн Филипп байгаа ёһотой гэжэ ханадагби. Филипп 10 наһатай байхадаа, намда дуратай байһанби гэжэ хожом хэлэһэн юм... Тиимэһээ Филипп бидэ хоёрые инаг дуранай гансахан алтан мүнхэ утаһан холбоно...

Алла СТЕРН,
"Скандалы" һонинһоо
Н. Хазуев хуулаба.

Дурасхаал

Амараг сайхан нүхэрйнгөө
Аярхан сэнгэхын тулада
Аяр холын Омутнинскаас
Амар мэндые хүргэнэб.
Балшар баахан багашуудынгаа
Баярлан сэнгэхын тулада
Баруун хойто Омутнинскаас
Баяртай мэндые хүргэнэб-

сэрэгшын 1942 ондо эльгээхэн бэшэгүүдэй мурнуудһээ.

АЛАР ЖОЛООС АМАР МЭНДЫЕ ХҮРГЭНЭБ

"Аха дүүнэр бүгэдындөө, айл аймаг хуугаашадтаа аяр холын Омутнинскаас амар мэндээ мэдүүлнэб.

Таанадые һонирхуулха юумэн гэхэдэ, Омутнинск город шадар одоо хүйтэн үнгэржэ, игаабари үдэрнүүдтэ саһан хайлажа, урдажа эхилбэ. Гадуур гаража, наранда игаажа хуухадаа, түрэн нютаг ханагдана. Энэ үедэ би бүри гэмгы болоо гээшэб. Шархамни эдэгжэ байна. Гансал гуяым шарха бүтүүрээдүй, тэрэниие дараад гү, али баһа тиигээд хэбтэхэдэ хамаагүй болоо, майһара гаратар бүри эдэгэхэ байха. Майн 6-7-ноор госпитальһоо гараха гээшэ хаб. Энээнэй урда тээ майн 15-20 болгохо гээшэ хаб гэжэ таанадтаа бэшээ нэм. Магад тэрээнһээ уридшье гаража болохоб. Майһарын гарамсаар, комиссида орохот гэжэ врач хэлэнэ. Тиигээ һаань, майн 5-6-наар гаража, дайнай газарта эльгээгдэхэ байхаб. Энэ бэшэг абаһан дары бэшэг бэшэхыетнай хүлээнэб. Нютагайнгаа һонин, өөсэдынгөө байра байдал, эдихэ ууха юумэн тухайдаа, мал адууһаа ямараар ондо оруулжа байнабта гэхэ мэтые бэшэхыетнай найданаб. Валя хэр томо болооб, хэлэ аманда ороо бээ. Энээнэй урда тээ - апрелин 10-11-дэ бэшэхэдэ, гурбан фотокарточка эльгээгээ нэм. Магад тэдэниие абажа болоот. Мэндые хүргэгшэ Балданай Шара-Хүбүүн. 1942 оной апрелин 17".

Апрелин 21-нэй бэшэг: "Омутнинскын госпитальнуудта апрелин 13-һаа утаа гаргаха тамхин хомордожо, ушаргүй хохидол болоод байна. Би 9 сүүдхэ тамхи татангүй байнаб, бүри болихо дурам хүрөөд, тамхинай бии болоходо, татангүй тэсээд байгдана. Энэ үедэ минии хүлээхэ юумэн бэшэг. Эндэ ерэнһэнэ хойшо 3 удаа бэшэг ябуулааб, мүнөө 4-дэхие эльгээбэб. Олон хүнүүдтэ: Данзан нагасында, бригадир Шойдорто, счетовод Дамбада, Хайбзан хуряаһайнда, Хаяада Даббагай гэртэхиндэ, Намхай абгайда - эдээндэ бэшээб, магад, эдэнһэрһээ харюу ерэхгүй юмаа гү гэжэ хүлээнэб. Колхозой байдал, хабарай тарилга хэр ябуулагданаб, талха

тарян хэр байнаб гэхэ мэтые бэшээрэйгты".

Апрелин 30-най бэшэг. "Хани нүхэр Дулма, хайрата дүүнэр Нимажап, Цыренсу, Жалсалма, хонгор багашуул Искра, Григорий, Дулгаржап, Валя - таанараа газар бүрийн арад зоной нэгэдэлэй үдэрөөр - Майн 1-нээр амаршалнаб. Мүнөөхил госпитальдоо байнаб, шарха минии сайн боложо эхилээ. Гансал гуяым шарха битүүрээ үгы зандаа. Майн 15-20 болотор эндэ байгдаха хэбэртэй. Энэ болотор бэшэг абаха ёһотойб гэжэ хүлээнэб. Эндэ ерэнһэнэ хойшо 6-дахи бэшэгээ табихамни.

Маргааша үдэр майн 1-ниие һайндэрлэхээ байнабди. Зай, таанад эдихэ ууха юумээр ямар байнат, талхатай юм гүт? Үхибүүд номоо хэр үзэнэб? Эдэ бүгэдэ асуудалнуудтам харюусажа бэшыт даа гэжэ гуйнаб. Амаршалагша Балданай Егор мүн".

Июлиин 1-нэй бэшэг: "Июлиин 29-дэ комисси болохо гэхэн аад, болобогүй. Июлиин 3-да, үгы һаа, 7-до комисси болохо. Эдэ хоёр үдэрэй нэгэндэ дайралдаха байхаб. Комиссиниин һүүлдэ бэшэхэб. Гурба һара 22 хоногто хэбтэжэ амаржа, улаахан гуддагар, тэнигэр хүбүүн болоод, гудамжа үйлсөөр ябажа, горхон уһанай эрьеэршье сэнгэхэдэ, тамхи орёжо бааюулнаб. Иигээд лэ удангүй частьдаа бусажа, уршагта шунахай фашистнартай уһанан малгайгаа абангүй тэмсэжэ, нангин оронойгоо газар уһа удангүй сэбэрлээд, орон нютагаа бусахаб даа. Эндэ үдэр бүри бороо орожо, үдэшэндөө бургууһанайнь олон гээшэнь хэлэшгүй. Амаршалагша Балданай Шара-Хүбүүн".

Иигээд лэ бэшэгүүд дүүрэнэ. Энэ хүнэй дайнда дахин мордохонийнь эли болоно. Бэшүүрэй аймагаар ябахадаа ("Буряад үнэн" газетээ эндэ тараадаг даабаритай байһанби), Охин-Булагай совхозой нэгэ участогын - Харлан нютагтахи 8 жэлэй хургуулида 1971 оной намар хүрэн байгаа. Тиихэдэ эдэ бэшэгүүдэй буулгабаринуудые Искра Нимаевна гү, али хургуулиин музейн хэн нэгэн намда үгэн

байгаа ха. һанагданагүй. Бэшэгүүдээрэ Балданай Шара-Хүбүүн, ондоо бэшэгтээ Балданай Егор гэжэ гараа табиһан байна. Эдэнь минн лэ буряад ёһоор абынгаа нэрээр гараа табижа болоо.

Үнэндөө Буянтуев Нима Балданович гээд ябаһан хүн байгаа. Энэ хүн 1904 ондо түрэн, Харлан нютагтаа колхоз байгуулалсагшаддэй нэгэн, Буряад-Монголой обкомой партконференциин делегат, атеистнүүдэй бүлгэмэй гэшүүн, 1926 ондо комсомолой гэшүүн болоһон - иймэ эдэбхитэн ябаһан хүн гээд газетэдэ гаргаһан мэдээсэл соомни, дэбтэртэмнишье заагдаатай.

Нима Балданович Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнаа бусаагүй юм. Бэшүүрэйшье, Хягтыншье (урдань Харлан нютаг эндэ ородог байжа болоо) аймагуудай "Книга Памяти" соо нэрэн үгы, саарһан ерэн байгаа гү, али үгы гү, мэдэгдэнгүй. Басаганиинь Искра Нимаевна Харланай хургуулида 28-дахи жэлээ багшална гээд хэлэгдэнхэй.

Һүүлдэ хэлэхэ юумэн гэхэдэ, бэшэгүүдынь уншахада, үе сагай бэрхэшээл, үхэлэй аюулай хяра дээрэ ябашье һаа, энэ хүнэй сэдхэл уруу дарагдадаггүй, хүхиуэтэй ябадаг хүн гэжэ ойлгогдоно. 1942 ондо дайнай байдал нилээдгүй хатуу шанга зандаа байһан, туласалдажа байгаа хоёр ехэ хүсэнэй хайшаашье хэлтхэнь үшөө мэдэгдээгүй сагтай байһан юм. Иймэ аюултай сагта совет гүрэнэй сэрэгшэд Балтин далайһаа Хара далай хүрэтэр үргэлжэлһэн дайнда хаанашье бээ табижа үгөөд, үхэл соо дайлагдажа ябаа. Тэдэнэй нэгэн Балданай Шара-Хүбүүн-Буянтуев байһан гэжэ бэшэгһэнь ойлгогдоно. Арын госпитальдо дүрбэ һара шахуу сагта аргалуулаад, фронт һөөргөө ошоһон болоно.

Тэрэ сагта һаял ород үзэгтэ орожо байһан, тиигээд нютаг хэлэниинь "с"-гаар дуугардаг тула бэшэгүүдын холёод бэшэгдээтэй, тэдэниинь ехэнхидэнь тэрэ шэгээрн орхигдоо.

Д.ЖУГДУРОВА.

"ШУРАН ХҮНГЭН, ЗАЛИТАЙ ХҮХЮУН..."

Буряадай телевидениин түрүүшын үдэрнүүдһээ оролдожо хүдэлһэн зон олон, гэбэшье мүнөө би найруулагшын тухалагша Цырен-Ханда Хандаевна Мункуева тухай хөөрэхэ хүсэлэнтэйб. Юуб гэхэдэ, минии телевиденидэ хүдэлхээ ерэхэдэ, буряад редакциин ажалшад "Хандаевна, Хандаевна" гэлдэн, шэг шарайгаараа сэбэрхэн, сэмсэгэр сэхэ бээтэй нэгэ эхэнэртэ ехэ хүндэмүүшэ ёһоор хандадаг байба.

... Радна-Цырен Лхамавай, Цырен Гонгоровой бэшэдэгэй ёһоор, "Шэтэ мого" гэхэн нютагнай ажабайдалы, дэлхэйе нэгэ онсохон лэ маягаар зурагладаг, хүгжэмшэ, дууша сэдхэлтэй зоной үргэмжтэй һайхан үлгы болоно. Эгээл эндэ, хада уулаар, ой модоор хүрээлэгдэнхэй, суутай Беклемишевскэ нуурнуудай эрьдэ Архирь гэхэн нютаг оршодог.

Цырен-Ханда басаганай балшар һанан дайнай шэрүүн сагта үнгэрөө. Эсэгэнь, нютагтаа ехэ хүндэтэй хүн, сельсоведэй дарга, коммунист, фронт руу мордожо, дайсанай эшээн - Германи хүрэтэр ошоһон алдартай. Дайнай боложо байхада, гэнтэ гэртээ "студбеккер" машинаар хүрөөд, үхиүүдэдэ энхэрээд ошоһыень Цырен-Ханда Хандаевна мүнөөшье болотор мартадаггүй.

Хоёр ахаяа дахажа, гурбан дүүнэрээ харалсан, Цырен-Ханда басаган хургуулиа дүүргэжэ, Агын багшанарай училишида ороо бэлэй. Училишиниин һүүлээр һаял хүдэлжэ байтарнь, Агын радиодо диктор болохыень уриһан байна. Тэрэ гэхэнһээ хойшо агаарай долгёор мэдээсэл дамжуулха аргатай радио, телевиденидэ дурлажа, хуби заяагаа холбоһон хүм гэжэ тэрэ мүнөө хэлэдэг. Эрдэм Бадараевич Бадараевтай гэр бүлэ боложо, нүхэрйнгөө ажалай хэрэгээр Улаан-Үдэ руу нүүгээ бэлэй. Эндэ ямар ажалда оролтойб? Эгээл тиихэдэ Буряадай телевидени һаял хүгжэжэ, түрүүшынгээ дамжуулануудые бэлдэжэ, олоной анхарал татахаар эршэмтэй хүдэлжэ байгаа. Буряад хэлэ мэдэхэ ассистентын конкурс соносхогдобо. Дикторээр хүдэлһэн тухайгаа саарһа баринхай, үмдэтэй костюм үмдэнхэй залуухан Цырен-Хандын ерэһые мүнөөшье болотор суг хүдэлһэн нүхэдэнь һанадаг. Найдамтай, бата алхамтай, сэбэр сэхэ зантай, уран һайханай талаар баян, дууша, хүгжэмшэ сэдхэлтэй энэ хүн иигэжэ буряад телевизонно дамжуулануудые 28 жэлэй туршада зохёолсоһон болоно.

Сэнхир экранар ямар нэгэ дамжуулга хаража байгаа зон дамжуулга хүтэлбэрлһэн гансал дикторые гү, али журналистые харана гэшшэ ааб даа. Харин энэ дамжуулгын мундэлхын тула оролдоһон зон угаа олон гэжэ олонхи зон ойлгодог гэшшэ гү? Камераар кино буулгаһан операторһаа эхилээд, энэ дамжуулгые ой ухаандаа һанамжалан бүтээһэн найруулагша-режиссёр хүрэтэр. ...Цырен-Ханда Хандаевнагай гэртэнь ороод, хөөрэлдэжэ

һуутарнай анханайнь режиссёр Нина Санжиевна Цыбжитова аша басагантаяа орожо, хөөрэлдөөмнай бүри годорхой, дурсалгануудаар баян, дэлгэр болошоо нэн.

-Буряад редакцида литературна-хүгжэмэй дамжуулануудые тиихэдэ эхилээ нэмди. "Аялга дуунтай уулзалга", "Сэлэнгэ", "Театртай уулзалганууд", үхибүүдтэ зорюулан "Хонхо"... Дамжуулгада хабаадаһаа уригдана композитор, поэдүүд саг соогоо ерэхэ, энэ хэрэгтэ ехэ харюусалгатайгаар хандадаг бэлэй. Бидэшье гүйдэлөөрөө ажалаа хэдэг бэлэйбди. Цырен-Хандагай абаһаар лэ үгээ ойлголсообди. Хамта хүдэлхэдэ, хүнгэн, зохид бэлэй. Шуран түргэн хүдэлсэтэй, хурдан хургатай ассистентһээ һайн юумэн үгы, - гэжэ буряад редакцида найруулагшаар үни удаан хүдэлһэн Нина Санжиевна хөөрэнэ.

60-70-аад онуудай телевидени гээшэ, нэрээшье, үдэр бүри шахуу ехэ гэгшын алхамаар хүгжэжэ, хүүжэ-хүнхинэжэ байһан ааб даа. Залуухан композитор Бузыр Цырендашиев түрүүшынгээ дуу, хүгжэм зохёожо, телевидени болон радиогой арадай инструментнүүдэй оркестр һаял бии боложо, Яруунын гургаддай Наталья Будаева буряад арадайһаа дурые һаял булан абажа байгаа. Бүхы бэлитэн буряад телевидениин ашаар үргэн улад зондо мэдээжэ болоһон бээ. Мэлс Самбуев уран зохёолшоодой, зурашаддай портрэдүүдые найруулан дамжуулха, Зэгбэ Гомбожобай "Аялга дуунтай уулзалга" гэхэ мэтын, угаа ута наһатай, мүнөөшье үргэлжэлтэй дамжуулануудые телевиденидэ хэхэ. Алексей Бадаев буряад редакциин ахмад редактораар олон жэлдэ хүдэлөө. Цыремпил Цыдыпович Митыпов Буряадай Гүрэнэй телерадиокомпаниин дарга тиихэдэ байгаа.

Хара-сагаанаар харуулаг телевиденинэйшье байн-байн үнгэтэ болохо, техникэшье хараа байса һайжара. Цырен-Ханда Хандаевнагай гараар ямар дамжуулга хэгдээгүйб даа! "Талын галнууд", "Сэлэнгэ", "Сэнхир хада", "Буряад орон" уран һайханай редакциин дамжууланууд...

Мүнөө пенсидэ гаранхай жэл шахуу байна. Тээд ходо редакци руугаа хонходожо, һонирхожо байгаа.

-Буряад дамжуулануудые алдангүй хаража, залуушуул ямаргаар хүдэлнэб гэжэ анхаржа, сэгнээр, һургаал хэлэжэ байшаб, - гэжэ Цырен-Ханда Хандаевна хэлээ нэн. Мүнөө хүбүүниинь Баяр Бадараев телевиденидэ звукооператораар хүдэлжэ, эжингээ һананай хэрэг үргэлжэлүүлнэ. Басага, хүргэн, хоёр эзэнэр гэжэ байха. Иимэл даа, манай Цырен-Ханда Хандаевна Мункуева, "Телевидениин болон радио - дамжуулгын отличник".

И.ГОМБОИН.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Цырен - Ханда Мункуева (зүүн гарһаа) диктор Софья Гончиковатай.

ФЕМИНИС ХҮДЭЛӨӨН МҮНДЭЛЖЭ МАГАДГҮЙЛ

Манай гүрэндэ феминизм гэхэ гү, али обществын ажабайдалда эхэнэрнүүдэй дүүргэхэ үүргэ ба нүлөөгэй дээшэлхын түлөө хүдэлээн хүүдэй хэдэн арбаад жэлнүүдтэ байгаагүй, байха аргашье үгы байна.

Бии байһан нөөсөнүүдээ элсүүлжэ, социальна халбарине тэдхэхэ, найдуулагдан гэрэлтэ найхан эрээдүйе байгуулахаа байха оронойнгоо арад зондо баяндэлгэр байдал хангажа, мүн Үндэһэн Хуулийн ёһоор бултандань гэр байрашье хүсэлдүүлжэ үгэжэ шадахагүйбди гэжэ ороной хүтэлбэрлэгшэдэй ойлгожэ, шэнэдхэн хубилгалгын хүлгөөтэ үйлэ хэрэгүүдые ябуулжа эхилхэдэнь, феминис үзэл бодол дэлгэрээгүй.

Арбаад жэлэй саана эхэнэр зоной тогоогоо баряад, гал гуламтата сахяад, үри хүүгэдые үдхөөд, ажал хэнгүй гэр бараандаа хуухынь тула эршүүдэ ехэ салын түлэбэл яаха гэхэн арасадаан гарадаг болоһон юм. "Московские новости" газетын хуудануудта баруунай журналист нимэ хуушанай үзэл бодолтой һанамжы тон буруушаажа байһана мэдүүлэе нэн.

Баруунай ороноудай ба Америкын Холбоото Штатуудай феминис үзэл бодолтой эхэнэрнүүд эршүүдтэй тон адли тэгшэ эрхэнүүдые туйлаадаг байһан гэгшэ. Гэхэтэй хамта эршүүдэ адыар хүдэлэхэ, хүндэтэй тушаал эзэлэхэ, адли тэгшэ ажаллаһанайнгаа түлөө адли салын хүлэе абаха гэжэ баһал тэмсэдэг гэгшэ.

США-гай компати эхэнэр хүниие США-гай вице-президентын үндэр тушаалда нэгэтэ дэбжүүлээд үзэһэн, мүн лэ эндэхэ демократическа парти нимэ нэдэлгэ гаргаһан байдаг...

Гүрэн түрэм хэрэгүүдые эдэб үенүүдтэ хүтэлбэрлэһэн Р.Бандеранаше, И.Ганди, Голды Меир гэгшэдтэй замаар нүүдэй эршүүдтэ Европ болон Азийн гүрэнүүдэй политическэ байдалда нүлөө үзүүлэһэн М.Тэтчер, Беназир Бхутто гэгшэд дабшаа.

Харин манда СССР гүрэнэй үшөө байхада, Литвада Казимира Прунскаене гэгшын эхэнэрнүүдэй дундаһаа шалгарһан нэгэ хэн лэ жэшээ дурдамаар. Дээрэ нэрлэгдэгшэ эхэнэрнүүдэй улас түрүн байдалда олонһоо шалгарһан ганса нэгэн лэ жэшээнүүд ха юм даа.

Тиихэдэнь эхэнэрнүүдэй, үргэн олонийг эрдэмдэ хураад, багахан салинтай, хүнгэн гү, али хүндэ гэжэ илгангүй ажалда хабаадуулагдадаг байһаараа эршүүдтэй адли эрхэнүүдтэй байгаа гэжэ урид тоологдог һэн. Энэнь хэр зүб бэ гэхэ гү, али Совет хуулийн тогтоогдоһоор 70 жэлэй туршада эхэнэрнүүд амар эрхэнүүдые туйлааб гээд бодомжолоод үзэе.

Үнэхөөр бишье, эрдэм бурласалай талаар эхэнэрнүүд эрэ зониие ахижа гараа. Зүгөөр политическэ талаар адли эрхэ үнөөхил эршүүдтэй түлөө дуугаа үгэхын түлөө олгогдодог байһан болоһол даа.

Арадай ажахыгаар абажа харахада, эхэнэрнүүд хүтэлбэрлэхэ тушаалда дэбжүүлэгдэдэггүй шахуу байһан. Тэрэниие экономическа талаар хүтэлбэрлгын жолооо эршүүл гартаа бахим баринхай. Харин эдэе

хоолой, хүнгэн промышленностиин предприятиянуудта, гол түлэб эхэнэрнүүдэй ажалладаг халбаринуудта, эмэгтэй хүнэй ажахын хүтэлбэрлэгшын тушаал эзэлһэн ушар яһала үзэгдэдэг.

Дэлгүүрэй харилсаануудай оршон байдалда, ажалаар хангалгын илангаяа хурсаар табигдаад байхада, эхэнэрнүүдэй нийгэм хүсэнэй экономическа бата бэшэ үндэһэ хууригай, хүсэ шадал

багатай байһые харуулаа. Юуб гэхэдэ, түлөөлэгтэ засагай зургаануудта хунгалтын хуби заяае мүнгэ зөөрийн шийдхэдэ болоһон ушарта эхэнэр депутадуудай тоо эриддоошолоо, мүн эгээл түрүүн эхэнэр зон ажалгүйдэжэ эхилээ бшуу. Тэрэшэлэн бюджетнэ халбарин хүдэлмэрлэгшэд - врачнууд, багшанар, библиотекарьнууд, гол түлэб эхэнэрнүүд үни удаан саг соо салин абанагүй.

Али бүхы талаһаань абажа харахада, экономикын бүхы халбаринууд, бүхы шахуу бюджетнэ халбаринууд, соёл, эрдэм бурласал, элүүрье хамгаалаа, хэлхэ холбоон эхэнэр хүнэй хүсөөр эрхилэгдэжэ байдаг ха юм. Үшөө хажуугаарнь гэр бүлын ажал эхэнэр хүн бэе дээрээ сүм даажэ абанхай.

Мүнөөнэй үедэ обществын ажабайдалда эхэнэрнүүдэй үүргэ ба нүлөө дээшлэхэ аргатай гээшэ гү гэхэн

ГАНСАЛ ЭХЭНЭР ТАБИСУУРАА УРДАА БАРЯАД ТЭМСЭХЭ БЭШЭ

Эхэнэр ба общество... Обществын ажабайдалда эхэнэрэй үүргэ тухай асуудал ямаршые сагта хурсаар табигдаад байдаг гээшэ. Хэдэн арбаад жэлэй туршада "манай гүрэн дотор адли тэгшэ эрхэтэй" гэжэ эхэнэр тухай хэлэгдэдэг байгаа гүб даа. Эндэ ямаршые тинмэ ханаагаа зобохоор зүйл үгы шэнгээр ханагдадаг һэн. Гүрэнэй тэрэ үеын хуулиар хараалагдаһан "ажаллаха, хураха, амарха" эрхэ

гэжэ тоологдоог. Энэ үнэхөөрөөшье зүб. Олохон хүнүүдэй мүнөө элдэб эсээр хараадаг болоһон совет хуули эхэнэртэ эрхэ сүлөө олгоо. Энэл үедэ үндэһэ яһатан бүхэнэй эхэнэр түлөөлөгшэд хураха, ажаллаха аргатай болоо ха юм. Бүһэтэйшүүлтэй адли хургуулигай, ажалтай болоһон эхэнэрнүүд общество эрхилэгын хэрэгтэ хабаадалсажа эхилээ. "Совет үедэ эхэнэрнүүдэй нийгын эдбхийн эрид дээшлэһениие тоо, баримтанууд гэршэлнэ. 80-яад онуудта Россин Федерациин Верховно Советэй депутадуудай 35 процентын, тиихэдэ нютагай Советүүдэй депутадуудай 49,4 процентын эмэгтэйшүүл байгаа.

Эндэ партиин, гүрэнэй хүтэлбэрийн талаһаа үндэһэ яһатанай эхэнэр хүнэй бэшэ, харин эрэ хүнэй шийдхэбэри абадаг байһан тухайнь эдэ мэтэ гэршэлнэ.

Эндэ партиин, гүрэнэй хүтэлбэрийн талаһаа үндэһэ яһатанай, социальна, мүн наһа жэлэйншье талаар тааралдууддаг ушар байгаа гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Мүн бүһэтэй хүн гү, али эхэнэр гэжэ баһал заагдадаг байгаа гэжэ хэлэлтэй. Жэшээлхэд: "Танай округоор буряад яһанай, заал хаа юрын хүдэлмэришэн, 25-30 наһанай эхэнэр хүниие депутадта кандидадаар дэбжүүлэхэ", үгышье хаа, "Комсомолой

дэй тоо үсөөрөөшье хаа, тэдэнэй ажалай үрэ дүн дээшлээ. Юундэб гэхэдэ, хүтэлбэрлхы эмхи зургаануудта эдбхи үүсхэлтэй, бэедээ найданги, дүршэл шадабаритай эхэнэрнүүд дэбжүүлэгдэнэ.

Юрэнхыдөө, мүнөөнэй Россин обществодо бүһэтэйшүүлтэй адли гүрэн түрине эрхилхэ ажал ябуулагша-эхэнэр хүн байжа болохо гэхэн бодомжолго дэмжэгдэнгүй гээд социологууд мэдээснэ. Жэшээлхэд, 1995 ондо манай буряад сэхээтэнэй дунда үнгэргэгдэһэн анкетнэ асуудалда харюусагшадай оройдоол 5,9 процентын Бурядай Президентээр эхэнэр хүниие хунгажа болохо гэжэ харюусаа.

Имагтал бүһэтэйшүүл хүтэлбэрийн эгээл дээдэ шата эзэлһэн зандаа. Эхэнэрнүүд хүтэлбэрлхы ажалада бишье хаа, олонхи ушарта дээрэһээ хоёрдох шата эзэлнэ. Эрдэм бурласал, медицин, соёлтой эмхи зургаануудай хүтэлбэрлэгшэдэй дунда эхэнэрнүүд олон, тиихэдэ промышленностиин, хүдөө ажахын, барилгын, транспортын предприятиянуудые эрхилдэг эхэнэрнүүдэй тоо үсөөн байһаар.

Эдэ мэтэ жэшээнүүд болон тоо, баримтануудһаа уламжалан обществые эрхилэгдэ эхэнэрэй үүргэ дээшлэнгүй гэжэ тобшоломоор.

Эндэ ушар шалтагануудын олон гэжэ хэлэлтэй. Теэд шалтагануудын хадаа эхэнэр хүнэй эрэ хүнһөө дутуугаар бодомжолог, шадабар багатай байһан ушар бэшэ, харин обществын талаһаа эхэнэрнүүдтэ ямар хандалгатайб гэжэ харагдана. Юундэ гэр тойронхи ямаршы ажал бүтээхыень, гэр бүлын талаар ямаршы асуудал шийдхэхыень эхэнэр хүндэ найдадаг аад, гүрэнэй хэмжээнэ, болоходонь, тэрэндэ этигэнгүй гээшэбибди? Юрэ хэлэхэдэ, общество гэжэ тэрэл гэр бүлэнүүдэй бүридэл бэшэ гү? Хэды олон эхэнэрнүүд харюусалгата тушаалшы, хэрэгшы жэншэдгүйгөөр дүүргэжэ, түүхэдэ ороһон гээшэб.

Р.Н.Сперанскаягай "Феминис хүдэлээн мүндэлжэ магадгүй" гэхэн статья уншаад байхадаа, баруунай ороноудай эхэнэрнүүдтэ элдэб арга хэрэглэжэ, үндэр тэмсэл, хүдэлөө эмхидхэшьегүй хаа, обществын ажабайдалда эхэнэрнүүдэй дүүргэхэ үүргэ болон нүлөөе дээшлүүлэхэ боломжонууд бии гэжэ ханагдана. Хоһон кастроули найрууладаг жагсаал, тэмсэлэй бусадшые олон түхэлнүүдые болбосон хүгжэлтэй зарим гүрэнүүдтэ хэрэглэдэг гээшэ. Иимэ аргаар олон юмэншые туйлагдадаг гээшэ бээ. Теэд манай эндэ кастроули найруулаашье хаа, юмэн бэлээр хубилха янзатай бэшэ хэбэртэй. Багша-нарнай хэды буһалгаалаа, үлэхэлээн байдал соносхоо хэм-үрэ дүн охорһон лэ. Тинмэхээ Р.Сперанскаягай хэлэһээр, гансал эхэнэр табисуураа урдаа баряад тэмсэхэ бэшэ, харин обществын байдал эрид хубилгаа, экономико найжаруулахын түлөө оролдохо хэрэгтэй гээд бодомжолоноб. Нэн түрүүн гүрэнэй социальна болон экономическа байдал найжаруулаха шухала. Эхэнэрнүүд гэр бүлдынгөө, үри бэзынгээ хоол хубсаһанай түлөө, мүн салингаа үзээе абаха тухай толгойгоо ехээр үбдэхэеэ болибол, тэдэнэ ямаршы хэрэг бэе дээрээ даажэ абаха хүсэ шадалтай байхал.

Эхэнэр зоноо үдэр бүрийн юрьезнэй тойбог бэрхэшээл-нүүдһээ сүлөөлжэ, һур һүлдэнь дээрэ үргэжэ яабалнай, ямаршы харюусалга даажэ шадаха эхэнэрнүүд хэзээнэйшье сагта байгаал, байхашьел гэжэ ханагдана.

Л.БАДМАЕВ, багша.

асуудал гарана. Хэрбээ хэхэ ажал хүдэлмэригүй гү, али саг соогоо салингаа абадаггүй, үгытэй байдалда ороһон, мүн наһын эрээдүйдэ үри хүүгэдэйнгэ ямар байдалда ажаһуушыень мэдэхгүй эхэ-эхэнэрэй мүнөөнэй байдал абажа хараха болоо хаа, гүрэн түрүн хэрэг шийдхэхэ бодол толгойдонь орохо аал даа?

Нүгөө талаһаа эмэгтэйшүүлэй ганса гэр бүлын хашарһагүй халаһанда наһалаа абташоод байһые бэшэ, харин тэдэнэй ойун ухаан бодолой талаар дабагдашагүй хүсэ шадалые хараада абабал, өөһэдынгөө үүргэ нүлөө дээшлүүлхэ эрхэнүүдэйнгэ түлөө тэмсэхэ, гүрэн түрүн байдалай хуби заяа шийдхэхэ хүсэл зоригоршье, ухаагааршье тэдэ ядахагүй даа.

Эхэнэрнүүдэй, тэдэнэй гэр бүлын болон үри хүүгэдэй байдалда тэсэшгүй байдалай тохёолдобол, экономическа талаар адли тэгшэ эрхэнүүдэй түлөө феминис хүдэлээн манай гүрэндэшье мүндэлжэ магадгүй гэжэ ханагдана.

Р.СПЕРАНСКАЯ,
Улаан-Удын городской
советэй депутат.

тухай хэлэгдэнэ бэшэ, харин манай гүрэнэй бүрин эрхэтэн эхэнэр общество эрхилэгдэ гэхэ гү, али гүрэн түрүн шухала асуудлануудые шийдхэхэ хэрэгтэ, мүн хүтэлбэрлхы тушаалнуудта бүһэтэйшүүлтэй адли хэмжээнэ байһан гү, мүнөө үедэ энэ байдал яажа хубилааб гэхэн асуудланууд тухай бодомжолхо дуран хүрэнэ.

"Эхэнэр хүн үри хүүгэдые түрэхэ, тэдэнээ үргэхэ, гэр байдалаа хараад лэ байха ёһотой" гэхэн ханамаг ганса манай арадта бэшэ, бүхы шахуу үндэһэтэндэ хабаатай. "Эхэнэр хүнэй үнэниинь уга, ухааниинь богони" гэжэ буряад зон хэлсэдэг. Энэндэ удаараа дүтэрхы хэлэгдэнүүд олохон лэ арадуудта дайралдаха. Хэр утһаа ямаршы үндэһэ яһатанай эхэнэр хүнэй бэшэ, харин эрэ хүнэй шийдхэбэри абадаг байһан тухайнь эдэ мэтэ гэршэлнэ. Теэд бурханай табисуураар угаа үргэлжэлүүлхэ, хүүгэдые түрэхэһөө гадна эхэнэр хүн ухаан бодолойшье, шадабариншье талаар бүһэтэйшүүлхээ юугээрэшые дутуу бэшэ һэн тула али бүхы хэрэг эрхилэгдэ, асуудланууды шийдхэлгэдэ хабаадалсадаг болоһоор үнинэй ха юм.

Имагтал Октябрин хубисхалай һүүлээр манай гүрэндэ эхэнэр хүнэй үүргэ дээшлээ

райкомой хоёрдох секретаряар ород яһанай дээдэ хургуулигай 25-28 наһанай эрэ хүниие хунгаха гэхэ мэтэ. Хүтэлбэрлхы тушаалтадай шанарай талаар бүридэл уридшалан хараалагдадаг байһан ха юм. Энэ ушарта эдбхитэй, хүсэлтэй, шадабаритай хүнүүд дэбжүүлэгдэдэг байгаа гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй байна. Тинмэхээ энэ үе сагта эхэнэрнүүдэй общество эрхилэгдэ хабаадалга тоогой талаһаа яһала дээгүүр, зүгөөр шанарай талаһаа тинмэшые һайн дүнүүдые харуулаггүй байгаа гээд социологическа шэнжэлгэнүүд тобшолно.

Харин общество демократизацигалын эрхэ байдалда түлөөлэгтэ эмхи зургаануудта эхэнэрнүүдэй тоо эрид үсөөрөө. 1993 ондо Россин Федеральна Суглаанай бүридэлдэ бүхы депутадуудай оройдоол 11,4 процентын эхэнэрнүүд байгаа (Федерациин Советтэ - 5,6 процентын, Гүрэнэй Дүүмэдэ - 13,6 процент (XI зарлалай Бурядай АССР-эй Верховно Советтэ бүридэлдэ (1985-89 онууд) 38,2 процентын эхэнэрнүүд байһан хаа, XII зарлалайхыда (1990-1994 онууд) - оройдоол 4,7 процент болоо. I зарлалай Ардай Хуралай бүридэлдэ 7,6 процентын эхэнэрнүүд байгаа. Социологуудай үнгэргэһэн шэнжэлгэнүүдэй дүнүүдээр, һүүлэй жэлнүүдтэ дээдэн зургаануудта эхэнэрнүү-

ЭЛИТЭ БАГШАНАРАЙ

ЭРДЭМ БЭЛИГТЭЙ ШАБИ

эпос түүрээгшэ Овла Эвлянтай (зарим хэблэлүүдтэ Овла Эляев гээд бэшгэдэнхэй) өөрөө уулзажа, хөөрэлдэхэ, бэшэжэ абahan текстые шалгаха гэжэ шиндээ нэн.

Энэ уулзалга 1910 оной зун Хальмагта үнгэрбэ. Хөөрэлдөөнэй дүнгөөр эрдэмтэн эпосэй шэнэ, 11-дэхи дуу бэшэжэ абahan юм. Тиигэжэ В.Л.Котвичой ашаар гайхамшагта "Джангар" түрүүшынхией 1910 ондо хэблэгдэн түүхэтэй. Хальмаг хэлэ шудалһанай дүнгүүд "Хальмаг таабаринууд ба оньһон үгэнүүд" (1905), "Хальмаг ярянайн хэлэнэй грамматикийн туршалга" (1915) мүн болоно.

1918 ондо В.Л.Котвич профессорэй нэрэ зиндаада хүртэбэ. Университедэйнгээ Зүүн зүгэй таһагта багшалха зуураа ниитын эрдэмэй таһагта (1919 онһоо), мүн Баруун ба Зүүн зүгүүдэй хэлэ болон литературые сасуулан шэнжэлгын түүхын институтта багшалаа, удаань

хүгжэлтэдэ туһалха байһаниинь дамжаггүй".

1912 ондо Котвич Монголой тон һонирхолтой газарнуудай нэгэн - Орхон голдо ошоһон байна. Энэ аяншалгын үедэ Котвич Үргөөдэ, Түб болон Баруун аймагуудта хүрэнэн, шажанай санаартантай, хара

А.В.Котвич эдэ бүхы үйлэ хэрэгүүдые һайн мэдэхэ хадаа монгол арадай эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлье бүримүһэн дэмжэдэгбэлэй. Монголой элитэ политикуудтай - Да Лам Цэрэнчимэдтэй, чин ван Ханддоржтой, Хайсан гүүнтэй, Сайн ноён Намна - Сүрэнтэй

Мария Котвичовная 1953 ондо суглуулан бүридхөө).

Варшавын, Краковай, Львовой, Вильнын, Белградтай, Прагын, Москвагай, Петербургын, Улаан-Баатарай оло олон эрдэмэй хэблэлүүдтэ тэрэнэй бүтээлнүүд барлагдан гараа. Монографинуудай хажуугаар тоолоһогүй олон эрдэмэй статьянуудые, рецензи болон шүүмжэлэл хэблүүлһэн байна. Варшавада хүдэлхэ үедөө тэрэ Польшын Зүүн зүгыг шэнжэлэлгын бүлгэмэй түрүүлэгшээр, мүн "Вестник Востоковедения" журналай редактораар томилогдоо нэн. Тус бүлгэмэй 7 сьезд үнгэргөө. Алтайн хэлэнүүдые шэнжэлгын "Родник Ориенталистичный" гэхэн журнал тэрэнэй үүсхэлээр хэблэгдэдэг байгаа.

1939 ондо Польшыне немец-фашист сэрэгүүдэй эзэрхэн эзэмдэхэдэ, Эхэ орондоо дуратай эрдэмтэн сэдхэл зүрхээ доһолгон, ханаагаа зобон гашуудалтай энэ үйлэ хэрэгийг угтаа бэлэй. Эзэмдэгшэдэй зонхилһон сагта нэгэшье бүтээлын хэблэгдээгүй. Гэбшье Владислав Людвигович 1944 оной октябрь соо һаһа баратарая эрдэм-шэнжэлгын ажалаа зогсоогоогүй юм...

1947-1952 онуудта В.Котвичой шаби М.Левицкий (1906-1955), Варшавын университетэй Түб Азиин арадуудай хэлэ бэшгэй кафедрые даагша, багшынгаа хэдэн ехэ бүтээлнүүдые хэблэжэ гаргаа нэн. Котвичой гар бэшэмэл һүүлшын зохёолнуудые бэлдэжэ, хэблэдэ гаргахын тула ехэ ажал хэһэн габыятай.

1948 ондо Вроцлав хотодо В.Л.Котвичой "Юзеф Ковалевский - Зүүн зүгыг шэнжэлэгшэ (1801-1878)" гэхэн ном поляк хэлэн дээрэ гараһан байна. Монголшо эрдэмтэдэй Казаниин хургуулийн элитэ түлөөлэгшэ Ю.Ковалевскийн ажал "ябуулла гүнзэгийгөөр шэнжэлэгдэ нэн. Бүхы дээрэнь харахада, В.Котвичой 5 хэлэн дээрэ хэблэһэн 150 гаран эрдэмтэ зохёолнууд мүнөөшье удха шанараа алдаагүй. "Ганьсугай шара уйгарнуудай монгол хэлэн", "Монгол литэ", "Монгол литературы түүхэ", "Манжа уласай хоёр ботито түүхэ" гэхэ мэтын захата бүтээлнүүдэнь мүнөө сагай эрдэмтэдэй монгол болон манжа хэлэ, түүхэ шудалхадань тои хэрэгтэй номууд юм. "Алтайн хэлэнүүдые шэнжэлэг" гэхэн ород болон поляк хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн номын алтаистикада айхабтар ехэ нүлөө үзүүлһэн түүхэтэй.

Элитэ багшанарай эрдэм бэлигтэ шаби профессор В.Л.Котвичой ажал хэрэг ганса Росси болон Польшодо бэшэ, мүн хариин олон гүрэнүүдтэ үндэрөөр сэгнэгдэдэг. Монгол болон алтайн хэлэ бэшгэ шэнжэлгын бүхы шэглэл һалбаринуудта тэрэнэй бүтээлнүүд хэрэглэгдэдэг, тэрэнэй тобшолол, согсолнууд хүндтэй дээрэ тоологдодог заншалтай.

Даши УЛЫМЖИЕВ,
түүхын эрдэмэй доктор,
БГУ-гай
профессор, Эрдэмэй болон
искусствануудай
Петровско академиин
академик.

В. КОТВИЧИЙН ХУВИЙН АРХИВААС ОЛДСОН МОНГОЛЫН ТҮҮХЭНД ХОЛБОГДОХ ЗАРИМ БИЧИГ

Судлан хэвлүүлсэн акад. Б.Ширендөв
Эрхлэсэн акад. Ш.Нецагдорж

харилсаа холбоотой байһан Котвич тэдэнэртэй саг үргэлжэ бэшэлсэдэг нэн. Эдэ олон бэшгүүд 1967 ондо В.Л.Котвичой архивһаа Монголой Эрдэмэй академидэ дамжуулагдан юм. Монголой академийүүд Б.Ширендөв, Ш. Нецагдорж гэгшэд 1972 ондо эдэ бэшгүүдые хэблүүлһэн түүхэтэй.

В.Л.Котвич манжа хэлэ шудалалгада эхи табиһан түүхэтэй "Манжа жаса" болон "Манжа литературы" гэхэн статьянууд соогоо профессор Котвич манжа хэлэн дээрэ бэшгэдэһэн түүхын зохёолнуудай, манжа литературын онсо өөрсэ талаануудые шэнжэлһэн байна.

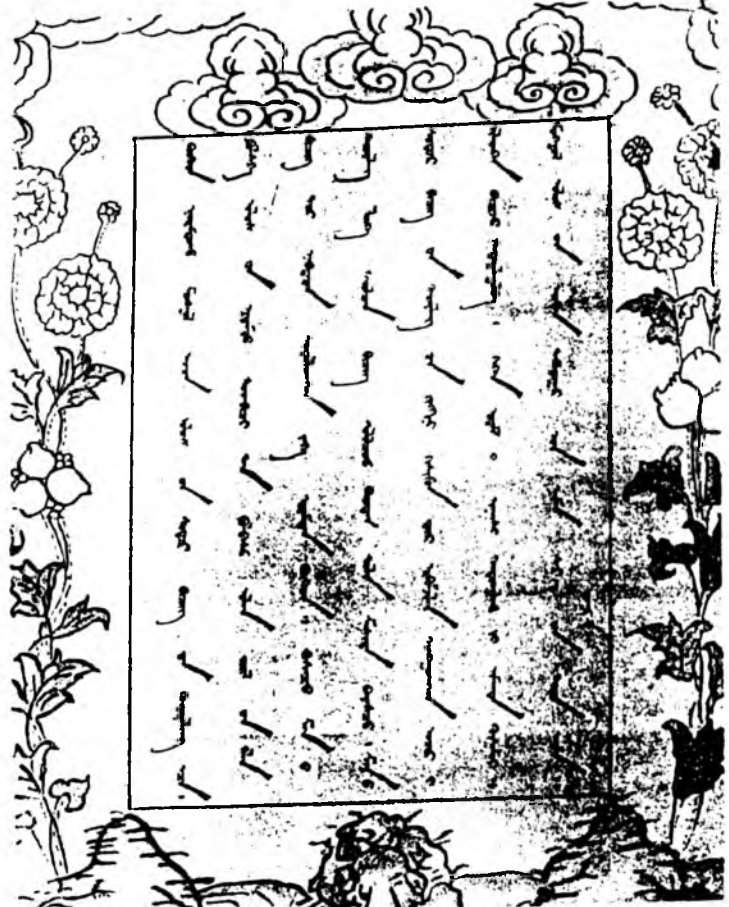
1919 ондо В.Л.Котвичой "XVII-XVIII зуун жэлүүдтэ ородуудай ойрод-монголнуудтай харилсаануудай талаар архивай документүүд" гэхэн ехэ шухала удхатай номын хэблэгдэбэ. Джунгарийн хаан түрэн Орос гүрэнтэй али бүхы талын харилсаануудта зориулагдан энэ ном эрдэмтын олон жэлдэ ябуулан ажалай үрэ дүн юм.

Монгол хэлэ бэшгэй түүхэтэ хүшөөнүүдтэ тэрэ ехэ анхарал хандуулдаг нэн. "XIII болон XIV зуун жэлүүдэй монгол хэлэ бэшгэй һаяар олдоһон хүшөөнүүд тухай" (1909), "Персийн иль-хаануудай бэшгүүдэй шэнжэлгэдэ заһабаринууд" (1925) гэхэн бүтээлнүүдэнь илангаа мэдэжэ юм.

1923 ондо В.Л.Котвич Россин Эрдэмэй академиин гэшүүн - корреспондентын нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Энээнһээ гадна В.Л.Котвич Монголой эрдэмэй хорооной бодото гэшүүн байһан юм. 1925 ондо Б.Я.Владимирцов тэрэндэ Улаан-Баатарһаа энээнине гэршэлһэн грамота асаржа барюулаа бэлэй.

1923 ондо Польшын эрдэмтэдэй гуйлтаар Львовой университетэй Зүүн зүгэй хэлэнүүдэй кафедрые даагшаар һунгагдаад, профессор Котвич тишишэ зөөгөө нэн. Эндэ монголшо эрдэмтэдэй хургуули байгуулан намтартай.

20 жэлэй туршада Польшын монголшо эрдэмтэдые хүтэлбэрлэхэ үедөө тон олон эрдэм-шэнжэлгын статьянуудые, бусадшье бүтээлнүүдые хэблүүлһэн байна. 1896 онһоо 1952 он болотор хэблэгдэһэн зохёолнуудайнь тоо 146-да хүрэнэн юм (энэ библиография тэрэнэй басаган

Енукидзийн нэрэмжэтэ Зүүн зүгэй амиды хэлэнүүдэй институтта (совет үеын зүүн зүг шэнжэлгын тон түрүүшын дээдэ хургуулида) директорээр хүдэлөө. Тэрэнэй хүтэлбэридоро институтта Совет ороной болон хилын саанахи Зүүн зүгэй эрдэмтэ багшанарай кадрнууд бэлдэгдэһэн юм. В.Л.Котвичой шабинар гэхэдэ, Б.Я.Владимирцов, С.А.Козин, Бямбын Ринчэн (Монгол), Мариан Левицкий (Польшо), Ц.Д.Номинханов (Хальмаг), болон бусад мэдэжэ эрдэмтэд болоно. Анхаралтай бэрхэ багша, хүбэлгэн һайхан сэдхэлтэй хүн нэн. Энээнине гэршэлһэн архивай документнүүд ехэ олон. Жэшээлэн дурдахада, 1923 оной октябриин 27-до хальмаг оюутадай хүндэтэ багшадаа хандаһан иимэ бэшгэ: "Бидэ, Зүүн зүгэй амиды хэлэнүүдэй институттай хальмаг оюутад, бүхы хальмаг арадай үмэнэһөө Таңда гүнзэгы баяр баясхаланаа мэдүүлнэбди. Танай оноходо, ехээр үгылнэбди. Хэды тиибэшье, маанэдтай харилсааа холбоогоо таһалдуулахагүй байһандатнай найданабди. Эрдэмтэ ажал хэрэгүүдэйтнай хальмаг арадай һэргэн

зонтой уулзһан, захиргаанай байгууламжа, социальна болон ниитын харилсаануудые, арадай ёһо заншал, байра байдал һайса шэнжэлээ. Монгодо гурбан һара соо байха үедөө тон ехэ ажал дүүргэһэн юм. Орхон голдо оршодог Эрдэни - Цзу, мүн бусадшье мэдэжэ урданай хотонуудые - түүхын ба археологийн хүшөөнүүдые шэнжэлээ.

Тэрэ үедэ Монгодо болоһон ехэ шухала удхатай үйлэ хэрэгүүдые В.Л.Котвич анхаралтайгаар адагладаг нэн. 1912 ондо монгол арад хоёр зуун жэл шахуу үргэлжэлһэн манжанарай дарлалтаһаа сүлөөрөөд, Богдо-гэгээнине Монголой хаан шэрээдэ һууллаба. Бүрин эрхэтэ Монгол гүрэнэй байгуулагданай һүүлээр уданшьегүй, 1912 оной январь соо хитад арад манжа хаашуулай засагһаа сүлөөрбэ. 1912 оной ноябриин 3-да Росси Монгол хоёрой хоорондын хэлсэндэ гар табигдаа. Удаа дараалан Монголшо Россида гүрэнэй делегацинууд эльгэгдэбэ.

Тэрэ үедэ Россин Финансануудай министрстын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ байһан

Поляк яһанай элитэ монголшо эрдэмтэн Владислав Людвигович Котвич 1872 оной мартын 20-до Вильносо хото шадар түрэнэн юм. Виленскэ гимнази алтан медальтайгаар дүүргээд, 1891 ондо Санкт-Петербургын университетэй Зүүн зүгэй факультеттэ һуража эхилээ. Эндэ профессорнууд А.Ивановский, В. Васильев, К.Голстунский, А. Позднеев гэгшэдэй лекцинуудые шагнажа, эрдэм мэдэсээ арьбажуулан байна.

Оюутан В.Котвич хальмаг тала дайдаар аяншалһан, хальмаг хэлэ, ёһо заншал, зоной һуудал байдал шэнжэлһэн юм. 1895 ондо В.Л.Котвич тус университетэдэй Зүүн зүгэй таһаг хитад - манжа болон монгол хэлэ бэшгэй мэргэжэлээр эрхимээр дүүргээ бэлэй. Удаадахи жэлдэ, мүн саашадааһы тэрэ саг үргэлжэ эрдэмэй командировкодо ябажа, хальмаг хэлье али олон талаһаа гүнзэгыгөөр шудалаа. Тон түрүүн юрын багшаар, һүүлээрнь - доцентээр, удаа дараалан профессорээр, мүн монгол болон манжа хэлэ бэшгэй кафедрые даагшаар түрэл университеттэ хүдэлһэн түүхэтэй. В.Л.Котвич профессор А.М.Позднеевэй шаби байһан, тэрэнэй хүтэлбэри доро монгол хэлэ бэшгэ шэнжэлгын али олон һалбаринуудта ажал ябуулан гээшэ. Шэнэ лингвистическэ шэглэл бии болгохо хэрэгэй эхи табигша мүн. Гэбшье Владислав Котвич юрэ лингвист байгаа бэшэ, монголшуудай эпосээр, литератураар, түүхээр, ород-монгол харилсаануудай хүгжэлтөөр ехэ һонирходог, шэнжэлдэг байгаа.

Арбан юһэдэхи зуун жэлэй һүүл багта Россин монголшо эрдэмтэд горитой амжалта туйлаһан гээд онсолмоор. Элитэ эрдэмтэд К.Ф.Голстунский, А.М.Позднеев, мүн В.Л.Котвич гэгшэдэй аша габыа ехэ.

1900 ондо Санкт-Петербургын университетэй Зүүн зүгэй таһаг тэрэ үедэ Финансануудай министрствэдэ хүдэлжэ байһан В.Л.Котвичые приват - доцентын тушаалда уриһан юм. Тэрэ монгол хэлэнэй грамматикаар, хальмаг хэлээр, энэ хэлэнэй түүхээр лекци уншадаг, мүн профессор А.Позднеевэй хрестоматяар практическа хэшээлнүүдые үнгэргэдэг нэн. В.Л.Котвичой уншаһан монгол хэлэнэй грамматикаар лекцинуудын 1902 ондо хэблэгдэһэн байна. Харин хальмаг хэлэ шудалалгата тэрэ нэгэтэшье таһалдуулаагүй юм.

Онсолходо, хальмагай "Джангар" эпосэй талаануудые, олон вариантнуудые суглуулха, шэнжэлхэ ба хэблэхэ хэрэгтэ оруулан хубитань тон ехэ. 1908 ондо тэрэнэй дурадхал дэмжэлгээр Номто Очиров шабинь хоёр дахин хальмаг ошожо, эпосэй 10 шэнэ дуу олоод ерээ нэн. Энэ үйлэ хэрэг Петербургын монголшо эрдэмтэдые нилээн хүлүүлһэн байха. Бүхэдэлхэйн эпическэ литературада "Джангариадын" ехэ удха шанартай байһые хараада абан, Котвич хальмаг

7, ПОНЕДЕЛЬНИК**ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости
10.10 "Девушка по имени Судьба"
10.55 Что? Где? Когда?
Финальная игра
12.30 Угадай мелодию
13.00 Новости до 13.10
16.00 Новости
16.20 Сказки тихого часа
16.45 Марафон-15
17.05 Звёздный час
17.40 "Гарри-снежный человек"
18.05 До 16 и старше
18.30 Вокруг света
19.00 Новости
19.20 "Девушка по имени Судьба"
20.10 Час-Пик
20.35 Угадай мелодию
21.05 Понедельник с Познером
21.45 Спокойной ночи, малыши
22.00 Время
22.40 "Большая перемена" 4 с.
23.50 Баскетбол. Чемпионат Европы. Мужчины. Второй тайм. Финал
00.35 Худ. фильм "Долгий сон"
02.45 Новости до 03.05

РОССИЯ

9.00 Лукоморье
9.25 Посмотри на себя
9.35 Православный календарь
9.40 Россияне
9.55 Клубничка
10.25 Сам себе режиссёр
11.00 Санта-Барбара
11.50 Парламентский вестник
12.15 Мужчина и женщина
12.55 Магазин недвижимости
13.00 Вести
13.20 Ретро-шлягер
13.35 Тихий дом
14.15 Худ. фильм "Человек с планеты "Земля"
16.00 Вести

Бурятское телевидение

16.15 Мультфильм
16.50 Династия
17.40 Мунхэ зула (Бандида Хамба Ж-Д. Гомбоевой 100 жэлэй ойдо зоруулагдаһан АБКМ-эй зүблөөн)
18.15 Байгал
18.25 Курьер
18.35 Играй, гармонь. Передача 2-ая
19.05 Всегда открыта в школе дверь... (Курумканская средняя школа N 2)
19.25 Встреча. Народная артистка РБ Галина Кондратьева
20.05 Поговорим. Депутат Госдумы РБ С.И. Найчукова
20.30 Панорама
20.50 Курьер

РОССИЯ

21.00 Вести
21.20 Добрый вечер
21.55 Худ. фильм "Простодушный"
23.45 Дежурная часть
00.15 Мультфильм
00.30 Товары-почтой
01.00 Вести до 01.30

АРИГ УС

16.00 М/с "Ветер в ивах" 65 с.
16.25 Нон-стоп-лист
16.30 Магазин на диване
17.00 Аптека
17.10 Христианская программа "Благая весть"
17.40 Серил для подростков: "Флиппер" 1 с.
18.10 М/ф "Даёшь буги-вуги", "Янки Дудль Даффи", "Свежая крольчатина", "Нетерпеливый пациент".
18.40 Ералаш
19.00 Музыкальный подарок
19.15 Шесть новостей
19.25 Нон-стоп-лист

ПРОГРАММА ТЕЛЕ-РАДИОПЕРЕДАЧ

с 7 июля по 13 июля 1997 года

19.30 Магазин на диване
20.00 Скандалы недели
20.30 Спорт недели
21.00 Х/ф "Рождённая революцией" ф. 7
22.25 Нон-стоп-лист
22.30 Ян-Майкл Винсент, Е.Моргунов, Н.Крачковская в комедии "Сокровище моей семьи" (Россия-США)
00.20 Дорожный патруль
00.30 Диск-канал

ТИВИКОМ

10.00 Анонс. "Мафия" док. сериал 4 с.
11.00 "Сегодня утром"
15.15 Мир кино: "Братья и сёстры" (Италия)
17.00 "Сегодня днём"
18.00 "Голубое дерево"
18.50 Телегазета
19.00 Анонс. "Сегодня" - новости НТВ
19.20 Муз. поздравления
20.00 "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски"
20.50 Телегазета
21.00 "Итоги"
22.20 Мир кино:
00.00 "Сегодня"
00.35 Дистанция 60

РАДИО

6.12 - "Ин бизнес"
6.45-7.00 - Информация, объявления
7.22 - Программа "Анфас". Первая передача из цикла "Здоровая жизнь"
7.45-8.10 - Радиостудия "Биракан". В передаче "Проблемы национальной школы" принимает участие преподаватель эвенкийского языка Улюнханской средней школы Л.А. Степанова
19.22 - Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)
19.52-20.02 - "У микрофона - учитель"

8, ВТОРНИК**ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости
10.15 "Девушка по имени Судьба"
11.00 Человек в маске
11.40 Смехопанорама
12.10 Домашняя библиотека
12.30 Угадай мелодию
13.00 Новости до 13.10
16.00 Новости
16.20 Сказки тихого часа
16.45 Мультироллия
17.15 Волшебный мир
17.40 "Гарри-снежный человек"
18.05 До 16 и старше
18.30 Вокруг света
19.00 Новости
19.20 "Девушка по имени Судьба"
20.10 Час-Пик
20.35 Угадай мелодию
21.05 Тема
21.45 Спокойной ночи, малыши
22.00 Время
22.40 Худ. фильм "Сыщик"
00.55 Театр+ТВ. Инна Чурикова
01.35 Новости
01.55 Пресс-экспресс до 02.10

РОССИЯ

9.00 Вести
9.35 Лукоморье
10.00 Посмотри на себя
10.10 Православный календарь
10.15 Россияне
10.30 Клубничка
11.00 По-русски
11.35 Санта-Барбара
12.25 Пульс
12.50 Мультфильм
13.00 Вести до 13.20
15.00 Письма к другу. Д.Шостакович
15.40 Красная книга
15.55 Магазин недвижимости
16.00 Вести
16.15 Эх, дороги
Бурятское телевидение
16.55 Лето-97. Каникулы на асфальте
17.30 Радуга забав
18.00 Улгур ("Синильга"). Центр культуры эвенков Северобайкаля)

18.30 Байгал
18.40 Горизонты науки. Байкальский семинар по философии устойчивого развития
19.00 Курьер
19.10 Театр и зритель. Премьера в Бурятском оперном
19.40 Всероссийская конференция хирургов. Круглый стол с участием главного хирурга России В.С.Савельева
20.00 Пульс
20.30 Панорама
20.50 Курьер

РОССИЯ

21.00 Вести
21.25 Добрый вечер
22.10 "Достояние республики" 1с.
23.25 Мультфильм для взрослых
23.45 Момент истины
00.15 Мультфильм
00.30 Товары-почтой
01.00 Вести до 01.30

АРИГ УС

16.00 М/с "Ветер в ивах" 66с.
16.25 Нон-стоп-лист
16.30 "Магазин на диване"
17.00 Аптека
17.10 Христианская программа "Благая весть"
17.40 Серил для подростков: "Флиппер" 2 с.
18.10 "Семья Кэмпбэллов" 39-40с.
19.05 Музыкальный подарок
19.15 Шесть новостей
19.25 Нон-стоп-лист
19.30 Магазин на диване
20.00 Музыка и пресса: Акулы пера: гр. "Русский размер", Профессор Лебединский
20.55 Нон-стоп-лист
21.00 Х/ф. "Рождённая революцией" ф. 8
22.30 Обозреватель
23.15 Детективный сериал "Улица Жёлтая нить" 4 с.
00.15 Дорожный патруль
00.25 Диск-канал

ТИВИКОМ

10.00 Анонс. "Герой дня"
10.20 Телегазета
10.30 Серил: "Ловджой"
11.00 "Сегодня"
15.15 "Утречко"
15.30 Женские истории: "Зелёная поросль"
17.00 "Сегодня днём"
18.00 "Голубое дерево"
18.50 Телегазета
19.00 Анонс. "Сегодня"
19.20 Муз. поздравления
20.00 Час сериала: "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски"
20.50 Телегазета
21.00 "Сегодня"
21.35 "Футбольный клуб"
22.05 Мир кино: "Вечный сон"
00.00 "Сегодня"
00.35 Дистанция 60

РАДИО

6.12 - Республиканские известия (выпуск на рус. и бур. яз.)
6.42 - Обзор республиканских газет
6.50-7.00 - Информация, объявления
7.22 - "На обочине" - продолжение передачи об обслуживании пассажиров"
7.45-8.10 - Передачи из цикла "Встреча с интересным человеком" (на бур. яз.)
12.10-13.00 - Передача музыкальной редакции (на бур. яз.)
19.22-19.52 - Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

9, СРЕДА**ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости
10.15 "Девушка по имени Судьба"
11.00 Тема
11.40 В мире животных
12.15 Домашняя библиотека
12.30 Угадай мелодию
13.00 Новости до 13.10
16.00 Новости
16.20 Сказки тихого часа. Заключительная серия

16.45 Кактус и К
16.55 Домисолька
17.15 Зов джунглей
17.40 "Гарри-снежный человек"
18.05 До 16 и старше
18.30 Вокруг света
19.00 Новости
19.20 "Девушка по имени Судьба"
20.10 Час-Пик
20.35 Угадай мелодию
21.00 Самое громкое преступление 70-ых в док. фильме "Бомба в метро"
21.45 Спокойной ночи, малыши
22.00 Время
22.40 Зоя Фёдорова и Сергей Лемешев в фильме "Музыкальная история"
00.05 Футбол. Чемпионат России. Спартак (Москва) - Ротор (Волгоград)
01.55 Новости
02.15 Пресс-экспресс до 02.25

РОССИЯ

9.00 Вести
9.35 Лукоморье
10.00 Посмотри на себя
10.10 Православный календарь
10.15 Россияне
10.30 Клубничка
11.00 Л-клуб
11.35 Санта-Барбара
12.25 Новое пятое колесо
12.55 Магазин недвижимости
13.00 Вести
13.20 "Колье для Шарлотты" 1 с.
14.35 "Путешествие к заоканским алкоголикам" фильм 3-й
14.55 Ретро-шлягер
15.05 Божественная из Большого
15.30 Ноу хау
15.45 Ваше право
16.00 Вести

Бурятское телевидение

16.15 Мультфильм
16.30 Бамбаахай
17.00 Эрьсэз (К 50-летию села Дунда Харлуун Бичурского района)
17.40 Гражданин и закон. Единомышленники. (О коллективе Железнодорожной прокуратуры города Улан-Удэ)
18.00 Байгал
18.15 Информационно-музыкальная программа
18.40 Курьер
18.50 Хамар-Дабан
19.25 Дела деревенские
19.50 Прямой эфир с зам. Председателя Правительства РБ Нимаевой Л.Ч.
20.30 Панорама
20.50 Курьер

РОССИЯ

21.00 Вести
21.25 Добрый вечер
22.15 "Достояние республики" 2с.
23.35 Мультфильмы для взрослых
23.50 Царская ложа
00.35 Товары-почтой
01.00 Вести до 01.35

АРИГ УС

16.00 Мультсериал "Ветер в ивах" 67 с.
16.25 Нон-стоп-лист
16.30 "Магазин на диване"
17.00 Аптека
17.10 Христианская программа "Благая весть"
17.40 Серил для подростков: "Флиппер" 3 с.
18.10 "Семья Кэмпбэллов" 41-42с.
19.05 Музыкальный подарок
19.15 Шесть новостей
19.25 Нон-стоп-лист
19.30 ТРК "Ариг Ус" представляет: "Мой город"
20.00 "Я сама": "Вот я и стал женщиной"
20.55 Нон-стоп-лист
21.00 Х/ф. "Долгая дорога в дюнах" 1 с.
22.15 Катастрофы недели
22.45 Детективный сериал "Улица Жёлтая нить" 5 сер.
23.45 Те кто
00.10 Дорожный патруль
00.20 Диск-канал "Ночной гость"

ТИВИКОМ

10.00 Анонс. "Герой дня"
10.20 Телегазета
10.30 Серил "Ловджой"

11.00 "Сегодня"
15.15 "Волшебная флейта" м/ф
15.30 "Доктор Куин, женщина-врач"
16.30 "Улица Сезам"
17.00 "Сегодня"
18.00 "Голубое дерево"
18.50 Телегазета
19.00 Анонс. "Сегодня"
19.20 Муз. поздравления
20.00 "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски" 66 с.
20.50 Телегазета
21.00 "Сегодня"
21.35 "Новости Голливуда"
22.05 Мир кино: "Прощай моя любовь"
00.00 "Сегодня"
00.35 Меломания: Трио Эррона Гарнера

РАДИО

6.12 - Республиканские известия (выпуск на рус. и бур. яз.)
6.42 - Обзор республиканских газет
6.50-7.00 - Информация, объявления
7.22 - Программа "Выбор"
19.22 - Республиканские известия (выпуск на рус. и бур. яз.)
19.52-20.07 - Передача для детей "Роднички"

10, ЧЕТВЕРГ**ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости
10.15 "Девушка по имени Судьба"
11.00 Футбол. Чемпионат России. Спартак (Москва) - Ротор (Волгоград)
11.50 Клуб путешественников
12.35 Домашняя библиотека
12.40 Смак
13.00 Новости до 13.10
16.20 Мультфильм
16.45 Домисолька
17.15 Лего-го
17.40 "Гарри-снежный человек"
18.05 До 16 и старше
18.30 Вокруг света
19.00 Новости
19.20 "Девушка по имени Судьба"
20.05 Мультфильм
20.30 Джентльмен шоу
21.00 Моя семья
21.45 Спокойной ночи, малыши
22.00 Время
22.40 Джина Лоллобриджида в приключенческом фильме "Любовь последнего рыцаря"
00.50 Магия: мир сверхъестественного
01.20 Театр+ТВ. Сергей Маковецкий
02.00 Новости
02.25 Пресс-экспресс до 02.35

РОССИЯ

9.00 Вести
9.35 Лукоморье
10.00 Посмотри на себя
10.10 Православный календарь
10.15 Россияне
10.30 Клубничка
11.00 Бесконечное путешествие
11.35 Санта-Барбара
12.25 Избранные
12.35 Магазин недвижимости
13.00 Вести
13.20 "Колье для Шарлотты" 2 с.
14.30 "Путешествие к заоканским алкоголикам" фильм 4-й
14.50 Ретро-шлягер
15.15 Кто мы?
16.00 Вести
16.15 Эх, дороги
Бурятское телевидение
16.55 Династия
17.50 Танцует юность Саганура
18.20 Байгал
18.30 Сагай хүрдэ (Учёный председатель "Ульдурги")
19.00 Курьер
19.10 Свет и тепло нашего дома
19.25 Народный Хурал за работой
19.55 Юбилей Еравны
20.30 Панорама
20.50 Курьер

РОССИЯ

21.00 Вести
21.25 Добрый вечер
22.10 Худ. фильм "Ловушка для одинокого мужчины"
23.50 Сергей Лемешев "Музыкальная история"
00.30 Товары-почтой
01.00 Вести до 01.30

АРИГ УС

16.00 М/с "Ветер в ивах" 68 с.
 16.25 Нон-стоп-лист
 16.30 "Магазин на диване"
 17.00 Аптека
 17.10 Христианская программа "Благая весть"
 17.40 Сериал для подростков: "Флиппер" 4 с.
 18.10 "Семья Кэмпбэллов" 43-44с.
 19.05 Музыкальный подарок
 19.15 Шесть новостей
 19.25 Нон-стоп-лист
 19.30 "Магазин на диване"
 20.00 Документальный сериал "Великие ценности мира: Великие пирамиды Гизы" 1 ч.
 20.30 Киноподробно
 20.55 Нон-стоп-лист
 21.00 Х/ф "Долгая дорога в дюнах" 2 с.
 22.15 Нью-Йорк, Нью-Йорк
 22.45 Детективный сериал "Улица Жёлтая нить" 6 сер.
 23.45 М/ф для взрослых "А+Б"
 00.00 Дорожный патруль
 00.10 Диск-канал

ТИВИКОМ

10.00 Анонс. "Герой дня"
 10.20 Телегазета
 10.30 "Ловджой" сериал
 11.00 "Сегодня утром"
 15.15 М/ф "Кот в сапогах"
 15.30 "Доктор Куин, женщина-врач"
 16.30 "Улица Сезам"
 17.00 "Сегодня"
 18.00 "Голубое дерево" 160 с.
 18.50 Телегазета
 19.00 Анонс. "Сегодня"
 19.20 Муз. поздравления
 20.00 Сериал: "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски" 67 с.
 20.50 Телегазета
 21.00 "Сегодня"
 21.35 "Книжный магазин"
 22.05 Мир кино: "Кто-то следит за мной"
 00.00 "Сегодня"
 00.35 Меломания: Трио Оскара Питерсона

РАДИО

6.12 - Республиканские известия (выпуск на рус. и бур. яз.)
 6.42 - Обзор республиканских газет
 6.50-7.00 - Информация, объявления
 7.22 - Утренний концерт
 7.35-8.00 - "Вера. Надежда. Любовь". Программа, посвящённая Азиатско-Буддийской конференции за мир
 12.10-13.00 - Передача музыкальной редакции
 19.22-19.52 - Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

11, ПЯТНИЦА

ОРТ

7.00 Доброе утро
 10.00 Новости
 10.16 "Девушка по имени Судьба"
 11.05 Моя семья
 11.50 Пока все дома
 12.25 Играй, гармонь любимая
 13.00 Новости до 13.10
 16.00 Новости
 16.20 Удивительные приключения в фильме "Оливер Твист"
 18.05 50х50
 18.30 Вокруг света
 19.00 Новости
 19.20 "Девушка по имени Судьба"
 20.15 Человек и закон
 20.45 Поле чудес
 21.45 Спокойной ночи, малыши
 22.00 Время
 22.40 "Строго на юг" 2 с.
 23.30 Взгляд
 00.15 Комедия продолжается в фильме "Придурки на каникулах"
 01.50 Новости
 02.15 Пресс-экспресс до 02.25

РОССИЯ

9.00 Вести
 9.35 Лукоморье
 9.55 Посмотри на себя
 10.10 Православный календарь
 10.15 Россияне
 10.30 Клубничка
 11.00 Аншлаг представляет
 11.35 Санта-Барбара
 12.25 Люди, деньги, жизнь

12.55 Магазин недвижимости
 13.00 Вести
 13.20 "Славянский базар"
 13.30 "Колье для Шарлотты" 3 с.
 14.40 "Путешествие к заокеанским алкоголикам" фильм 5-й
 15.00 Ретро-шлягер
 15.10 Момент истины
 15.40 Красная книга
 16.00 Вести

Бурятское телевидение

16.15 Династия
 17.05 Время московское
 18.05 Буряад орон
 18.50 Сельские леса: проблемы, перспективы
 19.15 Примите поздравления
 19.55 Живая легенда Курумкана. Хирург Ц.Б. Харпухаева
 20.15 Панорама
 20.50 Курьер

РОССИЯ

21.00 Вести
 21.25 Добрый вечер
 22.10 Худ. фильм "Звезда шерифа"
 00.00 "Славянский базар"
 00.10 Частная коллекция
 00.35 Товары-почтой
 01.00 Вести до 01.30

АРИГ УС

16.00 М/с "Ветер в ивах" 69 с.
 16.25 Нон-стоп-лист
 16.30 "Магазин на диване"
 17.00 Аптека
 17.10 Христианская программа "Благая весть"
 17.40 Сериал для подростков: "Флиппер" 5 с.
 18.10 "Семья Кэмпбэллов" 45-46с.
 19.05 Музыкальный подарок
 19.15 Шесть новостей
 19.25 Нон-стоп-лист
 19.30 "Магазин на диване"
 20.00 Ток-шоу "Профессия: Бортпроводник"
 20.55 Нон-стоп-лист
 21.00 Х/ф "Долгая дорога в дюнах" 3 с.
 22.10 "Вы очевидец"
 21.40 Лоренцо Ламас в х/ф "Пожиратель змей"
 23.25 "Дорожный патруль"
 23.35 Х/ф "Пожиратель змей-II"

ТИВИКОМ

10.00 Анонс. "Герой дня"
 10.20 Телегазета
 10.30 Сериал: "Ловджой"
 11.00 "Сегодня"
 15.15 "Лимпопо" м/ф
 15.30 "Доктор Куин, женщина-врач" 74 с.
 16.30 "Улица Сезам"
 18.00 "Голубое дерево" сериал
 18.50 Телегазета
 19.00 Анонс. "Сегодня"
 19.20 Муз. поздравления
 20.00 Сериал: "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски"
 20.50 Телегазета
 21.00 "Сегодня"
 21.35 "Трюкачи Голливуда"
 22.05 Мир кино: "Вашингтонское такси"
 00.00 "Сегодня"
 00.35 Дистанция 60

РАДИО

6.12 - Республиканские известия (выпуск на рус. и бур. яз.)
 6.42 - Обзор республиканских газет
 6.50-7.00 - Информация, объявления
 7.22 - Программа "Встречи"
 7.45-8.10 - "Тоонто нутаг" (на бур. яз.)
 12.00-13.00 - Музыкальная передача "Час вашего письма"
 19.02-19.52 - "Вчера. Сегодня. Завтра". Информационно-аналитическая программа

12, СУББОТА

ОРТ

9.00 Приключенческий фильм "Выстрел на перевале Караш"
 10.40 Лотто-миллион
 10.45 Домашняя библиотека
 11.00 Новости
 11.10 Слово пастыря
 11.30 Утренняя почта
 12.05 Каламбур
 12.40 Смак
 13.00 Возвращение Третьяковки
 13.25 Иван Лапиков в мелодраме "Однолюбый"
 14.45 Алла Пугачёва, Муслим

Магомаев, Анна Герман в концертной программе "Июльский снег"
 15.25 Вологда: между прошлым и будущим
 16.00 Новости
 16.20 Очевидное-невероятное
 16.45 Мультфильм
 17.40 В мире животных
 18.15 Колесо истории
 19.00 Новости
 19.20 По просьбам зрителей. Изабелла Юрьева, Марина Ладынина, Клара Лучко в концертной программе "С верой, надеждой, любовью"
 20.55 "Строго на юг" 3 с.
 21.45 Спокойной ночи, малыши
 22.00 Время
 22.40 Золотая серия. Худ. фильм "Максим Перепелица"
 00.20 Коллекция 1-го канала музыкальный фильм "Сид и Нэнси"
 02.25 Пресс-экспресс до 02.35

РОССИЯ

9.00 Вести
 9.30 Утренний экспресс
 10.25 Товары-почтой
 10.35 Меморина
 11.00 Клуб "Адреналин"
 11.15 Доброе утро, страна
 12.00 Вести в 11
 12.15 Российское бюро путешествий
 12.45 Как много девушек хороших...
 13.25 "Славянский базар"
 13.35 Если бы знать
 14.15 Анонимные собеседники
 14.45 Мультфильмы
 15.00 По-русски
 15.30 "ОП-центр" 3 с.
 16.25 Праздник "Московского комсомольца" в Лужниках
 16.50 Двойной портрет
 17.20 Бесконечное путешествие
 17.50 Иосиф Кобзон прощальный тур
 18.05 Легенды Большого
 19.00 Вести про...
 19.25 Сам себе режиссёр
 20.05 Субботний вечер с И.Олейниковым и Ю.Стояновым
 21.25 Муки творчества
 21.45 Совершенно секретно
 22.40 Репортёр
 22.55 Ночная жизнь городов мира. Париж
 23.25 "Славянский базар" в перерыве 01.00 Вести
 01.45 Программа А до 02.40

АРИГ УС

09.00 90х60х90
 09.15 М/ф "Башмачки", "Мышонок-недотепа"
 09.40 Детский сеанс: "Весёлые истории"
 11.10 Нон-стоп-лист
 11.15 "Ералаш"
 11.50 Сериал о природе "Дикая природа Австралии"
 12.45 Осторожно дети: Х/ф. "Случайные пассажиры"
 14.15 Нон-стоп-лист
 14.20 Диск-канал для детей
 15.10 История государства Российского: Х/ф "Моонзунд" 1 с.
 16.25 Сделай шаг
 17.25 Нон-стоп-лист
 17.30 Христианская программа "Благая весть"
 18.00 Сериал по выходным: "Семья Робинзонов" 1, 2 с.
 18.55 Музыкальный подарок
 19.15 Нон-стоп-лист
 19.20 "Династия-II" 46 с.
 20.15 Ток-шоу "Моё кино"
 21.00 Парад чемпионов: Х/ф "Спортлото-82"
 22.45 Нон-стоп-лист
 22.50 Конкурс красоты "Мисс Москва-97"
 00.00 Ночной сеанс: Х/ф "Мститель"

ТИВИКОМ

9.00 Анонс. "Открытый мир"
 10.00 "Герой дня"
 10.20 Телегазета
 10.30 Русский детектив: "Найти и обезвредить"
 12.20 "Алло Фима"
 12.40 "Пострелята"
 13.00 "Сегодня"
 15.00 Детям "Необычайные приключения доктора Дулитла"
 15.30 "Пойми меня"
 16.00 Сериал: "Воины времени"

16.45 "От винта"
 17.00 "Сегодня"
 18.00 Премьера сериала: "Комиссар Рекс" 1 с.
 19.00 Анонс. Муз. поздравления
 19.50 Телегазета
 20.00 Сериал: "Просто зануда"
 20.30 "Панорама"
 21.00 "Сегодня"
 21.20 "Рейтинг прессы"
 21.45 Чистосердечное признание
 22.00 Летний кинотеатр: "Хочу вашего мужа"
 23.15 "Дог шоу"
 23.45 Обращение Святейшего Патриарха
 00.00 "Сегодня"
 00.35 "Без галстука"
 00.55 Мир кино: "Зубастики" 3 фильм (США)

РАДИО

6.40 - Обзор республиканских газет
 6.50-7.00 - Информация, объявления
 7.22 - "Как живёшь, ветеран?" Беседа с председателем Совета ветеранов республики М.Ц.Гармаевым о "Законе о ветеранах"
 7.45-8.00 - "Радиобиблиотека". Из наследия А.Шадаева (на бур. яз.)
 8.10-9.00 - Информационно-аналитическая программа "Вчера. Сегодня. Завтра"
 19.00-19.08 - Радиожурнал "Степные мелодии"

13, ВОСКРЕСЕНЬЕ

ОРТ

9.00 Жанна Болотова и Станислав Любшин в мелодраме "Если ты прав"
 10.20 Мультфильм "Сказка о рыбаке и рыбке"
 10.55 Спортлото
 11.00 Новости
 11.10 Непутевые заметки
 11.30 Пока все дома
 12.20 Утренняя звезда
 13.05 Армейский магазин
 13.35 Играй, гармонь любимая
 14.05 Сельский час
 14.30 Подводная одиссея команды Кусто
 15.20 Смехопанорама
 16.00 Новости
 16.15 Приглашение к музыке
 16.45 Клуб путешественников
 17.30 Мультфильм "Счастливый случай"
 19.20 Один на один
 19.50 Михаил Жванецкий в серии "Жизнь замечательных людей"
 20.20 Песня-97
 21.05 "Строго на юг" 4 с.
 22.00 Время
 22.45 Киноафиша
 22.55 Луи де Фюнес в комедии "Жандарм из Сен-Тропева"
 00.40 Любовь или смерть в триллере "Жестокий выбор"
 02.35 Новости до 02.35

РОССИЯ

9.00 Утренний экспресс
 9.55 Торговый дом
 10.10 "Солти"
 10.35 "Славянский базар"
 10.45 Доброе утро, страна
 11.30 Присяга
 12.00 Вести в 11
 12.15 Книжная лавка
 12.40 У всех на устах
 12.55 Без пяти 12
 13.00 Человек на земле
 13.25 Новая Россия
 13.50 21-й кабинет
 14.20 "ОП-центр" 4 с.
 15.05 Сад культуры
 15.30 Футбол. Локомотив (Нижегород)-Антальяспор (Турция)
 17.35 Волшебный мир Диснея
 18.30 Довгань-шоу
 19.00 Вести
 19.20 Репортаж ни о чём
 19.35 Встречи на Воздвиженке
 20.30 Л-клуб
 21.05 Аншлаг представляет
 21.45 Старая квартира. 1950 год
 22.45 Русское лото
 23.30 Городок
 00.05 К-2 представляет
 01.00 Вести
 01.40 "Славянский базар"
 01.50 Рек тайм
 02.05 У Ксюши до 02.35

АРИГ УС

09.00 90х60х90
 09.15 Мультфильм "Дерево и кошка", "Играй, моя дудочка"
 09.30 Детский сеанс: "На графских развалинах"
 11.05 Нон-стоп-лист
 11.10 Сериал о природе: "Дикая природа Австралии"
 12.05 Шоу еды "Пальчики оближешь"
 12.35 "Назло рекордам"
 12.55 Нон-стоп-лист
 13.00 История государства Российского: "Моонзунд"
 14.10 Шоу Бенни Хилла
 14.25 Осторожно дети: Х/ф "Не было печали"
 15.40 М/ф "Тя и Гав", "Цыпленок в клеточку"
 16.15 Христианская программа "Благая весть"
 14.45 Нон-стоп-лист
 16.50 Сериал по выходным: "Семья Робинзонов" 3, 4 с.
 17.45 "Династия-2" 47 с.
 18.40 Музыкальный подарок
 18.55 "Династия-2" 48 с.
 19.50 ОСП-студия
 20.30 Нон-стоп-лист
 20.35 Х/ф "Пожиратель змей-III"
 22.20 Шоу Ивана Демидова "ОБОЗ"
 23.10 Фильм-бенефис Л.Гурченко "Люблю"
 00.05 Теледискотека "Партийная зона"

ТИВИКОМ

9.00 Анонс. Тележурнал
 9.30 "Куклы"
 9.45 Сериал по выходным: "Байки из склепа"
 10.50 Телегазета
 11.00 Мир кино: "Дальше некуда"
 12.15 Телегазета
 13.00 "Сегодня"
 15.00 "Устами младенца"
 15.30 "Пойми меня"
 16.00 "Воины времени" с.
 16.45 "От винта"
 17.40 "Сегодня"
 19.00 "Комиссар Рекс" 2 с.
 19.00 Анонс. Муз. поздравления
 19.50 Телегазета
 20.00 Комедийный сериал: "Каролина в Нью-Йорке" 15 с.
 20.30 Телеигра "Своя игра"
 21.00 "Сегодня"
 21.20 "Криминал"
 21.40 "Что почём?"
 22.00 Премьера на канале: "Я люблю"
 22.55 Сериал по выходным: "Мафия" фильм 4
 23.30 Воскресная передача Н.Фоменко "Русские звезды"
 00.00 "Сегодня"
 00.30 "Плейбой"

РАДИО

7.20-7.25 - Информация, объявления
 7.25-8.00 - Утренний концерт
 8.10-9.00 - Литературно-художественная программа "Алтаргана": "75 лет БИОНУ"; Презентация книги "История бурятской литературы" III том
 9.10-10.00 - Школьный канал

ВОДКА
"БАЙКАЛФАРМ"
 от производителя
 гарантия качества
Цена: 14400.
 телефон 4-74-09
 ЛИЦЕНЗИЯ 001

городто хэрэг бүтээхэ, модо үндэнтэйнь хүгиз татаха, худаг малтаха, замда гараха мэтын үйлэнүүдые сээрлэ-хээр. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, бэрын юрэнхы тамир найжарха.

Гарагай 4-дэ шэнын 5 (июлиин 9)

Хара хулгана, 7 улаан мэнгын, галда нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ,

Дасанай (дуганай), субаргын нуури табиха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые нэльбэхэ, шэнэлхэ, шэнээр бариха, арамнайлаха, бурханда мүргэхэ, номой болон бусад сахюусадые тахиха, бэри буулгаха, наһа утадхалгын ном уншуулха, нүүхэ, шэнэ нютагта түбхинэхэ, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, шэрдэг бүрихэ, даллага абаха, худалдаа наймаа эрхилхэ, хулгай дээрмэ

XVII ЖАРНАЙ ГАЛ УЛААГШАН ҮХЭР ЖЭЛ (1997-1998 онууд)

ЗУНАЙ НҮҮЛ УЛААГШАН ХОНИН НАРА

Буряад литэ	3	4	5	5	6	7	8
Европын литэ	7	8	9	10	11	12	13
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Нара йонег.	Мягмар Марс Вторник	Нагда Меркури среда	Пурбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббото	Нима Наран воскр.
Үнэ Үдэр	сагаан нохой	сагаагшан гахай	хара хулгана	харагшан үхэр	хүхэ бар	хүхэгшэн туулай	улаан лүү
Мэнгэ	Улаан	всагаан	Улаан	бсагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ
Нуудал	модон	хи	гал	шарой	түмэр	огторгой	улан

Гарагай 2-то шэнын 3 (июлиин 7)

Сагаан нохой, 9 улаан мэнгын, модондо нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, тахиха, бисалгал хэхэ, наһанай бүтээл даадаха, хэшэг дуудаха, даллага абаха, тэнгэри тахиха, наһанай хүсэ арьбажуулха, наһа утадхалгын ном уншуулха, эм найруулха, аршаанаар угааха, угаал хэхэ, модо нуулгаха, сээсэг тариха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, байшанай нуури табиха, эд зөөри, абасаа суглуулха, бурханай шэрээдэ мандал табиха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, худалдаа наймаа үүсхэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Зүгөөр шэрдэг бүрихэ, хэрэлдэхэ, дайсалдаха, мори худалдаха, худалдажа абаха, худаг малтаха, мал үгэхэ, үри зээлиетүдэхэ, шуһа ханаха, төөнхэхэ, тангариг үгэхэ, модо отолхо, харинин дайда руу нүүхэ, ондоо хүнүүдтэ эдлэл үгэхэ, үнээс угааха, хээрэ ажал хэхэ мэтын үйлэнүүд хорюултай. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эд бараан элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

Гарагай 3-да шэнын 4 (июлиин 8). Майдари бурханай үдэр.

Сагаагшан гахай, 8 сагаан мэнгын, хиидэ нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, сахюусадта үргэл үргэхэ, тантрын таринуудые, харюулга хэхэ, галзуу, ногтууе номгодхохо, дайсаниие болон ада шүдхэр дараха, санг табиха, даллага абаха, лусуудга үргэл үргэхэ, угаал хэхэ, хэшэг буян уриха, үбшэ аргалха, аршаанаар бээ арюудхаха, шажанай хайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэн хайндэрлэхэ, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, ордог бариха, тэрэниие хорёолхо, эдээ, хубсаһа олохо, эдэй тэнгэри тахиха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэбэшье нүүхэ, эм найруулха, субарга, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, хэрэлдэхэ, хоорондоо дайсад болохо, тээрмэ бариха, хурал суглаа хэхэ, тангариг үгэхэ, бэлэг үгэхэ, бэлбэнэн хүнэй бузар буртагнаа бээ зайлуулха, хүншүү хёрбоһо гаргаха, наһа барагшые хүдөөлхэ, газар малтаха, зураг зураха, бөөгэй хэрэг эрхилхэ,

зальбарха, сахюусадта үргэл үргэхэ, Наранда, нарада мүргэхэ, бурханай номшудалха, үзэг үзэхэ, шэнэ гэр бариха, буянаа арьбажуулха, даллага абаха, үхэр андалдаха, эд хэрэгсэл бүтээхэ, хяһа гаргаха, шабар хатааха, онгодые тахиха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, тэнгэри тахиха, үүдэ гаргаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, зурхайда нураха, замда гараха мэтын үйлэнүүдтэ хайн нюуртай. Харин модо отолхо, модоор дархалха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, агнаха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, улай гаргаха, мал эмнихэ, хүншүү хёрбоһо гаргаха, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсээ алдаха, мори урилдаанда хабаадаха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, бэри буулгаха, хубсаһа эсхэхэ, хүрһэ зөөлэрүүлхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэмээр. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эд зөөрээр, малаар баян болохо.

Гарагай 5-да шэнын 5 (июлиин 10). Энэ нарада 5-най үдэрнүүдэ дабхасалдаба.

Харагшан үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо нуудалтай үдэр. Бурхадта, субаргада, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдтэ мүргэхэ, нүгэлөө наманшалха, наһа утадхалгын ном уншуулха, хэшэг уриха, даллага абаха, абаһанаа бусааха, эд бараа, мал худалдажа абаха, ногоо тариха, бурханай ном уншаха, үхэр худалдаха, хутага, зэбсэг дархалха, модоор, түмэрөөр дарха хэхэ, наад тодхор дараха, тангаригаа болуулха, нүүхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, сахюуса, тэнгэри тахиха, хэлэ ама намдааха, арга эб олохо мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэхэ зуура бузар буртаг гаргаха, хүниие үзэн ядаха, гэрэй нуури табиха, модо отолхо, модоор юумэ бүтээхэ, наһа барагшын хэрэг бүтээхэ, эд бараа худалдаха, хээрэ нүхэ малтаха мэтын үйлэнүүдые нэргылмээр. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, эд зөөрээр, малаар баян болохо.

Гарагай 6-да шэнын 6 (июлиин 11).

Хүхэ бар, 5 шара мэнгын, түмэртэ нуудалтай үдэр.

дараха, дайсаниие номгодхохо, модо отолхор, тангаригаа болуулха, агнаха, засаг түрэдэ ошохо, гуйлтаяа мэдүүлхэ, ном оршуулха мэтын үйлэнүүдтэ хайн байна. Зүгөөр газар хахалха, хурим найр хэхэ, нохой абажа тэжээхэ, арга мэхээр аралжа наймаа хэхэ, шорой, шулуу хүдэлгэхэ, газар малтаха, багшада шаби боложо орохо, ондоо тээшэнэ эд хэрэгсэл, мал үгэхэ, угаал хэхэ, хубсаһа эсхэхэ, худаг малтаха, наһа барагшын хэрэг бүтээхэ, хутага зэбсэг хурсадаха мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, шэг шарайн зүһэ найжарха.

Гарагай 7-до шэнын 7 (июлиин 12).

Хүхэгшэн туулай, 4 ногоон мэнгын, огторгойдо нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, огторгойн үүдэ сахиха, буян хэхэ, эм найруулха, гэр бариха, хурим түрэ хэхэ, нүхэ малтаха, хээрэ ажал хэхэ, үзэг шудалха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, газар эдүүрилхэ, уналха, наһа утадхалгын ном уншуулха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, хубсаһа эсхэхэ, тараг бүрихэ, айраг халааха, хулгай дээрмэ дараха, дайсаниие номгодхохо, ехэ хүниие бараалхаха, гүрэм уншуулха, шуһа ханаха, төөнхэхэ, үгэлгэ үгэхэ, лусууд тахиха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин үнээс угааха, бэлбэнэн эхэнэрэй гэртэ ошохо, үхибүү гэрһээ гаргаад, ондоо тээшэнэ эльгээхэ, хэн нэгэнтэй хани харилсаа байгуулха, дуганай нуури табиха, гэр бариха, нохой абажа тэжээхэ, аралжа наймаа хэхэ, үбшэ аргалжа эхилхэ, шулуу шорой хүдэлгэхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үнэ абабал, хэрүүл шууяан гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 1-дэ шэнын 8 (июлиин 13). Дүйсэн үдэр.

Улаан луу, 3 хүхэ мэнгын, уһанда нуудалтай үдэр. Хонин нарада луу үдэр тудахадаа, тон муу харшалдаһан удхатай байдаг. Гэбэшье Отошо бурханай үдэр хадань муу юумэн ээллэхэ бээ даа.

Ог-дельные интерпретаторы в последнем слове увидели название французского города Ангулем, но это мнение не получило признания, поскольку написания этих слов сильно разнятся. Большой популярностью пользуется версия, утверждающая, что загадочное Анголомис является анаграммой слова Монголоис, т.е. монгольский.

Коло-со историн, изменения облик частей света. Звание царя - чакравартина, "вращающего колесо", недавно подтвердил за Чингис-ханом Далай лама. Вернемся к нашим расчетам.

В период гражданской войны в Бурятии и Монголии была популярна легенда о том, что Чингис-хан предрек свое возрождение через 800 лет после смерти. Говорят, что одна из

НОСТРАДАМУС

О

БУРЯТИИ В 1999 ГОДУ?

В последнее время у всех на слуху пророчество Мишеля Нострадамуса о возрождении некоего Великого Монарха, под которым большинство исследователей понимает Чингисхана. Между тем, до сих пор не ясно, что же именно знаменитый астролог связывал с этим событием. Дословно, в 10 центурий книги Нострадамуса сказано: Великий царь ужаса явится с небес.

Воскресит великого царя Анголомис.

Родиться монгольский владыка, но Нострадамусу, должен в 1999 году. Предшествовать этому должны следующие события: "Когда год обернется к великому седьмому числу. В это время появятся игры гекатомбы. Незадолго до великого тысячного века, когда мертвые выйдут из своих могил, столь ожидаемый никогда не вернется в Европу, появится в Азии. Один, вышедший из лиги великого Гермеса, Возвысится над всеми Восточными Королями". Говорится также, что в момент рождения царя "будет править Марс", т.е. вероятно, будет идти война.

Гекатомба - жертвоприношение, а фраза о выходе мертвых заимствована из Библии, где это событие указано в качестве начала великих потрясений перед вторым пришествием Христа. Выражение "царь ужаса... с небес" обычно связывают с солнечным затмением. Жителям Бурятии, возможно это о чем-то напоминают.

Неподдельный интерес вызывает отождествление Нострадамусом монгольского хана с христианской мессией, причём, самое интересное, что в бурятской традиции Чингис-хан также отождествляется с Гесаром, а тот с грядущим буддой Майдари. Тибетско-индийская традиция утверждает, что будда грядущего воплотится на земле через 576 миллионов лет после будды Гаутамы. Если убрать мифические миллионы и прибавить просто 576 лет к приблизительно времени жизни Гаутамы, получим рождество Христово. Прибавив к 3 в. до нашей эры те же 576 лет, получаем время рождения основателя ислама Мухаммеда. Вновь продолжив расчёты уже от начала хиджры (исламского календаря), получаем дату рождения Чингиса-между 1155 и 1162 годами. Во всех случаях относительная погрешность не превышает десятка лет. Видимо, сталкиваемся с тем фактом, что Индия и Тибет в древности удивили цикличность развития исторического процесса! Заметим, что каждый из 4-х царей своей деятельностью поворачивал

монгольских феодальных группировок попыталась использовать эту легенду в своих политических целях и провозгласить какого-то мальчика воцелением хана. Вскоре, однако, полуграмотные феодалы узнали, что срок, указанный в легенде наступит только 2027 году, в связи с чем провозглашение хана срочно отменили. По слухам, именно эта история послужила Новоктонову основой романа "Потомок Чингис-хана".

Возвращаясь к предсказанию Нострадамуса и, сопоставляя ее с монгольской легендой, нельзя не обратить внимание на близость датировок - 1999 и 2027 гг. По мнению исследователей творчества французского астролога, на двадцатые годы следующего столетия должно предстать воцеление великого царя на престол. Монгольское и французское пророчество практически совпадают! В целом, не противоречат им и тибетские легенды о стране Шамбала и царе Рэгдэне, который должен очистить путь для будды Майдари. Николай Рерих, напомним, считал, что Шамбала должна находиться на территории Южной Сибири. Библия гласит, что перед вторым пришествием царя царей на небе появится знамение: женщина-солнце, стоящая на луне. Взгляните на верхнюю половину бурятского флага, там на небесном фоне сияют знак солнца и под ним знак луны. Это древний центральнo-азиатский символ, распространённый еще у хуннот.

В бурятской традиции солнце отождествляется с праматерью - лебедью, тогда как фольклор европейских народов солнце считает мужским началом. Впрочем, Нострадамус ясно написал, что тот, кого так ждут в Европе, никогда там не появится. Приоритет отдал Азии. Вопрос только - где именно?

В Калмыкии любят намекать на своего президента Кирсана Илюмжинова, действительно "вышедшего из лиги Гермеса", бога торговли. Алтая, Тувы и Монголии есть свои идеи на этот счет. Пока молчит Бурятия, регион с довольно узким полем деятельности для таких масштабных фигур, как Чингисхан.

бригадын бригадираар томилж, эсэ-гын дайнай эхилтэр энэ тушаалдаа тэрэ хүдэлбэ.

дэхи стрелково полкдо шэлжүүлэгдэбэ. - Тэндэ байтарнай, бидэниие түргэн бодхоожо, Воронежско фронт худар ябагаар

түлөө" медальда зуур-шалагдаба.

ДОНБАСС, Житомир хүрэтэр ходо сэрэглэжэ, дайсанаа саашань намнажа яба-

луугүй нэрлэдэг хэн.

Түгэгсэдэггүй түни амгалан, түбэгшөөдэггүй түрүү бэрхэ

ДАРХАН СОЛОТОЙ ДАБААЦЫРЕН АХАЙ

1912 оной хабарай тарилгын ажал дүүрэнтэжэ, хүдөө зон нэгэ бага амяа гаража, үбһэндэ орохо бэлдхэлээ эхилбэ. Энэ үедэ Баруун-Тохой нотагта хубай харанууд угтай Багмын Нимында хоёрдохи хүбүүн түрэжэ, дасан ошожо, зурхайша ламада айлагхахадань, Дабаацырен гэжэ нэрэ үгөө бэлэй.

ЭРТЭ урда сарһаа буряад-монгол угсаатан хүбүүд, хүүхэдээ бага балшар наһанһаань ажалда һургадаг, тугал, хурьга, эшэгэдүүдые харууһалуулжа, маллахи дадал дүршэлтэй болгодог хэн.

Хүбүүн хүн хүлөөрөө газар гэшхэжэ, ябажа һураһаар эмээлтэй мориной дүрөөдэ гэжэ хэлсэдэг. Дабаацыренше 17-18 хүрэтэрөө түлэг ажалша болоод байтарнь, сагай эрхээр шэнэ байдал үзэгдэжэ, түрүүшын ТОЗ, удангүй коммуна, артельнүүд тогтобо.

1930 ондо нютагтань "V съезд Советов" гэхэн артелиин бии болохоор бүлөөрөө гэшүүн боложо ороод, хубингаа таряалангай газар, сабшалангаа, эдэлүүлжэ байһан малаа нэгэдүүлжэ, хамта хүдэлжэ эхилбэ.

Сэрэгэй албанай наһа хүсэжэ, Дабаацырен Дивизионно станци шадарай полковой һургуулида абтажа, урдань нютагһаа холо ошоогүй хүндэ ехэл һонин байжа, олон шэнэ юумэ хараба, үзэбэ. Зоной дунда ябажа, яһалашье болбосороод, бага сага ород хэлэ мэдэдэг болохоһоо гадна үзэг холбожо шадахатайхан хүбүүн нютагаа бусаба.

Хүлдэ ороһоор эмээлтэй мориной дүрөөдэ

Ерэмсээрнь лэ залуу шуумар хүбүүе 1932 оной хабар газар ажалдай бригадир болгожо, хамтын хамаг таряалангай эзэн болгобо. Уялгата энэ ажалдаа 1937 оной үбэлэй һүүл нара хүрэтэр ажаллажа байтар багахан артелие Уртөө-Булагта (Арбузовада) һуурижаһан Сталинай нэрэмжэтэ хамтаралтай нэгэдхэ хэн. Нэгэдхэн тэрэ суглаагаар Дабаацырение хамтаралай таряан ажалдай хоёрдохи

1941 оной июнь нарада оройн ургамал болодог обёос, ногоон голоомон таригдажа дүүрээд, паар хахалха үе болобо. Бригадын таряалангай баруун урда үзүүр багта Ехэ-Хүнхэр гэжэ үни сагта бага-сага эдлэгдээд орхигдоһон залууг газар байна. Урагша-хойшонь, зүүлжэ-баруулжань ябажа, хүрьһэ шоройень үзэжэ, энэ залууг газарые хүсэтэй ЧТЗ трактораар дахин хахалжа, һайнаар элдээд, хойто хабар таряа тарибал, яһала ургаса абамаар байна гэжэ бригадир бодобо.

Полевой станда дүтэлхэдэнь, үдын хоол бариха сагай болоогүйше һаа, олон хүн сугларанхай харагдаба. Юун болооб гэжэ гайхаад, мориёо түргэдүүлбэ. Хүрэжэ ошоходонь, дайн эхилээ, фашис Германи манай орондо довтолон ороо гэхэн мэдээн ерэнхэй, оройн сай баридаг сагта колхозой түбтэ хамта митингдэ ошохо гэхэн захиралта буугаад байба.

Уданшьегүй июль нарын 8-да Дабаацырен Бадмаев албанда татагдажа, Шэтын областиин Хара-Нуур гэжэ газарта 129-дэхи запасной стрелково полкдо сэрэгшэн боложо, һуралсал гаража эхилбэ. Удаан һураха аргагүй саг хэн. 1941 оной сентябриин 26-һаа Дабаацырен Баруун фронтдо Наро-Фоминск шадар стрелково 93-дахи дивизиин 82 миллиметрэй миномедуудай батальоний бүридэлдэ дайнда ороһон байна. 1942 оной январийн 2-то түрүүшынхээ гараа хүнгэхэнөөр шархатажа, Москваһаа дүтэхэнэ эмнэлгэдэ ороо хэн. Гурбан нара эмшэлүүлһэнэй удаа мартын 22-то Вологдо хото шадарай запасной полкдо ябуулагдаад, тэндэһэн Ленинградска фронтын 4-

эльгээһэн байна, - гэжэ Дабаацырен Нимаевич хөөрэнэ.

С т а л и н г р а д хүрөөгүйхэн ябатарнь, фашис самолёдууд олоор ниидэжэ ерээд, бомбонуудые хаяба. Тэндэ хоёрдохёо хүлөө шархатажа, госпитальдо оробо. 3 нараһаа үлүүхэн эмшэлүүлээд, комиссийн һүүлээр 18-дахи стрелково корпусо гаубица буунуудай дивизиондо алба хэжэ захалба.

Дайнай харгынугаар Донбасс, Житомир хүрэтэр довтолһон юм.

Саашаа Дон мүрэниие гаталхын түлөө ехэ тулалдаанай болоходо, дивизионийн олон немец танкнуудые галдажа шалгарба. Шархатаһан командирингаа орондо Дабаацырен буугай мэргэлэгшэ боложо, урагшатай бэрхээр буудадаг байгаа. Хэнэйн буу али танк галдааб гэжэ мэдэхын аргагүй, утаа уняар соо гэнтэ харагдаһан танкнуудые олон буунууд нэгэ зэргэ буудахашье саг болохо.

- Дивизиониймнай олохон үхэр буунууд һандарха, сэрэгшэдын унаха даа, - гэжэ буурал толгойгоо эльбэн, үбгэжөөл һанаа алдана. - Манайл үхэр буугай хоёр хүн бүтэн гарасалдажа, буудалдаһаар лэ ябахабди.

Нэгэ шанга тулалдаанай һүүлээр Д-Ц.Н. Бадмаев "Шэн зоригой

тараа, нютагаймнай хүбүүн гурбадахая хүлөө хүндөөр шархатажа, Саратов хотын госпитальдо жэл үлүүтэй эмшэлүүлээд, хүл дээрээ таягтайгаар бододог болоо хэн.

1944 оной сентябрь соо комисси үзөөд, "нестроевой" гэжэ гэршэлээд, ара талада албаяа үргэлжэлүүлхэ гэжэ шиидхэбэ. 1945 оной декабрь хүрэтэр Дабаацырен харуулай запабарилгын албанда ябажа, шэнэ жэлэй урда тээхэнэ II группын инвалид гэхэн саарһатай шуната дайн һаа гэртээ бусажа ерэбэ.

1946 оной хабар хүл дээрээ һайса ябажа шадаха болоходо, үрөөл нүхэр Цыретор Аюшеевнатыа буруунуудые хараха болобо. Харин 1947 оной хабарай тарилгын урда тээхэнэ таряан ажалдай 2-дохи бригадын бригадираар дахин томилогдоо хэн. Энэ ажалдаа 1956 оной үбэл болотор ябаа юм. Толгойлдог бригадынгаа үндэр амжалтануудые туйлаһанай түлөө Д-Ц.Н. Бадмаев хоёр дахин ВДНХ-гай шанда болон хүрэл медальда хүртэһэн байна.

1953-1954 онуудта шэнэ газар элдүүрилжэ эхилхэдэ, баһал тэрэ урдань орхигдоһон залууг газараа хахалуулжа, таряалангаашье үргэдхөө, ургасашье һайн абаа бэлэй. Тиигэжэ 1957 ондо "Шэнэ газар хахалһанай түлөө" медалаар шагнагдаба.

1956 оной хабарһаа колхозой тэргэ, шарга, малай байрын үүдэ, сонхонуудай можо, хүрээрүүдые дархалжа эхилһээр, дархан бригадада, модон дарханай мастерскойдо 1980 оной һүүл болотор ажаллаһан намтартай. Олон үгэгүй, даруу, урагшаа һанаатай, хэрэгсэл бүхэниие нарин нягтаар бүтээдэг тулань нютагайн ажалша, малша зон тэрэниие хүндэлдэг, Дабаацырен баабай гэжэ үбгэн за-

Үгтэһэн даабаринуудта хэдыдэшье үнэн сэдхэлээрээ хандажа, эрхимээр дүүргэдэг байһанай түлөө Дабаацырен Нимаевич олон шагналуудта хүртэһэн байха. Тэдэнэй дунда Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй, Хүдөө ажахын министрстын грамотанууд, аймагай намын хорооний ба гүйсэдхэхэ комитедэй Хүндэлэлэй грамотанууд бии.

1972 ондо пенсидэ гараашье һаа, 8 жэл соо ажалаа үргэлжэлүүлээ.

Сэрэгэйн габьяа Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай II шатын орденээр, олон медальнуудаар тэмдэглэгдэнхэй. 1943 ондо зууршалагдаһан "Шэн зоригой түлөө" медалиинь 1953 оной зун эзээ оложо, үбсүүндэнь ялараа.

Загастайда Ленинэй нэрэмжэтэ хамтаралай олон үндэр наһатанай дунда эгээл аха заха болоһон Дабаацырен Нимаевич үнгэрэгшэ хабартаа 85 наһанайгаа ой тэмдэглэбэ. Үрөөл нүхэр Цыретор Аюшеевнатыа хоёр хүбүү, нэгэ басага үдхэжэ, арбан нэгэн ашанар, зээнэртэй, хоёр гушанартай болоо хэн.

Хүнэй наһан мүнхэ бэшэ. Цыретор һамай 84 наһа гүйсөөд байһанаа һаяшаг наһа бараа. 52 жэлэй туршада эбтэй, эетэйгээр ажаһуужа, үри хүүхэдэ үдхэн үрөөл нүхэртгээ хахасаха гэшэ үбгэжөөлдэ амар бэшэ юм бээ. Цыретор Аюшеевна залууһаа шуумар бэрхэ, хамтын али бүхы ажалда хабаадалсаһан сагаан нимгэн сэдхэлтэй эхэнэр хэн. һайхан түрэлөө олохонь дамжагүй.

Буянгаа эдлэжэ, ашанар, зээнэр, гушанараа хаража, амгалан тайбан 90 наһа хүрэжэ, ебхыжэ һуухыень Дабаацырен ахатандаа хүсэбди.

Бимба ПУРБУЕВ, Сэлэнгын аймагай Тохой һууриной ветерануудай хорооний гэшүүн, дайнай ба ажалай ветеран.

(Үргэлжлэл. Эхнийн мартын 12 - ноо июнийн 25 хүрэтэр "Дүхэригэй" дугаарнуудта).

ХҮХЭ МОНГОЛОЙ ХҮХЭ ТУГ

Хуушан монголхоо Чингис Гомбоин буряадшалба

Кайенн - Ц. Жамцарано

Тамплиернүүдэй дарга наһажаал хүн, ута үдхэн сагаан хахалтай баатар. Тэрэ дарга Жан Лермен Этьенн хоёрые гансата таниба, зүгөөр эндэ Раймонда тайжа-басагые хараад, ехэтэ гайхаба хэбэртэй. Тамплиернүүд моридноо буужа, бүгэдөөрэн хара нюдэтэй дангинада дээдын хүндэлэл мэдүүлэн, доро дохинод. Гансал наһажаал дарга Раймондын гар таалаха эрхэтэй байһан болоно. Тамплиернүүдэй командор-дарга тайжа-дангинаһаа асууба:

- Та яажа лалын шажантанай гарһаа мултарба гэшэбта?

- Оо, ноён Жильбер Эриаль! Эрхэ сүлөөдэ гараһандаа би энэ залуу рыцарь-баатарта уялгатайб. Энэ хүнэй баатаршалгаар лэ амиды мэндэ олон аюулаа абарагдан гарааб, гэжэ Раймонда үгүүлэн, Жанын гарһаан хүтэлэн, манай залуу хүбүүе тамплиерэй командортой танилсуулба.

- Би энэ залуу рыцарин эрэлхэг зоринтой, мүн сэрэгэй мэргэжэлтэйень, ёһото жанжанай ухаанай гүйсэтэйень энэ тулалдаанһаа мэдэжэ, дээгүүр сэгнэнэб гэхэ байнаб, гэжэ наһажаал сэрэгэй жанжин, сууда гараһан командор үгүүлбэ. - Арба хүрэхгүй сэрэгтэй иимэ олон, тиигээдэ дай-байлдаанда бэрхэ дайсадтай эды саг соо тулалдаха гэшэ баатарлиг хэрэг гэшэ. Тантай хамта энэ хүндэ тание абарһанайнь түлөө баяр баясхалан хүргэхэ уялгатайбди. Танай эсэгэ, хүндэтэ Раймонда-тайжа, манай тамплиер орденон хүндэтэ гэшүүн гэшэ хэн.

- Жана баатар намайе холын газарһаа ябажа абараа юм. Тэрэ нютагтань христиан шажантан мүн лэ байдаг. Тэдэ христос үзэлтэнэй эзэн-хаанинь Иоанн гэжэ ламын санаартай хаан юм. Тэрэнэй харьяатан Жанын анда нүхэр Маргуз гэдэг болоно, гэжэ Раймонда Маргузтай танилсуулба.

- Би христосой мүргэлтэй, керент аймагай хүнби, гэжэ Маргуз эдэ өөртэйнь нэгэ шажантай зондо ойлгуулжа үгэбэ.

- Манай "хэрээһэ зүүгшэдэй" сэрэг имагтал христос шажантанһаа бүридэһэнһе наа, мусульман улад мүн лэ бии. Тэдэнэр манай тала барижа, сарацинуудтай тэмсэдэг. Эдэ сэрэлшэдэй ударидагшад дээгүүр зиндаатай, ехэ хүндэтэй баатарнууд юм. Жана, ши маанадаар үлыш! Бидэ шамайе манай тала баридаг мусульман сэрэгэй дарга болгохо байнабди. - Энэ хэлэндэтнай ехэ

баярлаа. Зүгөөр би өөрын хаантай, өөрын тугтай сэрэгшэн гэшэб. Тэдэндээ үнэн сэхэ ябаха, тэдэндээ бусаха минии уялга! - гэжэ Жана шийдэнгээр харюусаба.

- Теэд тэрэ шинии хаан-эзэн бөө мүргэлтэй хүн ха юм, харин ши далын, мусульман мүргэлэй хүн болонош. Зүгөөр тэрэ хаанайтнай дүтын зон керент аймагайхид христиан мүргэлтэн гэшэ. Тиимэхээ шинии христос мүргэлтэй маанадтай үлэхэдэш, нүгэл болохогүй ха юм, - гэжэ командор дахин дурадхаба. - Тиигээ наа, баян газар уһанай эзэн боложо, манай тала баригшадтай эгээл хүсэ ехэтэ сэрэгэй дарга болохо бэлэйш!

Жана бүтүү энээгээшье наа, тэрэнээ мэдүүлбэгүй. Уһа газарай эзэн болохо! Теэд Жана хүбүүндэ, Зэбэ-баатарай тугшан сэрэгшэдэ, Тэмүүжэнэй холын түсэб бодоһые мэдэжэ байһан хүндэ юунэй газар уһан хэрэгтэйб! Тиигэжэ бодобошье, тэрэнээ хэлэнгүй Жана шүлэгэй бадагуудые уншаба:

Шүтэдэй мүргэдэг эрдэнимни - шүүдэртэ уужам таламни!

Һүзэглэн мүргэдэг бурхамни - һүр жабхаланта хаамни!

Командор Жаные айхабтар ехээр хүндэлжэ, доро дохибо:

- Ёһото баатарай үгэ сонособоб. Иимэ үнэн, иимэ шударгы харьяатантай танай хаанда эжэлүүдгүй атаарханаб! Шам шэнги баатарнуудтай танай эзэн-хаан ямаршье хүшэр түсэбөө сүм дүүргэхэнь дамжагүй. Харин бидэ юрын лэ шажанай санаарта сэрэгшэд гэшэбди, шадаха зэргээрэ манай христиан уладай эзэлжэ абаһан газар дайдые хамгаалхаяа оролдоно гэшэбди, - гэжэ хэлэхэдэнь, Жана сэдхэлээ хүдэлэнгөөр харюусаба. - Мүнөө би абаһан уялгаяа дүүргэжэ, зориндоо хүрбэ гэшэб. Үндэр түрэлтэ Раймонда тайжа-дангине түрэл уладтань хүргэжэ шадаа хадаа, минии нүхэдөөрөө нютагаа бусаха саг ерээ.

Энэ үгэнүүдые шажнажа байһан Раймондын шэг шарай сугигар сагаан болобо. Мүн Маргузшые залд гэжэ, шэшэрэн алдаһан хоолойгоор нүхэртөө хандаба: "Ши һаяар маанартай хахасахаяа ханаба гүш?"

- Тиигэхэдаа. Теэд ши намтай нютагаа бусахагүй юм гүш? - гэжэ Жана гайхангяр асууба.

- Нэгэ жэлээр Сири орондо үлэжэ, христос шажантанай нангин хото Иерусалим хүрэжэ мүргэхэб гэхэн тангариг үгэһэн байнаб. Мүнөө дээрээ

Иерусалим хото сарацинуудай гарта байна. Тиимэхээ хэды саг эндэ байхаяа мэдэнгүйб, гэбэ Маргуз.

- Тиимэ ушар болоо хадань, үлыш даа. ханаһан хэрэгшни бүтэхэ болтогой! Эрхим эрын ханаһандаа хүрэхэ ябадал нангин хэрэг гэшэ, - гээд Жана дүү басаган Аишада хандаба - Зай, Аиша, Маргузтай, Раймондотай хахасалгын үгэнүүдээр андалдан, замдаа гарахаар түхээрхые бодое!

Харюудань үгэ дуугарангүй Аиша сорхирсо бархирба.

- Юундэ уйлашабаш? Уйдаха гашуудаха бэшэ, харин хүхижэ, баярлажа байха ёһотой бэшэ юм гү? Түрэл талаая, түрэл гаралаа золгохо зол манда дайралдаба ха юм, - гэжэ Жана гайхангяр дүүдээ хандаба. - Бага ханаһандаа наадан ябаһан гол горхонуудаа, хада добоонуудаа харахаб гэжэ ханахадаа баярланагүй аалши?

- Аха минуу, ойлгыш! Түрэл, талаая һаяын сагта хараха үзэхгүйб гэжэ ханахадаа, досоомни уйтарна. Магад наһа үеэрээш түрэлдайа харахагүй байха гүб, бү мэдэе - би энэ нютагта үлэхэ болоноб, - гэжэ нүдэнһөө нөлбоһо адхаруулан Аиша арай шамай үгүүлбэ.

- Ши, талын басаган, юу яринаш! Энэ һуудал зонуудтай үлэхэм гэжэ байна гүш? Мусульман үхин аад, христос шажантанаар үлэхэм гэхэдээ яанаш?! - гэжэ дураа гутангяр Жана үгүүлбэ. Түрэхэн ахадаа үнинэй энэ һонин дуулгаха гэжэ ябаһан Аиша, зүрхэ орожо, нөлбоһоо аршан ээмэтэйгээр үгүүлбэ:

- Аха минуу, хэлэхэл болобо гэшэб үнинэй хэлэхэ нюусаая. Би мусульман шажанһаа гаража, христос номлодо ороо һэмби. Би шинии Маргуз андын һамган боложо, саашадаа христос шажанай гуримаар иоаннид ламанарһаа адис абажа, Маргузтай гэр бүлэ болоһоноо гэршэлэн, христос ёһоор бэлэлигээ андалдаха ёһотойбди. Шинии Самаркандада христос сүмэдэ уулзагша лама намда хэрээһэ зүүлгэһэн юм...

Хара үлэгшэн! - гэжэ уур сухалһаа мэдэ табин алдаһан Жана хашхарба. - Энэ ондоо һүзэгтэ, манай мусульман шажанда хархис хүн болохо Маргузта та хоёр минии хараал эдлэгты! Үгы! Би өөрөө улаан гараараа та хоёрые бурханай орондо ябуулхам, алахам-хюдахам! - гэжэ һүхирөөд, дүү басаган Аишада даб гэн дугташаба.

Тамплиернүүд, тамплиернүүд наашаа! - гэжэ шуһаа адхажа хэбтэһэн Жан Лермен нулахаанар хашхарба - Наашаа ерыт, зориг түгэлдэр рыцарьнууд. Наша Франци уласайм баатарнууд!

Тамплиернүүд жадануудаа дээрэ үргэн гүйлгэдэн ерэбэ. Байлдаанай охиндо абтаһан Жана далайһан нэлмээ буулгангүй "Хүхэ тугта зам уг! - гэжэ хашхаран тэдэниие угтаба. Маргуз Этьенн хоёр тамплиернүүдэй урдаһаа гүйдэн ошобо. Харин Жужу Хутаг хоёр энэ үймөөн соо яаралгүйхэн, алуулһан дайсадай зэр зэбсэг суглуулжа ябана. Тамплиернүүдэй түрүүшын жагсаал нарин хабшалай эхиндэ тогтобо. Хойнонь, ара таладань сарацинуудай хөморгоонһоо сүлөөлэгдэһэн христос мүргэлтэд, мүн Эмессын султанай дээрмэдэжэ буляһан тэмээн хамбы болоод һүрэг мал олон харагдана. Нуреддин өөрөө хэдэн сэрэгтээ зугадажа шадаһан байгаа.

Жана энэ тамплиер гэдэг сэрэгшэдые гайхан харана. Чингис хаанһаа сэхэ даабаритайш бэшэ наа, замайнгаа эхиндэ хойшо Жана ябаһан харгыгаа, дабаһан дабаан бүхэнөө, гаталһан мүрэнөө, хаана моридоо эдеэлүүлхэ ногоотой, уһалха уһатай газар бэ гэжэ ханаандаа бүхөөр хадуужа ябадаг заншалтай бэлэй. Илангаяа ерээдүйндэ дайсад

боложо магад уласуудай зэр зэбсэг, сэрэгэй журам мүн лэ хананхатайгаар ойндоо хадагалдаг хэн. Тиимэхээ баруун Европо түбиин христос шажантанай түрүү сэрэгые хөрхоор сэгнэн байжа адаглана. Эдэ тамплиернүүд имагтал франк уладһаа бүридэнэ, зүгөөр "хэрээһэ зүүгшэд" (крестоносцы) гэжэ алдаршаһан "бурханай хүбүүн Иисус Христосой түрэхэн гуламта - тоонто Иерусалим" хотые мусульман уладһаа сүлөөлхын дайнда хабаадагша олон сэрэгэй багахан хубинь болодог хэн. Тиимэхээ бэшэ "хэрээһэ зүүгшэ сэрэгүүдэй" зэбсэгтэй тон адли зэр зэбсэгтэй юм. Монголнуудай гайхал болоходо, тамплиернүүд өөрынгөө бэе булад хуяг бамбайгаар бүтүүлхын хажуугаар моридоо бамбай халхабшаар хамгаалдаг байба. Сэрэгшэд бүгэдэ сагаан бүдөөр оёһон уужам нэмэргэ хэдэрхэн, зүүн мүр дээрэн улаан будагаар шэрдэһэн хэрээһэн харагдана. Гурбан углуутай халхабша баринхай, хоёр эритэй сэхэ нэлмэтэй мүн ута жадатайнууд сэрэг. Толгойдоо бүтүү хүнэг мэтэ дуулгануудые үмдэнхэйнууд - нүдэнэй байха газарта наринхан нүхэтэй - дайсанаа хараха болоно. Зүгөөр зарим нэгэниинь тиимэ дуулга энэ халуунда үмдэхээ зүрхэсэн, бедуингуудые нажаажа, алшуур-пулаадаар толгойгоо бооһон ябана.

Урван үгэ

Тамплиернүүдэй командор, Раймонда, Маргуз гурбан аха дүү хоёрой хоорондо орожо зогсоод. Уур суخالдаа диидэһэн Жана Уулын үбгэнэй бэлэг үгэһэн ильди-хутага нута татан Маргузда далайба. Анда дүхэрынь хүдэлэнгүй, бээ аршалхаяа халташыё һэдэнгүй зогсожо, уйдхартайгаар үгүүлбэ:

-Жана, ши анханда бээ бээдээ үгэһэн үгээ мартаба хэбэртэйш, - гэжэ шамтай тэмсэхгүйб гэнээнэ гэршэлэн гарнуудаа үбсүүндээ хэрээһэлэн хэлэбэ. - һанана гүш? Алаг, ши би гурбан бээ бээдээ ямаршыё сагта гар хүргэхгүйбди гэжэ шахаа тангариг үгэжэ, шуһаараа тэрэнээ гэршэлээ бэлэйбди! Алаха һаа, алын даа, би шинни урдаһаа хургааршыё хүрэхгүйб!

Энэ үгэнүүдые соносон, уур сухалай охиндо манархан Жана тэлэрһэн мэтэ боложо, абяагүй сухарибэ. Гал дүлэн шэнни лужаганажа байһан сухалын тараһандал номгоржо, гүнзэгы уйдхар гануудалда абтанги Жана дүтэ байһан шулуундээрэ һуужа, голгойгоо альгаараа тэбэрин, абяагүй болошобо. Дүү Аншань дүтэлжэ, ахаяа тэбэрихэ гэхэдэнь, Жана ууртайгаар гарыень түлхибэ. Жужу Хутаг хоёр нүхэдэнь залуу даргадаа ерэжэ, хажуудань сомсойн шуугаад, түрэл монгол хэлэн дээрэ һамааруулхын үгэнүүдые ярибад. Хододоо үгэ хүүргүй, абяагүй ябадаг эдэ юрын монголнууд хаанаһааны нимэ сэдхэл хүдэлгэмэ үгэнүүдые олооб даа гэжэ һанахаар, юушыёб үгүүлэнэ-үгүүлэнэ.

Эзэнэйнгээ иимэ уйдхарта байдалда ороһонниё мэдэһэн юумэдэл эрдэнэ хүлэг Сайн бууралын Жанада ерэжэ, ута хүзүүгээ гулхылан, аалихацаар үүрэнэбэ. Халуун хушуугаа эзэнэйнгээ шоурта дүтэлүүлжэ, һанааны тэгшэлхэ гэнэндэл үнэсэбэ. Үнэн нүхэдэйнгөө, морин эрдэниингээ иимэ зүрхэ хүдэлмөөр, уян зулгыгаар уй гашуудалыень хубаалдажа, сэдхэлэнь жэгдэлүүлжэ байхадань, Жана ехэ уярба. Эжэлүүдгүй һанаан бодолдонь үни хада орхижо гараһан дуулим талань оробо. Асари бөө Хүхоч, илагдашагүй хүсэтэ Тэмүүжэн, тэрэнэй эрэлхэг баатарнууд Мухали-Сэсэн, Зоригто-Бооржо, Зугаата-Зэбэ нюдөөрөө хараһан мэтэ, һэрюухэн һэбшээндэ долгитон байгаа тала, агуу илалтын хойнохоно мандуулан Хүхэ Туг намилзан байһандал үзэгдэбэ. ...һуужа байһан шулуун дээрэһээ Жана диидэнгээр бодожо, түргэн алхалан Маргузда ошожо, гараа харбайба:

-Зай, анда нүхэр, аха дүүмни! Баяртай гэхымни урда нэгэ хэды үгэ соносо, - гэжэ зүрхөө хүдэлэн хэлэбэ. - һанаһан хэрэгээ бэлүүлжэ, түрэл талаяа бусаад, тэндээ залуу хатан Анишатайгаа уужам талынгаа дундахана, уһа голойngoо эрьбэ

үнэр баян, үхи хүбүүдые тэижээн, ажана амгалан һуугаарай! Хэрбээ бусахадаш, шинни түрэл аймагшни хүсэтэ дайсаңда диидэжэ, улад зоншни эзэлэн дайлаһан зоной дунда тараһан байгаа һаань... Тиигэбэл ши, Маргуз, Алаг бидэ хоёрой хажууда, Зэбэ-Шонын туг доро ябаха, түшгэлэн ябаха һүр ехэтэ аймагтайб гэжэ ходо һанажа-мэдэжэ ябаарай.

Үргэһэн тангаригтаа үнэн сэхэ ябахадни! Маргуз анда нүхэрөө, энэ сагһаа хойшо түрэл болоһон Жанаяа шангаар тэбэрибэ. Энэ үедэ Аниша хүүхэн урдынгаа шажантай хахасаһан мэтэ газар тэбэрин унажа, нэгэ хэды хэбтэжэ бодоод, христос заншалаар хэрээһэлэн мүргэбэ.

Харин Жана гуталаа тайлаад, тэрлэгэ газарта дэбдээд, дээрэн үбдэг дээрээ сомсойжо, удаан мусульман тарни уншаба... Энэ бүгэдые тээ саанахана зогсоод хаража байһан тамплиернүүд Жана хүбүүе айхабгар хүндэлэн, абяагүйнүүд хаража байха зуураа, тэдэнэй командор үгүүлбэ: "Энэ ехэл һайн хүн байна. Энэ баатарыё сэрэгтээ абаа һаа, ямар ехээр баярлаха байгааби!" - гэбэ.

Жана нүхэдөөрөө һөөргөө бусаха ута хүшэр харгы замдаа түхээрбэ. Жужу Хутаг хоёр алуулан сарацинуудай үхэһэн бэһэһэн зэр зэбсэг, һэлмэ жада хуулан абана, эндэ-тэндэ хэбтэһэн һомо-һуршануудыё түүнэ, моринынь суглуулжа, нэгэ һүрэг болгоно. Жана монгол заншалаар олзо болгоһон юумэ суглуулашыё һаа, гансал өөрынгоо һомо-һурца абаба. Бэшэ дайнай олзын зэр зэбсэгыё, хүлэг мориной хахадые Маргуз Этьенн хоёрто бэлэглэбэ. Энэ бүгэдэ орой үдэнэ бологор үргэлжэлбэ.

Аян замдаа гараха гэхэдэнь, данорой болоһон байба. һүни гаранхаар, эндээ унтажа амараад гарыт гэжэ дурадхаһадань, Жана зүбшөөбэ. Тиигээдыё Юсуф харгыһан шархатаһан, харин Жананыё баруун мүрөө халта гэмтэһэн байжа, нэгэ бага зали абаха, амарха хэрэгтэй байна. Тамплиер-рыцарыүүд Жаныё

нүхэдэйнь суг үдэһын хоол бария гэжэ урихадань, манай нүүдэлшэд ехэл баяртай зүбшөөбэ.

Франк сэрэгшэд тэдэниё ехэ хүндэтэйгөөр угтаба. Торгон хибэс дэбдижэ, Жаныё өөрынгоо дарга-командортой зэргэлэн һуулгаба. Эдээнэй эрхимыё, унданай һайниё урдань табиба.

Хоол барижа байхадаа, Жана холын-холо байгаа түрэл нютаг тухайгаа, керейд аймагай эзэн Унг-хаан (тэрэнниё тамплиернүүд нэгэ шажанай хүн хадань шажанай санаарта-хаан Ноанн гэжэ нэрлэнэ), мүн бусадшыё хараһан-үзэһэн юумээ шэнэ нүхэдтөө хөөрэнэ. Юундэб даа мүнөө һая нюдэнинь үзүүртэ элихэнээр үзэгдэһэн түрэл монгол тала, тэрэнэй нэрэгтэ солото хаан-ваан, баатар-жанжанууд тухай хэлэбэгүй. Хэзээ нзгэтэ улаа нюураараа уулзажашыё, зэр зэбсэг барин тэмсэжэшыё болохобди гэнэн бодолшыё байжа магадгүй - Жана хүбүүн Тэмүүжэнэй холын түсэб, зорилго мэдэнэ ха юм.

Зүгөөр франк уладай һонирхохо юумэн олон аабдаа. Тимэһээ Дурна зүгэй улас түрэнүүд тухай, монгол аймаг, харлигай, уйгарай турок улад тухай хөөрэбэ. Хитад, Түбэд улас тухай, дайшалхы зан абаритай хүршэ нүүдэлшэдээ бээ халхалжа, Хитадай агууехэ хана тухай хэлэбэ. Мүн тамплиернүүдэйшыё хөөрэнэн һонин юумэн олон. Имагалтэдэ түрэл орон Франци тухай зугаална - нютагайнгаа үнэр баян, гоё һайхан байгааи тухай, уласайнгаа эзэд хаан - король, тэдэнэй сэрэгшэ рыцарыүүдэй эрэлхэг зориг тухай хөөрэбэ. Орой һүни тэдэнэр амархаяа гарабад.

Эсэһэн сэрэгшэд бүхөөр унтана. Гансал Жанын нойр оитолон хүрэнэгүй. Түүдэгэй дэргэдэ моринойngoо эмээл дэрлээд хэбтэхэ зуураа энэхэн залуухан һанан соонь тэрэнтэй ушарһан, юрын ондоо хүнэй хэдэн һананда хүрөөд үлэхэ ушаралта ябадалнууд тухай шэбшэнэ. һарын сэгээн толон

энэ нойрсожо байгаа христиан, мусульман сэрэгшэдыё бүдэхээр гэрэлтүүлнэ. Тойроод хон-жэн, гансал хаа-яа һүниин харуулшадай зэр зэбсэгэй хан гэхэнь дуудана.

Сэрэгшэд бээ ямбалуулан-бөөмэйлэнгүйхэн газарта ехэдээ һаа шэрдэг гэжэ тохомоо дэбдээд, эмээлнүүдээ дэрлээд унтана. Харин эхэнэрнүүдтэ - Раймонда Аниша хоёрто, мүн Нуддинэй хөморгоондо абаһан үхидтэ гэжэ жадануудаа газарта зоогоод, дээгүүрын моринойngoо хударга нэмэрһэн майханай түхэлэй юумэ түхээрһэн байна.

Нэгэ иимэ майханай углуу аалиханаар нэхэгдэжэ, тэндэһээ гэнтэ Раймонда хүүхэн гараба. Жана урдаһаань ошобо. Нэгэ хэды тэдэ хоёр абяагүй, бээ бээ харан зогсобо. Раймонда Жанын гар барижа, уйдхартайгаар: "Ши иихэдээ маанадыё орхижо ябахашни ха юм даа", - гэжэ үгүүлбэ.

-Тиигэхэмни. Түрэл нютагаа бусаха сагни ерээ.

-Ямар замаар һөөргөө бусахаби?

-Ерэнэн лэ замаар зубшахаб. Түрүүн Дамаск хүрэхэб, тэндэһээ Багдад зорихо болоноб.

Ши гансал Самарканд бү ороорой. Тэндэхи хаан-хатан шамай саазалан алаха.

-Хүндэ үгтэһэн заяанһаа тэрьедэхэ арга үгы ха юм. Хүнэй һаныё һэлмын эри бэшэ, харин дээдын заяан таһалдаг гэшшэ, - гэжэ һанаа амарханаар Жана харюусаба.

-Угы, ши Самарканд хотыё заабол алгасан гараарай, - гэжэ Раймонда ехэл үсэдөөр дахин дабтаба.

-Раймонда, ши минии амгалан мэндэ ябахыё гү, али алдалан унахыё яатарая һанаагаа зобонош? Талаан заяамнай буруудажэ, ши бидэ хоёр энэ түби дэлхэйдэ хоюулаа амар жаргажа һууха заяагүй байнабди. Би энээндэ мүн лэ голхорноб, уйданаб. Тезд үйлэ заяан гэшшэмнай иимэ байба ха юм.

-Ши, Жана, христос мүргэлтэй байхаа ягааби даа! Тиигэбэлшни, энэ һанандаа хамта һууха аргатайшыё байжа болохо һэмди, - гэжэ гүнзэгыгөөр һанаа алдан, Раймонда шэбэнэбэ.

Харюудань Жана мусульман шажанай тарни, Аллах бурханиё, тэрэнэй шаби-пророк Магомедыё магтаһан маани уншаба. Раймонда тэсэнгүй сурхирса уйлаба.

Жана бушуухан үгүүлбэ:

-Раймонда, би шамай доромжолхо, үзэл сурталыёш баһахын тула энэ маани уншаа бэшэб. Зүгөөр би мусульман хүнби. Энэ мүргэдөө, элинсэг-хулинсагайнгаа шүтэжэ ябаһан шажанда һанан соогоо үнэн ябахаб гэнэб. Хойто

түрэлдөөшыё уулзаха аргагүй гэжэ мэдэрхэдэ, ехэл бэрхэ байна даа. Тезд хамаг юумэн өөрын табисууртай... Раймонда үгэ дуугүй залуу хүбүүндэ нэнгэжэ, тэбэрилдэн, удаан зогсоод. Дурлаһан хоёрой зүрхэн нэгэ адяар сохилһон мэтэ...

Үүр хираалжа захалба. Раймонда һэмээхэн майхандаа оробо. Жанын нүхэдшыё бодожо, олзо болгон дайнда абаһан хүлэг мориныё суглуулан асарба. Жанын Сайн бууралыё даргадаа асаржа үгэбэ. Нэгэ хэды болоод, бүхы сэрэгшэд бодонхой, үглөөнэй хоол баряд, манай нүүдэлшэдыё холын замдань үдэшэхэ гэжэ сугларба. Тамплиернүүдэй командортой

гараа барин хахасаад, бусадтань сэрэгэй ёһоор доро дохибо. Тиигээд дүү Аниша басагаяа тэбэреэд, олоной дунда зүрхэ сэдхэлэйнгээ гүн гүнзэгы нюуса мэдүүлхэ дурагүй, Раймондын гар адхаад, балай хэлэхэ үгээшыё олобогүй. һүүлэй һүүлдэ Маргузда ерэжэ, гарыень шанга адхан үгүүлбэ:

-Зай, анда нүхэр минуу! Хахасаха сагнай ерэбэ. Хожом нэгэтэ уулзаха талаан боложошыё магад. Дүү басагантаймни айл бүлэ боложо һуугыт даа. Үргэн таладаа, эшэгы гэртэ таанадай үри һаһаадыё харажашыё болохоб. Мүнхэ тэнгэрин заяагаар лэ болоно бээ. Түрэл нютагтаа уулзатараа...

Маргуз нүхэрөө шангаар тэбэрижэ, энхэ амгалан ябахыень үреэбэ. Дүтын зонууд ябахаяа байһан нүүдэлшэдыё хүрээлэн, хахасалгын үгэнүүдые хэлэнэ. Эжэлүүдгүй нюдэндэнь гараһан нёлбоһо нюужа, зүрхэнэйнгөө хүдэлһыё монгол заншалаар олондо үзүүлхэгүй гээд, Жана түргэн мориндоо мордобо. Манай гурбан шархатаһан Юсуфыё дүмүүхэнээр эмээл дээрэн һуулгажа, аалихан холынгоо харгыда гараба...

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Тогоогын Энхбаярай зураг.

Залуу наһан - залитай үел:

нургуули дүүргэгшэдэй анхаралда

ХУДАЛДАА НАЙМААНТАЙ ХУВИ ЗАЯАГАА ХОЛБОХО ГЭБЭЛ...

Улаан-Удын худалдаа наймаанай-экономическа техникумэй түүхэ 1930 оной июль нарада Троицкосавск (Хягта) хотодо эхилэн юм. Тиихэдэ хоёр таһаг нээгдэжэ, 60 хүн техникумэй анха түрүүшын шабинар болоо бэлэй. СССР-эй Арадай комиссарнуудай Советэй правительственна комиссин болон Центросоюзай кооперациин Уласхоорондын үдэртэй дашарамдуулан абтаһан шиндхэбэри техникумэй эхи табигһан байгаа. Тэрэ гэнээр жара һайса гаран жэл үнгэршэбэ. Мүнөөдэр техникум залуу үетэндэ мэргэжэл олгохо талаар горитой хүдэлмэри ябуулана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Ямар мэргэжэлнүүдтэ тус техникум нургадаг гэжэ һонирхогдоо. Мүн хайшан гээд энэ нургуулин оюутан болохоб гэжэ лаблаабди. Дунда нургуули дүүргэһэн манай ороной ямаршье эрхэтэн энэ техникумэй оюутан болохо аргатай. Эндэ залуушуулые түлөөһэтэйгөөр нургадаг гэжэ онсолое. Тиихэдэ техникум, предприятия болон эмхи зургаануудтай, мүн физическэ нюуруудтайшье сэхэ хэлсээ баталжа хүдэлнэ. Очно болон заочно таһагуудай бүхи мэргэжэлнүүдтэ нургуули дүүргэгшэд шалгалтын хөөрэлдөөнэй дүнгүүдээр шэлэн абтадаг. Ямаршьеб даа шалтагаанаар шалгалтын хөөрэлдөөндэ ержэ шадахагүй һаа, ерээдүйн оюутан шэлэн абалгын комиссида шалгалтын хөөрэлдөөнэй эхилхэһээ 2-3 үдэрөөр уриа мэдүүлгэ бариха ёһотой.

Мүнөө техникум нимэ мэргэжэлнүүдтэ нургана: 1. 0601. "Экономико, бухгалтерска учет болон хиналта"

- Гол мэргэжэлнүүд - "Бухгалтер"
- Нэмэлтэ мэргэжэлнүүднэй:
 - а) 060102. "Налогово инспектор"
 - б) 060104. "Финансист"
 - в) 060105. "Экономист"
 - г) 060109. "Банкын операционист"
- 2. 0201 "Хуули ёһо шэнжэлгэ".
- Гол мэргэжэлнүүд - "Юрист"
- Нэмэлтэ мэргэжэлнүүднэй:
 - 020102. "Бухгалтер"

3. 0612. "Товаровед" Гол мэргэжэлнүүд - "Товаровед" Нэмэлтэ мэргэжэлнүүднэй: 061204. "Олзын хэрэг эрхилэгшэ". "Банкын операционист" гэхэн мэргэжэлээр нуралсал 2 жэл 6 харын туршада, бусад мэргэжэлнүүдээр нуралсал 1 жэл 10 харын туршада үргэлжэлхэ юм. Хүдөө нотагаһаа уг гарбалтай зондо, мүн бусадташье хамтын байрада байха арга олгогдодог. Эндэ байһанайнгаа түлөө түлбэри нэгэ һаа, оюутан өөрөө, үгы һаа, хэлсээ баталһан "захил хэгшэ" түлэхэ юм.

Иимэ документнүүднэ юннин 1-һээ юннин 30 болотор техникумдэ орохо дуратайшуула тушааха ёһотой:

1. Техникумэй директорэй нэрэ дээрэ бэшгэдэһэн мэдүүлгэ (шэлэн абалгын комиссида бэшгэдэһэн).
2. Дунда эрдэм олгогдоһон тухай үнэмшэлгэ.
3. Эмхи зургаан, предприятия болон физическэ нюуртай тогтоогдоһон гуримаар баталагдаһан хэлсээн.
4. 3х4 сантиметр хэмжээтэй 6 фото-зураг.
5. Ажалай дэбтэрһээ абтаһан буулгабарин (хүдэлдэг ба заочно таһагта орохо зон энээннэе тушаадаг).
6. Тогтоогдоһон түхэлэй (086-У) медицинскэ справка.

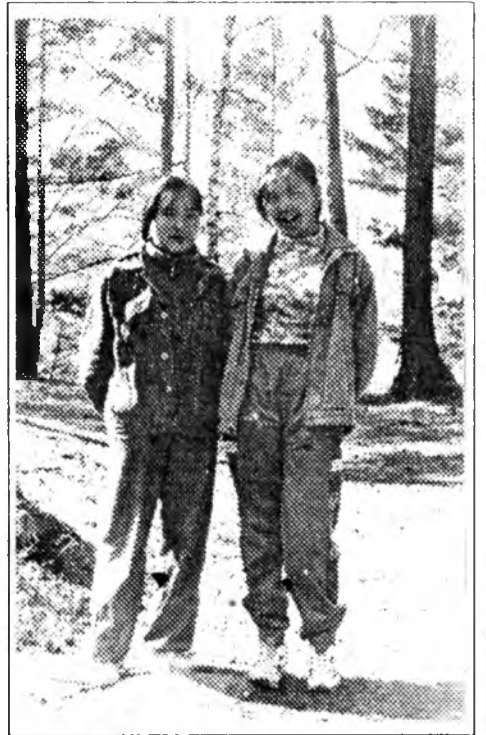
1 жэл соо һурахын түлөө мүнгэн түлбэриез шалгалтын хөөрэлдөөнэй үнгэргэгдэһэнэй удаа техникумэй кассада тушааха болонот.

Августын 8-һаа 15 болотор шалгалтын хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэхэ.

Тус техникум дүүргэһэнэй удаа Сибириин коммерческэ академинин 3-дахин курсда орожо, нуралсалаа үргэлжэлүүлхэ арга олгогдодог гээд мэдээсэхэ шухала.

Бүхи асуудалнуудаар иимэ хаягаар хандабал, харюунуудые абахат: 670010, Улаан-Үдэ, Илалтын проспект, 18-дахин байшан, 22-гохи кабинет. Телефон: 2-40-18.

Б.БАЛДАНОВ.

АЯМАЙ ДАА!

жэмэй шэнэ студияда ябаха дуратайшуула үсөөн бэшэ. Студийнхид концертнэ программа бэлдээд, районой хүн зондо дурадхаха хүсэлтэй. Физкультурынгаа хэшээлнүүдтэ бассейн ошожо таварха ехэ дуратайбди. Үдэртөө гурба дахин эдээлнэбди. Һара бүрнин 50 мянган түхэриг түлбэритэй

юм, харин олон хүүгэдтэй айлуудай үхибүүд бага мүнгэ түлэдэг. Пятницада түрэлхидэйнгөө ойрохо ажаһуудаг һаа, гэртэ ошохоор, - гэжэ хөөрбэл даа. нуралсалдань амжалта хүсөөд тараабди. һайнаар амарагты, басагад! Г.САМБЯЛОВАЙ фототекст.

ЭДИРШУУЛ, ГУУРҢАЯА ТУРШАГТЫ!

Редакцида, "Үүрэй солбон" хуудаһанай нэрэ дээрэ нимэ бэшэг Загарайн аймагһаа ербэ: "Хүндэтэ редакци! Би Лена Ранзаева гэжэ нэрэтэйб. Эрхирэгэй дунда нургуулин 9-дэхи классай нургашаб. Танай газетэдэ "Үүрэй солбон" гэжэ хуудаһан бии болоо гэжэ һаяшаг мэдээб. Эхилэн бэшэгшэдтэ зорюулагдадаг юм гээд ойлгобоб.

Бишье бэшээд туршадагби, гансал ород хэлэн дээрэ. Миний үетэнэй олонхинь буряад хэлэндэ дурегүйшэг байха. Буряад хэлэ нургуулидаа үзэдэгбди, "4", "5" сэгнэлтэнүүдтэйшье һаа, буряадаар танда бэшэхээ зүрхэсэжэ ядан, үнихэн ябааб. Гэртээ түрэлхидни ганса буряадаар хөөрэлдэгшэ, теэд бидэ нургуулидаа өөһэд хоорондоо гансал ород хэлэн дээрэ харилсанабди. Би буряад уран зохёолдо ехэ дуратайб. Дондок Улзытуевай, Хоца Намсарасвай, Цыден-Жал Жимбиевэй зохёолнуудые уншааб. Эдэ ехэ зохёолшодой номууд, мүн танай газетын "Үүрэй солбон" хуудаһан намайе буряадаар бэлтэжэ туршахыемни баадхаа. Гэбэшье ямар темээр, юун тухай бэшэхээ хүсэд ойлгоногүйб.

нургуулинн хүүлээр журналистикын таһагта нурха хүсэлтэйб. Юун тухай, яагаад бэшэхыемни заажа үтэхыетнай гуйнаб".

Хүндэтэ Лена! "Буряад үнэнөө" уншадаг болоһондошни ехэ байртайбди. Мүн буряадаар гуурһаяа туршаха хүсэлыемни сүм дэмжэнэбди. Ямаршье темээр бэшэхэдэшни болохо нургуулингаа ажабайдал, багшанар тухайгаа, нотагай эрхин түрүү хүнүүд, нотагай түүхэ тушаа, өөрынгөө шүлэг болон расказнуудые, үетэнэйнгөө һонирходог дуун, ном, кино, моодо, спорт гэхэ мэтгэнэ эхилээд, бэшэхэ юумэ олдохол даа.

Ганса Ленэдэ бэшэ, бусадшье олон хүбүүд, басагадта ханданабди. Эдиршүүл, гуурһаяа зоригтойгоор туршагты. Түрүүшын туршалгануудаа "Буряад үнэндөө" эльгээжэ байгты. Хүндэтэ багшанар! Шабинрайнгаа энэ эрмэлзэлые дэмжэбэлтнай, баяр хүргэхэбди!

Эдиршүүл, бэшэг соогоо өөрынгөө фото-зураг хээд эльгээд байгаарайт. Бэшэһэн юуметнай түрэлхидтнай нютагаархидтнай уншажа, омогорхохол байха.

Туяна САМБЯЛОВА редакциян залуушуулай таһагые даагша.

Эрдэм ОТБОЕВ

ОХОР-ШЭБЭР
Хамар-Дабанай, хормой дорон
Налгай Түнхэнэйм тэг дунда
Хүнэй хэлэнээр - баян, сэбэр
Нютаг бии юм - Охор-Шэбэр.

Хонгор-Уулын аршаан уужа,
Хамаг бээс хүдэржүүлхэл
байхат.
Охор-Шэбэр айлшаар буужа
Олон гоёые харан гайхахат.

Эсээд ябахадаа, ундаа
харяахаа
Эхинһээнэ ерэхэб тэрэл
худагтаа.
Эжы абынгаа ашынь
харюулхаа
Эрьен ерэхэб түрэл нютагтаа.

ТҮРЭЛ НУРГУУЛИ

Үндэр нэрэ зэргэтэй
Үндэһэн хэлэнэйм уурхай -
Буряад лицей-интернаднай
Баян нютагтаа суурхаа.
Бардам бүдүүнээр
хэлсэнгүй,
Богоһыш алхан ороо нэмди.
Баруун, зүүн гэлсэнгүй,
Барандаа урагшаа зорёо
нэмди.
Хахасаха сагай ерээд
байхада,
Хэлэхээ һананаб,
интернадни,
Хээд эш сэдхэлэйм
гүнзэгдэ
Хагдарангүй сээглэн
налбархаш.

Баяр БАЛДАНОВ

МЭНДЫЕ ХҮРГЭДЭГ ЗҮҮДЭН СООМ...

Хони ямаагаа адуулжа,
Хээрэ талада сэнгэһэн
Хайран тэрэ хаһамни,
Хайшаа яаран
ошообши?

Халтар мориёо унажа,
Хатарган һайса
галгиһан
Хонгор бага наһамни,

Хайшаа шамдан
ябаабши?

Гансал мүнөө болоходо
Галгижа гүйлгэһэн
таламни,
Малаа адуулһан
бэлшээрим
Мэндэ хүргэдэг зүүдэн
соом...
Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

Зүрхэ сэдхэлэй мурнууд,
зүбшэхэ ёһотой зүйлнүүд

ЭРМЭЛЗЭЛЫЖЬ ЗУЛА
МЭТНЭ БАДАРАТ ЛЭ!

Хөөрсэгэнэдэһөөр байтарнай, 1996-97 онуудай нуралсалай жэл түгэсхэддөө дүтэлжэ, жэл соо хэһэн, бүтээһэн ажалайнгаа дүн гаргаха сагнай тулажа ербэл даа. Энэшье жэлдэ бүхы салин хүлһэн түлэгдэхэ гэжэ дээдын засагай зургаан хүндэтэ багшанараа хоохон найдуулгаар хоолуулба.

Тиибэ яабашье хаань, муугаа дараад, найнаа үргөөд хөөрэдэхэмнай шухала.

Манай Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университет Улаан-Удын хэдэн дунда нургуулинуудтай харилсажа байдаг юм. Иймэ харилсаан болон тэрэнэй дүнгүүд тухай "Буряад үнэн-Дүхэриг" сониний залуушуудда зорюулагдаһан "Үүрэй солбон" гэжэ тусхай хуудаһанда хөөрөө хаа, багшанарта, залуушуудда һонин байха гэжэ найдаад бэшэбэб.

Мүнөө дээрээ технологическа университет техникескэ 9-дэхи лицейтэй, 49-дэхи болон 56-дахи дунда нургуулинуудтай хэлсээгээр хүдэлжэ байна. Тэрэ хэлсээнэй ёһоор, технологическа университетэй багшанар һурагшадта гүнзгэй мэдэсэ олгуулха, шэнжэлхы хүдэлмэридэ хабаадуулха, мүн нуралсалай түрүү онол аргуудые нургуулида нэбтэрүүлхэ зорилготой юм. Тиихэдэ манай лабораторно-практическа хэшээлнүүдтэ ябадаг эрхим түгэдэр хүбүүд, басагад дунда нургуулиа дүүргэһэнэй удаа шалгалтагүйгөөр университетдэ абтаха аргатай. Тэдээндэ вакантна һууринууд үгтэдэг.

Манай органическа бэшэ болон аналитическэ химийн кафедрин багшанар тус нургуулинуудтай ехэ эдэбхитэйгээр 4 жэл соо хүдэлжэ байна. Багшын хүдэлмэриие шабинараарнь сэгнэдэг һэн тула үрэ дүн тухайгаа хэлэхэ шухала.

Дунда нургуулинуудай хоорондо химез республиканска конференци жэл бүри Улаан-Удэдэ үнгэргэгдэдэг. Тэрэ конференцидэ бидэней шабинар жэлһээ жэлдэ шэнжэлхы удхатай элидхэлнүүдые бэлдэжэ, шангай һууринуудые эзэлдэг. Мүн республиканска конференциин олимпиадануудта һайн бэлдэхэл харуулхаһаа гадна, һурагшаднай бүхэроссин конференциүүдтэ амжалтатайгаар хабаадана. Жэшэнь, Санкт-Петербург хотодо үнгэргэгдэдэг бүхэроссин эдир химиүүдэй эрдэмэй конференцидэ 49-дэхи болон 56-дахи нургуулиин бэлитэйшүүл 1995-96 онуудта шангай һууринуудта хүртөө бэлэй. Харин энэ жэлэй апрель һара соо Москва хотодо үнгэргэгдэһэн химийн конференцидэ 49-дэхи нургуулиин һурагшад ехэ амжалтатайгаар хабаадаба. Хоёр һурагшадынь түрүү һуури эзэлжэ, Бауманай нэрэмжэтэ Москвагай гүрэнэй техникескэ университетдэ шалгалтагүйгөөр орохо болоо.

Органическа бэшэ болон аналитическэ химийн кафедрин профессор Б.Б.Тангановай хүтэлбэри доро доцентнүүд Г.П.Федухина, Д.М.Багуева, Т.Г.Бабзаева, Е.С.Белоусова гэгшэд түгэдэр үхибүүдые химийн нюусануудтай танилсуулна.

Эдэ хүндэтэй багшанарай болон талаан бэлитэй шабинарай хүсэл эрмэлзэл зула шэнги бадаржа байг!

М.БАЛДАНОВ,
химийн эрдэмэй доктор, профессор.

БЭЛИГТЭЙ
ХАЛААН УРГАНА

Шатараар республикын хүүгэдэй чемпионат

Нэгэдэхи бүлэгтэ 10хүүгэд хабаадаа. Тэдэнэй дунда нэгэ мастерта кандидат, нэгэдэхи разрядтай 9 шатаршад ана мана тулалдаба. Мастерта кандидат Антон Шомоев 9 очко абаад, республикын чемпион болоо. Хэжэнгэһээ Баир Сандигтов 6,5 очко абажа, хоёрдохи һуури эзэлэ. Энэл аймагай Эдэрмэг нютагай Дандар Полусуров 6 очко абажа, гурбадахы һуурида гараа.

1982-83 ондо түрэнэй хүбүүдэй дунда мурьсөөндэ һүүлшын шата болотор илаха хүниень тодорүүлхын аргагүй байгаа. Гэбэшье эсэстэн Анатолий Хаптаев Игорь Хандиоровтай наадахадаа, теоретическэ талаараа эрдэм мэдэсэтэй байһанаа харуулжа, илалта туйлаад, республикын чемпионын нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Доржо Бордоев, Максим Одоев гэгшэд хоёрдохи-гурбадахы һууринуудые хубаагаа. Хэжэнгын Максим Одоевые онсо тэмдэглэмээр. Тэрэ эрхим һайн наада харуулаа.

1984-85 оной хүбүүд соо түгэсхэлэй нааданда 7-7 очкотой болоһон Денис Борисов, Андрей Антохонов, Эрдэм Дашибалов гэгшэдэй коэффициентынь тоолохо баатай бологдоод, Борисовайнь коэффициент бусадайхиһаа ехэ байжа, тэрэ чемпионын нэрэ зэргэтэй болоо.

1986-87 оной хүбүүдэй дундаһаа юһэнһөө найман очко абаһан Бата Хандажапов республикын чемпион болоһон байна.

Басагадай дунда 1985-86 оной бүлэгтэ Улаан-Удын 52-дохи нургуулиин һурагшад, эгэшэ дүү Надя, Инна Ивахинованууд эрхим наада харуулаа. Эндэ найма наһатай Инна эгэшэһээ бэшэ наадаһан бүхы басагадые шүүжэ шадаад, хоёрдохи һуурида гараа. Надинь республикын чемпион болоо.

Чемпионата шалгарһан 16 хүбүүд, 4 басагад манай республикын суглуулагдамал командын бүридэдэ оруулагдажа, Байгалай уласхоорондын региональна фестивалда хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

А.ГАРМАЕВА.

Жэлнайшье бушуу харгыдаа оробо. Хабарайшье хагсуу һалхин, игаабари дулаан үдэрнүүд үнгэрөөд, бүгшэм халуун тогтобол даа.

"Хабар, зунай саг, харахан нюдэнэйм сэнгэлиг" гэжэ сээжэ соогоо шүлэглэн, баяртай юумэ ябатарни, хада гүбээгэй саанаһаа түймэрэй үдхэн хара утаан бушхан харагдаба. Машинынь жолоошонһоо сошордонгөөр "энэ юун түймэр болошобоб?" гэжэ асуухадамни.

- Энэшни иихэдэ хабарай хатаһан набша ногоо шатаана гэшэ, - гэжэ харюусана һэн. - Машинамнай ойртоод харахадамни, үнэхөөрөө сабшалангай нёдондоной хагдан галдагдажа байба.

Гэртээ ерээд, энээн тухай эсэгэдэ хөөрэхэмни, ехэ дураа гутабал даа.

- Угы, хуушан хагдан шэнэ ногоондо намаарал болодог гээд зон хэлсэнэ, - гэхэдэмни, эсэгэмни энэ ханамжын тон буруу байһые ойлгуулжа үгэбэ.

Эсэгэмни хэлэхээр, иигэжэ хагда галдахада, ганса сабшалан бэшэ, мүн ой шугын һөөг бургааһаа, модод, хагдан соо

амидаржа байһан бүхы хорхой шумуул, элдэб шонхор - булта гал дүлэн соо хосорно бушуу. Урдандаа буряад угсаатан сабшаландаа иигэжэ гал табидатгүй байһан юм.

“ХАЙРЛЫТ, АБАРЫТ”
ГЭЖЭ ХУУГАЙЛДАГ ГҮ?

Хуушан хагдан үмхирэн халахадаа, гумус болодог гээд эсэгэмни ойлгуулба. Манай шэрүүн уларилтай нютаг дайдаа газарай хүрһэнэй эгээн үнэтэй хара шорой - гумус тон нимгэн юм. Оройдоо 1 сантиметр зузаан гумусай бии болохын тула хэдэн зуун жэл хэрэгтэй юм байна. Харин манай Буряадта хаа хаанагүй жэл бүхэндэ хэды олон түймэр болоно гэшэбэ! Ой тайгаар зайһан элдэб хүдхэшүүлэй, охор бодолтой ангуушадтай, загашадай, хүдөөгүйхидэйшье гэм зэмээр үнэтэй гэгшын баялигнай халан хосорно бушуу...

Эсэгын хэлэһэн үгэнүүд тэрэ гэхээр ото һанаандам орожол байдаг. Радиоһоор хирэ-хирэ болоод лэ, "эндэ тэндэ, тэды олон түймэр болоо, тэды шэнээн гарза хохидол ушараа" гээд хэлэжэл байгша. Харин би сошордомо энэ мэдээсэл дуулахадаа, галай халуун бурма соо шатажа байһан Газар Эхэмнай "абарыт, хайрлыт!" гэжэ хүн түрэлтэндэ хуугайлажа байһан мэтээр нюдэндэм харагдадаг...

Лена РАНЗАЕВА,
Эрхирэгэй дунда нургуулиин
10-дахи классай һурагша.

НЕГРЭЙШЬЕ
НЮУР
УЛАЙХАЛ...

Сайн байна, хүндэтэ уншагшад!

Үни удаан саг соо сонинийнгоо нюурнууд дээрэ зүбшэлнүүдээрээ таанадаараа хубаалдахаяа болиһондомни үгылээ ёһотойт. Ушарыень хэлэхэ болоходоо, эшэдэхэмни хүржэ, нюурни халуу бусалжа эхилшэнэ. Тиингүй яаха юм?

Өөрын дураар, хүнэй зүбшөөлгүйгөөр "Республикын ахамад "шандаганай" нэрэ зүүжэрхөөд, гол уялгая (мэхэлхэ арга боломжонуудые дурадаха) дүүргэжэ шадахаяа болёод байхада, негрэйшье нюур улайнгүй яахаб! Теэд, хүлэһит, республика дотор бүхы "шандагадта" агнуури боложо байхада, яахабши? Агнуури гэжэ дан шангаар хэлэжэрхибэ гүбдаа? Юрэ маанадаар хэншье тоололсохоёо болёол. Бүхы

автобусууднай "коммерческэ" түлөөһэтэй болошоол. Зүгөөр

урда хэлэһэн зүбшэлнүүдни трамвай соо хүсээ үшөө алдаагүй ха.

Автобус соо "шандагаар" ябаха арга яахашье оложо яданаб. Зүгөөр "нюуртаа ноһо ургуулаад" ябахаар ааб даа, зарим зон ябанашье. Теэд тэрэн даншье таагүй. Үлгөөгүүр ажалдаа хүүхөүтэй гаража ошоһон аад, автобус соо хэрэддээ, бүхэли үдэрөө урмаа хухаранхай ябахаш.

Һуугаад, буудалай дүтэлхэдэ, тэндэ гараха зоной хойноһоо һубарилдан гараад, хойшоошье харангүй ябашахаар.

Энэшье баһал таагүй. Мэхэлээл хаа, үнэн сэхээр мэхэлхэ хэрэгтэй. Теэд тиймэ арга олдоногүй. Магад, хэн нэгэн мэдээ хаа, хубаалдыт. Иигэжэ байһаар битнай "Улаан дэбтэр" соо орошохо мни.

Тиигээд, танайнгаа зүбшөөлөөр, энэ "эзэлжэ байһан тушаалһаа" болихо мни гү?

Танай "Шандаган"
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Уугаези
һэлгэхэдэ туһалнагүй...

НЭГЭДЭХИ БЭШЭГ

Амар мэндэ, анда нүхэрни

ТОХЁОЛГОН

Эрхим хүндэтэ! Шамдаа бэшэг бэшэжэ байхаб гэжэ хэлэһэн хадаа үгэдөө хүрэхые оролдобоб. Түрүүшынгээ бэшэгэй эхиндэ халуун амар мэндые шамдаа хүргэнэб. Үдэр бүхэндэ бэшэшье хаа, үе-үе болоод лэ, бэшэгыем абажа байхаш гэжэ найдуулааб. Элдэб ушарнуудай намтай тохёолдожол байдагышье хаань, шинингээ һонюуша сэдхэхэлэй тэжээл болохо юумэ шэлэжэ бэшэхэ ёһотой ха юмбиб. Олон үгэдэ элиогүй - эгээл шухала һонинһоо шамдал мүнөө дуулгаһуу.

Үсэгэдэр үдэшэлэн үнэмнай хаалгахандаа, хүнэй орондо иилгэдэһэ гаргаа. Гайхалтай бээ? Ухамайлажа энэ ушарай тайлбари олоходомни, юрын лэ юумэн байшоо. Үнэмнай шэмэтэй ногоондо бэлшэжэ, булангиргүй сэбэрхэн булагһаа уһалаад, бэлшээрһээ бусахадаа, дэлбэршэхээр болоһон дэлэнгээ хүлнүүдээрээ дайра дайраһаар һуеэ зөөхэй болгожорхиһон байгаа ха. Тиигээд лэ туталынь элхэхэдэ, тэрэ зөөхэйень амтархан эхынгээ дэлэн дэхэхэдэ, тоһон болгожорхөө ха юм. Тоһоёо гаргаа, гэшхэжэрхюужэ гэжэ айжа, аргалаар унай табяад, үнөөгээ һахижа, хажуудань хонооб.

Зунай һуни зүтгүй гоёл байна даа! Сэлмэг тэнгэрийн одо мүншэдэй олон гэшэнь! Сагаа түргэн эльгээжэ гэжэ бишни тооложол ербэб даа. Үүрэй хираалха хирэнээр тооложо дүүргэхэдэмни, нэгэ мүншэн дутана гэхэн һэжэж намда түрбэб. Хайшаа орошохо юм гэжэ хараашалһаар байтарни, зүүн урдахы жарын оройгоор һара мандахадаа, Үүрэй Солбон одые мүнсэгэрхэн нюрган дээрээ һуулганхай гаража ербэл даа. Һара мүншэн хоёрой тохёожо байһан үзэгдэл энэ түбинмай гайхамшаг шэмэг даа. Һара намайе хараад, эгшэтэрээ энеэжэ оробол даа. Гайхалтай энэ гоё үзэгдэл хаража, амаан ангайжархиһан хүнэй харахадань, тэрээндэ ехэл энеэдэтэй байгаа бээ.

Һарын намайе наадалжа байхые гүлгэн нохоймнай харажархихандаа, намайгаа үмөөржэ, тэрээн тээшэй аймагтар шангаар хусашаба. Һара дээрэхи хүнэг баряад ябаһан басаган ехээр сошоод, улаяа салгидажархихадань, эндэмнай юун болоо гэжэ һананаш? Үсэгэдэр үүдээр адхарһан аадар иимэл ушарһаа гэжэ, нүхэрни, ойлгоорой.

Иигээд лэ тэрэ аймагтар ехэ уһатай аадарһаа хойто хадымнай горхон үрлөөд, шулуунуудые доошонь мұхарюулжа, футбол наадалган шэнги ехэл һонин үзэгдэл болоо. Хашаагаймнай үүдэн руу шулуун бумбэгэ оршоужан гэжэ аша хүбүүнэйнгээ гутал яаралтай үмдөөд, ехэл һэримжэтэй зогсожо, нэгэшье гоол сохиулангүй, хуурай тоотойгоор гарасалдабаб. Тиигэжэ шинингээ наһанда ябахандаа, аймагтар бэрхэ вратарь байһанаа дахин гэршэлбэб. Тэрээхэн үедэ намайгаа хараһан хаа, сохом лэ өөрынгөө командада абаха һэнши. Бэшэг соогоо дуулгана бээш.

Наранай гарахада, эсэхэн бишни орондоо орожо, бүхөөр унташоо һэм даа. Тэрэ һуни үнэмнай тоһоёо үгөөгүй. Аадарһаа жэгшээ гээбы даа. Үгэмсөөрн амталхыешынь зорюута шамдаал эльгээхэб. Зай, иигээд түрүүшынни бэшэг түгэсэбэ.

Үдэр һунигүй харюугай бэшэг хүлээн үлэгшэ шини

Миша БАТОИН.

РЕДАКЦИҺАА: Хүндэтэ үхибүүд! Хүгөө нютагтамнай эдир уран бэлитэн олон ааб даа. Уран зохёолшо Михаил Батоинай бэшэгэй удха ойлгожо, ухаагаа гүйлгэн эльгээһэн, харюу болоһон бэшэгүүдтнай манай редакцида ержэ, газетэдэмнай толилогдожо, авторта хүргэгдэжэ байха бээ гэжэ найданабди.

НЭРЭ ТОМЬЁОГОЙ КОМИССИДА БАТАЛАГДАХАН ОРШУУЛГАНУУД

Агрессия - булимтаралга, эзэрхэг туримхэй добтолого.

Административная система - захиргаанай системэ; **административно-командная система** - захиргаалалга (али албадалга), зонхилолгын системэ.

Акватория - удам, оршом.

Аморально, аморальный - хүнэй ёно гуримда харша, муу муухай.

Аренда - арендэ, хүлһөөр эдлэлгэ; **аренда помещения** - гэр хүлһөөр эдлэлгэ.

Базирование - хуурижан байха.

Баллотироваться дэбжүүлэгдэхэ, хунгалтада оролсохо зүбшөөлөө үгэхэ.

Беззаконие - хуулигүй байдал, хуули эбдэлгэ, хуули буса ябадал; **полное беззаконие** - бүрин хуулигүй байдал; **творить беззаконие** - хуули буса ябадал гаргах.

Беззаконный поступок - хуули буса ябадал.

Безнравственный - хүнэй ёно заншалда тааруу бэшэ, забхай.

Бумаготворчество - элдэб саарһа бэшэлгээр дашуурха.

Вакантный - эзлэгдээгүй; **вакантная должность** - эзлэгдээгүй тушаал.

Вал - хүртэ долгин.

Варварский - бүүдүүлг хэрэгжэ, зэрлиг.

Варварство - зэрлиг ааша.

Вариант - янза, элдэб янза; **проект в двух вариантах** - хоёр янзаар хэгдэһэн проект.

Вариація - хубилаата, элдэб хубилааланууд.

Варьировать - хубилгах, өөршлэхэ, элдэб болгохо.

Вверенный - даалгагдаһан, дааж байһан, найдагдаһан.

Вдова - нүхэрһөө хахасаһан (нүхэрһөө алдаһан) эхэнэр, бэлбэһэн эхэнэр.

Вдохновение - зоригжол, урма зориг, зохёохы абьяас.

Вдохновитель - зоригжуулагша, бадаруулагша, зориг бадаруулагша.

Вегетационный - ургаха, ургалгын; **вегетационный период** - ургаха үе.

Ведомственность - алба захиргаанай тала баримталалга (баримталха ябадал).

Ведомство - алба захиргаан, захиргаан, албан газар, албан зургаан.

Ведение - мэдэлдэ.

Великодержавный - эзэрхэхи үндэһэтэнэй, ехэ үндэһэтэнэй; **великодержавный шовинизм** - эзэрхэхи үндэһэтэнэй шовинизм (дээрэлхэлгэ).

Великосветский - дээдэ угсаатанай, баяд ноёдой.

Величественный - хүр жабхаланта, хүртэ ехэ.

Величество - үндэр дээдэ, үндэр дээдэ түрэлтэ.

Вербовать - абаха, суглуулха, хүлһэлхэ.

Верительный - этигэмжын, этигэмжэлхэ; **вручить верительные грамоты** - этигэмжэлхэ бэшгэ баруулха.

Верноподанный - үнэн албата.

Верование - хүзэглэл, шүтэлгэ; **религиозные верования** - шажанда шүтэлгэ.

Вероисповедание - шажан шүтэлгэ, хүзэглэл.

Вероломный, вероломно - үгэ хэлсээгээ эбдэн, харата муухайгаар.

Версия - нэгэ тухайламжаны, нэгэ ханамжаны.

Верхоглядство - халирхайгаар хандала.

Веселый - горитой ехэ, нилээд

амисхал, һанал бодол; **новое веание в искусстве** - искусствада гараһан шэнэ шэглэл.

Взаимовыгодный - алишье таладаа ашагтай тунатай.

Взаимодействие - харилсаата ябуулга, харилсаан.

Взаимодополняемость - бзе бээдээ туһа нэмэлтэ (нэмэри) бололго.

Взаимозависимость - бзе бээһээ дуудыдага.

Взаимообогащение - харилсан баялгалга.

Взаимообусловленность - бзе бээһээ шалтагаалалга.

Взаимоотношение - хоорондын харилсаан.

Взаимопомощь - бзе бээдээ туһалаалсалга, харилсан туһалаалсалга, бзе бээдээ туһаламжа үзүүлхэ.

Взаимопонимание - үгэээ ойлголсолго.

Взаимосвязь, взаимосвязанный - хоорондын холбоон.

Взнос - түлбэри; **членские взносы** - гэшүүнэй түлбэри.

Взыскание - зэмэ тохолго.

Визитный - золгодон танилсаһанай.

Визировать - визэээ табиха.

Виртуозный - эрхим шадабарита, эрхим шадамар.

Вклад - хубита, оруулалта, туһа нэмэри.

Включить по согласованию - зүбшэһэнэй һүүлээр оруулха; **согласовать с инициатором законопроекта** - хуулин проектые үүсхэгшэдэ харуулжа, һанал нийсэхэ; **согласовать текст законопроекта** - текстээ зүбшэн тааралдаха.

Взрывоопасный - дайн боложо хүжэрхөөр аюултай.

Водоём - сөөрэм, гол мүрэн.

Водоотводный - уһа зайуулаха.

Водохранилище - тогтоогдоһон нууриуудые ашаглагдаа оруулаха.

Военнообязанный - сэрэгэй наһанай, сэрэгэй уялгата.

Возвечивать - үлүүсэ магтан мандуулаха.

Возвышенный - эрхим дээдэ, ариуун найхан.

Воздатель - аша габьяе харуулаха, аша габьяе үнэн зүбөөр сэгнэхэ.

Воздействие - нүлөөлэлгэ, нүдөөн болохо.

Возделывание - тарижа ургуулаха.

Воззрение - һанал бодол, һанамжа, һанамжа бодол, үзэл.

Возмездие - хэлһэлтэ.

Возрождение (национально-культурное) - һалбаран хүгжэлгэ, һэргээн хүгжэлгэ (үндэһэн соёлой).

Выслуга лет - олон жэлдэ ажаллаһанай түлөө.

Высококвалифицированный - түгэс бэлдхэлтэй, үндэр мэргэжэлтэ, нарин мэргэжэлтэ.

Высокоорганизованный - эрхим зэргээр эмхидхэһэн.

Высокопревосходительство - үндэр дээдэ ноён, дээдэ хэргэм зэргэтэ.

Высокопоставленный - дээдэ тушаалта, үндэр тушаалта.

Высокопродуктивный - ашаг шэмээр ехэ.

Вывести пространственную, временную и предметную сферу действия будущего закона - ерээдүйн хуулин бэлүүлэгдэхэ газар дайдын, сагай болон юумэнүүдэй оршомыень элрүүлхэ.

Внести законопроект в порядке законодательной инициативы - хуули гаргалгын үүсхэлэй гуримаар хуулин проект оруулха.

В розовом цвете - гоёожо харуулха.

абари зангые һайн мэдэдэг, даруу даамайгаар, ехэ бодомжотойгоор бүхы юумые шиидхэдэг, хатуухан зоригтой эхэнэр хэн. Дээрээ ахагүй, хизааргүй ехэ засагтай фараоние эльбэдэһэн юм шэнги үгэ хүүртээ оруулаад, олон жэл соо дура зурхыень гансаараа эзэлжэ байһан Нефертити тухай тэрэ үеын зон элдэб юумэ хэлсээ гэшээ аабза. Харин Эхнатон олон зуун һамгатай гаремэшье мартаад, гансал Нефертитиеэ инаглан, алхамшье холо табидаггүй хэн.

Байн байтараа Нефертити али бүхы асуудалаар нүхэрэйнгөө гол

болоходоо, Нефертити Атондо зальбаржа, хүбүү эридэг байгаа. Гэбэшье үйлын үри байгаа хэн гү, энэ хүсэлын бээлээгүй юм...

Эхнатон саг ошохо тума һамганһаан хүйтэрэн холодоод, гаремэй сэбэр дангина Киа гэшье бээдээ дүтлүүлбэ. Һара үнгэрөөгүйдэ фараоний хажуудахи, дахалдаһан һамган гэхэн нэрэтэй болошобо. Кианюур шарайгаараа Нефертититэй адлишье һаа, ухаан бодолой, зүрхэ сэдхэлэй талаар яаш хурэхгүй байгаа. Ин нүхэрэйнгөө ондоо һамга бээдээ дүтлүүлхэдэнь, шанга сохилтодо

Элитэ эхэнэрнүүдэй хуби заяан НЕФЕРТИТИ

зүбшэгшэнь, туһалагшань болобо. Һамганайнгаа холын хараатай, сэсэн зүбшэлнүүдые Эхнатон баримталдаг, сэсэн мэргыень магтадаг хэн. Һамганайнгаа нэрэ хүндые үргэхэ хүсэлтэйгөөр нийслэлье хамгаалан һахидга харуулнуудые эрхэхэдээ, Нефертитиеэ абаад ябадаг заншалтай болобо. Харуулай ноёд сайд гансал фараондо бэшэ, мүн тэрэнэй һамганда албан тухайгаа мэдээсэдэг гуримда ороо хэн.

Гадна түшмэлнүүдтээ бэлэг сэлэг болон нэрэ зэргэ барюулахадаа, фараон һамгантайгаа хамта энэ ёно гурим бээлдүүдэг болобо. Зарим ноёд сайдай энээндэнь дураа гутаһанаа мэдүүлэшье һаань, фараон эрид хатуугаар эрилтэ табяда, энэ ёно гуримые хуулига болгоо бэлэй. Олохон ноёд түшмэлнүүд Нефертитидэ хандажа, фараоний урда хэрэг тухайнь зууршалхые, хатуу шэрүүн хэнһэлтэһэй зайсуулан аршалхыень гуйдаг бэлэй. Харин Нефертити хүн бүхэнэй гуйлтые дүүргэдэггүй, гансал үнэн дээрээ нэрэ хүндэтэй, габьяаттай зоной түлөө оролдодог зантай байгаа. Тэдэ зон һүүлдэнь фараоний найдалые тэхэрюүлдэг бэлэй...

Фараоний захиралтаар тэрэнэй мантан дүрсэнүүдэй хажууда Нефертитин дүрсэнүүдэ табидага. Египедэй түүхэдэ үзэгдөө дуулдаагүй үйлэ хэрэг! Набтаршаг аад, айхабтар уян нугархай, гүрбэлзэмэ бээтэй Нефертити тэрэ үеын баян эхэнэрнүүдэй ноюур шарайгаа, бээ залуу, сэбэр болгохо талаар ноюуса аргануудые һайн мэдэдэг, хэрэглэдэг байгаа гэшээ аабза.

Урда сагай Египедэй косметическэ рецептнүүдэй нэгэн "хүгшэн шабгансые залуухан эхэнэр. болгохо тухай" гээд нэрлэгдэнхэй. Тэрэ үеын хүшөө булашанууд соо пудра, мазь, элдэб крем мэтын зүйлнүүдые хэхэ амһартанууд, ноёд шэрлэхэ грифель, гарай гэрэл толинууд, аятай хоншуу үнэр гаргах бодосууд гэхэ мэтын айхабтар олон юумэн олоһон байна. Косметологийн эгээн ноюуса аргануудые хэрэглэдэг Нефертити энэ ажалда мэргэжэһэн оло олон зарасанартай хэн. Эрэ нүхэрэйнгөө һанаа зооһон бүхы бодолнуудые абаһаар саашалуулжархёод, эсэһэн бэеыень эльбэн эрхэлүүлжэ, хоншуу хангал үнэр соо үлгыдүүлэн, инаг дуранай далай руу дахуулан абаһадаг эди шэдитэй байгаа гү?..

Нефертити Эхнатоний зүрхэ сэдхэлье хэтээдээ эзлээд байха хэн, гэбэшье заяанай эрхээр тэрэ хүбүү түрөөгүй юм. Түрэ хуримай һүүлээр жэл хахад үнгэрөөд байхада, түрүүшынгээ сагаые түрөө хэн. Һүүлээрнэ үшөө табан сагагатай болоо. Хаан түрүень уг залгуулаха хүбүүн үри үгыдөө фараон ехэ шаналдаг бэлэй. Атон бурханда хандажа, хэды дахин үргэл мүргэл хээ гэшээб?! Урда сагай Египедэй эхэнэрнүүд хоёр хирпиисэ дээрэ һуугаад, түрэдэг хэн. Үхибүүнэй түрэхэдэ, туһа хүргэдэг Мемениг гэхэн эхэнэр бурханай толгой эдэ хирпиисэнүүдээрэ һиилэгдэдэг заншалтай бэлэй. Түрэхэ

ороһон Нефертити бэээ шанга баряад, уйдажа, гашуудаж байһанаа харуулаагүй. Эрэ нүхэрэйнгөө эрхэхэдэ, басагадаараа хөөрөлдэхэдэнь, ехэ баяртайгаар угтадаг байба. Гэбэшье дахин инаглахаяа һанахадань, урданай ульһагүйгөөр, халуун энхэрэлгүйгөөр харюусадаг бэлэй. Данаа сэдхэлээ ханаагүй фараон гэдэргээ Киада бусадаг хэн. Байн байтараа Киа фараоний эгээн дуратай һамганай нэрэдэ хүртэбэ. Киа, мүн Нефертитие үзэн ядадаг зарим ноёд сайд һаяр тэрэнье бүхы засагһаань һалгаахади, үһөөгөө абахаань гэжэ эртэһэнэ хүхилдэжэ эхилээ.

Гэбэшье Эхнатон Киагай дууһашагүй зугаһаа залхуураад, нэгэтэ үгэ хууриень таһа дүүржэ, бээһээ холодуулба. Үнэншэжэ ядаһан Киагай фараондо халуунаар хандаха һанаатай байхадань, евнухые дууджа асараад, һамгаа ташуураар хэнһээбэ. Киа гэдэргээ гаремдэ бусаха баатай болоо хэн. Нефертитин досоо найдалай, ошон бадаржа, тэрэ дахин һэргэбэ. Нүхэрни дахин намайгаа дууджа гээд хүлээбэ. Фараон үнэхөөрөөшье һамганайнгаа байрада орожо ерээд, зарасанараа ябуулжархива.

...Эхнатон түр зуура абяагүй һууһанай удаа, үгэээ оложо ядан, дуугарба. Гурбадахи басагайа, найматайхан Анхесенамон гэжэ һаргама сэбэр хүүхэнэ һамган болгожо абаха хүсэлтэй байһанаа фараон мэдүүлбэл даа. Фараонуудай түрэл гаралтайгаа гэрлэдэг заншалые мэдэдэгшье һаа, дуратай эхэнэрэй зүрхэн мараар лугшан үдөө гэшээб?! Тэрэ үеын Египедтэ басагадые б һаа хүрэхэдэнь, хадамда үгэдэг заншалтай байгаа. Хэды танибшье, Нефертити басагайа фараоний һамган болохо харюусалгатай уялгандан бээдэхэ, хургаха даабари абаба. Түрэ хуримай һүүлээр басаганайнгаа Эхнатонтой үлэхэдэнь, Нефертитин сэдхэлдэ юунэй болохо байһые хэн мэдэхэб?..

Иигээдэ фараоний ордон соо үндэр, һүниинүүд һубарилдан үнгэрөө. 3 жэл болоод, Эхнатоний һаа барахада, ехэ басаганайн нүхэр Сменхкар хаан түрүень эзлэн һууба. Харин 11-тэйхэн Анхесенамон басагайа Нефертити Тутанхатондо хадамда үгэһэн юм. Сменхкарай һүүлээр энэ хурегэниин фараон болоод, Тутанхамон гэхэн нэрэ абаа бэлэй.

Атон бурханайшье нэрэ мартагдаад, Египедэй улас дахин Амон-Рада мүргэдэг болоо хэн. Фараоний нийслэл гэдэргээ Фивэдэ бусажа, Ахет-Атондо гансал Нефертити зарасанартайгаа үлэбэ. Хүнэй, ябахаяа болиһон хүмэнүүдэй эдэгдэ Эхнатоний ба тэрэнэй мантан дүрсэнүүд тобойһоор байгаа.

Һаа барахадань, тэрэниие Эхнатоний хажууда хүдөөлүүлэ хэн. Тийгээд тэрэ хото элһэн губида дарагдажа, үгы болоһон түүхэтэй.

Ю.Лубченков В.Романов хоёрой "Любовь и власть" гэжэ номһо Т.САМБЯЛОВА буряадшалба.

Хургануудай його

хонхойлгон табигты. Эрхы хургануудтай аягын барюул хануулхан шэнгээр харагдаха ёһотой. "Чандманай аяга" эдээ болбосоруулгада, шуһа сэбэрлэлгэдэ угаа тухатай.

шэгшы, нэрэгүй болон долёобор хургануудаа годилгон һагад зүүн гарайнгаа нимэл хургануудтай ниилүүлэгты. Тиихэдээ дунда хургануудаа сэхээр байлгажа, бэе бээдэнь няаха.

"ЧАНДМАНАЙ АЯГА"

(Юһэн эрдэни)

Зүүн зүгэй домогууд соо юһэн эрдэни хадаа оюун ухаанай һүлдэ болодог. Хүнэй бэе, оюун ухаан, сэдхэл, оршон тойрон юһэн эрдэниһээ бүридэнэ. Тэдэниие нэгэ аяга соо суглауулан мэтээр гарнуудаа

"ШАКЪЯ-МУНИИН МАЛГАЙ"

Уураг тархи ухаан бодолие гүйлгэхэ, бэе махабадые хүдэлгэхэ гол үүргэтэй.

Зүрхэнэй, толгойн үбдэхээс ханабал, баруун гарайнгаа

"ЛУУГАЙ ТОЛГОЙ"

Хүйтэ, халхи абалгаһаа уламжалан, уушханай, хоолойн үбдэбэл, баруун гарайнгаа дунда хургаар энэл гарайнгаа долёобор хурга бажуугты. Тиин зүүн гарайнгаа дунда хургаар энэл гарайнгаа долёоборые баһа бажуужа, гарнуудаа ниилүүлэгты. Томо хургануудаа хажуу талаарнь бэе бээдэнь няалдуулаха.

Д.ЭРДЫНИЕВА бэлдэбэ.

барихадаа, сэдхэл болон бээын, хүн болон замбуулинай шаршагүй холбоо баталан харуулнабди.

Зүүн гарайнгаа дүрбэн хурган дээрэ баруун гарайнгаа нимэл дүрбэн хурга аяга мэтээр

АВТОМОБИЛИСТНУУДЭЙ АНХАРАЛДА

Чтобы снять пружины клапанов на двигателях всех "Волг" без демонтажа головки блока (например, для замены маслосъёмных колпачков), можно использовать простое приспособление, как показано на рис. 1.

Перед установкой крюков нужно один-два раза ударить молотком по тарелке пружины (это ослабит фиксацию сухариков) и установить поршень в в.м.т., чтобы клапан после удаления сухариков случайно не упал в цилиндр. Сняв с головки блока ось с коромыслами, введите под предпоследний виток пружины клапана крюки (рис. 1а) и, поочередно

место сжатая пружина, вкладываются сухарики, отпускаются гайки крюков и вынимаются.

А вот на рис. 2 изготовлено другое приспособление, не отличающееся особой сложностью, простое в употреблении. Нет необходимости, наверное, комментировать его устройство и работу. Применять его можно на любом двигателе.

Рис. 1. Приспособление для снятия пружин клапанов:

а) 1 - пластина; 2 - тарелка; 3 - сухари; 4 - крюк; 5 - пружина, б) поддержка.

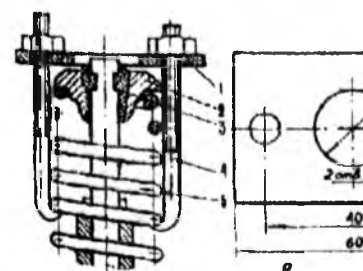
Рис. 2. Приспособление для

снятия пружин клапанов:

1-рычаг; 2-упор, сжимающий пружины клапана; 3- упор, фиксируемый на шпильке гайкой, крепящей корпус распределительного вала.

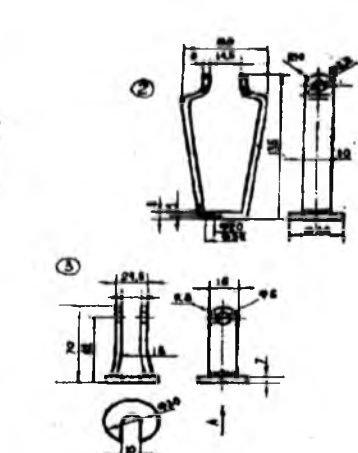
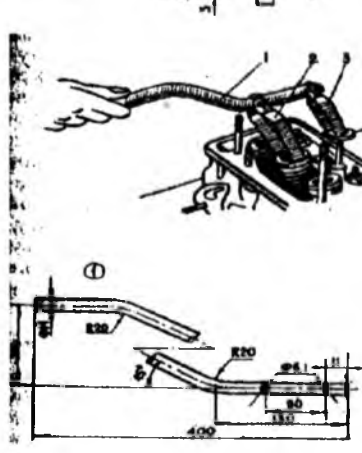
... А что делать, если рассухарить клапаны нечем в полевых условиях? Тогда сделайте следующее.

Поставьте на тарелку пружины клапана трубчатый свечной ключ и резко, уверенно ударьте по нему молотком. Пружины на мгновение сожмутся, и освободившиеся сухарики выйдут из проточки в стержне клапана, оставаясь их только не выронить и не потерять. Поставить сухарики на место можно, сжав пружины при помощи подходящего рычага, например, монтировки или гаечного ключа большого размера. Это, конечно, труднее. Да и приемы эти при отсутствии опыта могут привести к травме рук и повреждению деталей. Но если иначе нельзя?..

заворачивая гайки на их стержнях, сожмите пружину на 10...12 мм.

Через свечное отверстие прутком (рис. 1б), желательнее алюминиевым, диаметром 8...9 мм поддерживайте клапан в верхнем положении и легко ударьте по тарелке, которая опускается с пружиной, освобождая сухарики. Вынув их, снимите сжатую пружину. Сборка выполняется в обратном порядке - поддерживается прутком клапан, ставится на

ЦЕНТР ВОСТОЧНОЙ МЕДИЦИНЫ

Министерства здравоохранения Республики Бурятия

предлагает помощь для разрешения Ваших проблем, связанных со здоровьем, печеньем и профилактикой заболеваний.

Врачи и специалисты применяют оригинальные методики диагностики и лечения, основанные на традициях врачевания Востока и современных научных достижениях, используют знания и опыт, накопленные эмчи-ламами Буддийских дацанов.

Проводится обследование на уникальном автоматизированном пульсодиагностическом комплексе, лечение иглоукалыванием, массажем и другими методами тибетской медицины, подбор и изготовление индивидуальных сборов из трав, собранных в экологически чистых районах Бурятии.

Предлагаем путёвки на 12 дней для лечения в клинике Центра, стоимостью 1688000 рублей.

Предприятиям предоставляется возможность заключения договоров о медицинском обслуживании сотрудников и членов их семей по взаиморасчёту и на других условиях.

Поликлиника работает с 8.30 до 19.00 часов, в субботу с 9.30 до 14.00 часов

АДРЕС:

ул. Линховойна, 10. ТЕЛ. 2-29-70
Клиника - Верхняя Берёзовка. ТЕЛ. 1-22-00, 1-20-00
ФИТОАПТЕКА РАБОТАЕТ С 9.00 ДО 17.00 ЧАСОВ
ул. Линховойна, 10. ТЕЛ. 2-29-70
ул. Широких-Полянского. ТЕЛ. 3-32-15

ОТДЫХ И ЛЕЧЕНИЕ

НА ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ДАЧАХ

Реабилитационный комплекс "Здоровье", расположенный в

п. Сотниково, предлагает путёвки на 15 дней для отдыха и лечения:

- МАТЬ И ДИТЯ - по цене 1 млн. 950 т. р.
- "АЛЛЕРГО-ПУЛЬМОНОЛОГИЧЕСКОЕ" - по цене 800000 руб., принимаются дети в возрасте от 2-х до 14 лет. В стоимость путёвки для детей входит комплексное лечение: массаж, биомассаж, физиолечение, стоматолог, лазеролечение, лечение по методу су-джок, баня, сауна, бассейн, пятиразовое питание, кабинет тибетской медицины (травы, прием астролога, тибетолога, эмчи-ламы).
- "Лечебное голодание" - по цене 1 100 000 руб. на 21 день. Полное голодание под наблюдением врача.
- Показания: бронхиальная астма, бронхит, ожирение, гипертоническая болезнь, кожные заболевания, заболевания суставов и позвоночника и т.д.
- Для взрослых - комплексное лечение за дополнительную плату.
- Также мы приглашаем вас провести выходные или праздничные дни на комфортабельных дачах.
- "Люкс" - 80000 руб. в сутки (без питания), остальные - 50000 руб. в сутки (без питания). Стоимость питания - всего 30000 руб. в сутки!
- Заезд автобусом РК от автостоянки рядом с театром оперы и балета.

СПРАВКИ ПО ТЕЛ: 3-94-1-24, 2-34-02.

ГРАФИК ЗАЕЗДОВ В РК "ЗДОРОВЬЕ".

АЛЛЕРГО-ПУЛЬМОНОЛОГИЧЕСКОЕ ОТД.	(МАТЬ И ДИТЯ)
13.07.97 г. по 27.07.97 г.	17.07.97 г. по 31.07.97 г.
29.07.97 г. по 12.08.97 г.	02.08.97 г. по 16.08.97 г.
14.08.97 г. по 28.08.97 г.	18.08.97 г. по 01.09.97 г.
30.08.97 г. по 13.09.97 г.	

лонин номтой дүтөөр танилсаба.

Номой автор - Байгаалин нөөснүүдье ашагтайгаар хэрэглэхэ талаар Байгалай институтдай директор, географин эрдэмэй доктор Арнольд Кириллович Тулохонов мүн.

Удха шанартай эрдэмэй томо хүдэлмэри бэшээд, тэрэнээ

Энэ ном соо Байгал шадархи газар дайдынгаа агаар, байгаали бузарлан гэмтээнгүй гэхэгү, али тогтууритайгаар хүн зоной ажабайдал яагаад найжаруулхаб, экономико хүгжөөхэб гэхэн асуудалнууд тодорхойлогдоно, мүн ямар шэглэлээр, хайшан гэжэ хүгжөө хаа, дээрэб гэжэ үндэһэ баримтатгайгаар тайлбарилгана.

Новосибирск хотодо хэблэгдэһэн номой гадарын хатуу, хэблэлэй шэмэглэлын уран

АРНОЛЬД ТУЛОХОНОВ АРЮУХАН БАЙГААЛИ ТУХАЙ

Горькиин нэрэмжэтэ Үндэ-нэтэнэй сан соо зон хаяхан сугларжа, "Байгал шадар: тогтууритай хүгжэлтын шийд-хэгдээгүй асуудалнууд" гэхэн

олонитэдэ ойлгуулха, нэбтэрүүлхэ гэшээ ехэ шухала ажал, - гэжэ автор хэлээд, лекциез уншаа.

нарин. **Б.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ.** ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Арнольд Тулохонов; шэнэ номойн гадар. М.ШАНТАКОВОЙ фото.

ДЭЭДЭ-БУРГАЛТАЙН МҮНГЭШЭ ДАРХАН

мэдээжэ мүнгэшэ дархан, арад зондоо Мүнгэн Сосор гэжэ нэршэһэн, наһатайшаг хүн тоногоо гэртэнь асаржа, Баатарай баабайда мүнгэн хутага дархалжа үгөө юм ха. Багахан хүбүүн алха дүшын хүгжэм дороһоо аржытар нилэгдэһэн мүнгэн хутага харахадаа, эзэлүүдгүй дархан болохоб гэжэ ханаһан байгаа. Энэншье зүйтэй. Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа гэжэ, энэ хүсэлөө хүсэлдүүлхээ Улаан-Үдэ ерэжэ, мүнгэшэ дархан Юрий Лубсансэрэновтэ шабинь болоһон байна. Гагнажа, нилэжэ нураа хадаа, саашанхи

Зэдын аймагай Дээдэ-Бургалтайн залуу мүнгэшэ дархан Баатар Дамдинсурунович Жагбаев Бурядай Уран зураашадай холбоондо хүдэлһөөр хори гаран жэл болошобо. Энэ хугасаа соо ехэ олон ажал хэгдээ юм бээ. Бүхыдөө 60 гаран выставкэнүүдтэ хабаадалсаһан, эдэнэй тоодо хари гүрэнүүдээр гэхэ болоо хаа, Францида, Индидэ, Монгодо болоһон выставкэнүүдтэ хүдэлмэрээ табья.

Росси гүрэнэй шангай лауреат, Россин Уран зураашадай холбооной гэшүүн Баатар Жагбаев бага наһанһаа зураха, нилэхэ дуратай нэн. Нэгэтэ

ажалын өөрөөнь дулдыдааг. Иимэл даа, дархан хүнэй соло.

Дээдэ-Бургалтайн хурунда мүнөөшье хүнгэн зандаа мүнгөөр дархалжа хуудаг Лубсансэрэн Дондоков хүн зондоо хүндэтэй ажаллаһан зандаа. Тиэхэдэ энэл нютагһаа гараһан Владимир Дармаев Ивалгынгаа зондо алта мүнгөөр дархалжа суудаа гараһаар.

Иигэжэ Дээдэ-Бургалтайн дархашуул уг удхаа уһанда хаяагүй, урагшатай ябанад.

Элбэг **МАНЗАРОВ.** ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Б.Д. Жагбаев; хэһэн бүтээлнүүд-дын.

"ДУХЭРИГТЭ" ДҮТЭЛЭЭ,
МА БУИДЭ ЖООР ТАНИЛСАЯ!

Хүдөө нютагта ядамаргүй ажаһуудаг эрэ хүн 25-һаа 35 хүрэтэр наһанай зохиод зантай, урин шарайтай эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй.

Абн. №3
57 наһатай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эрэ хүн 50-һаа 57 хүрэтэр наһанай түбшэн зохиод эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй.

Абн. №5
54 наһатай номгон даруу зантай, сэбэр шарайтай эхэнэртэй (пенсидэ гараадүй) 54-һөө 58 хүрэтэр наһанай холшоргүй хүнтэй танилсаха байна.

Абн. №6
Эдэ соносхолнуудаар һонирхоболтнай, адресуудын редакция байха.
Июниин 25-най дугаарай "Дүхэригтэ" толилогдоһон 5 номертой соносхолдо харюу ерээ гэжэ дуулганабди.
Харюу болон соносхол иимэ хаягаар эльгээгшье: Каландаришвили 23, "Буряад үнэн", "Дүхэриг".

СОНОСХОЛ.

Агын автономито округой Могойтын районой Догонь хургуулийн байгуулагһааар 90 жэлэй ойн баяр байгша оной июлиин 10-га болохонь. Энэ хургуули дүүргэгшээд, багшанар болон айлашад һайнгэртэ уриггана.

АКВАБУР

МИНЕРАЛЬНАЯ ВОДА БУРЯТИИ
GORYACHINSK
ГОРЯЧИНСК

Природная лечебно-столовая вода
Кремнистая сульфатно-натриевая скважина №1/86

НОВИНКА

Уникальная слабо-минерализованная природная вода Бурятии с восточного побережья Байкала (курорт "Горячинск") со специфическим составом, содержит кремнекислоту, известняк своими широкими целебными свойствами.

Эффективно применяется при различных заболеваниях желудка и двенадцатиперстной кишки, печеночных, поджелудочной желез, при хронических колитах и энтероколитах.

Рекомендуется при повышенной и нормальной кислотности. Используется при ингаляциях, микроклизмах и различных диетах. Эффективно применяется для очищения и выведения шлаков из организма.

СВЕЖЕСТЬ, ДАРЦУЮЩАЯ ЗДОРОВЬЕ!

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Редактор А.А. АНГАРХАЕВ.</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: С.Д. РИНЧИНОВ (редакторай орлогшо), Г. Х. ДАШЕЕВА (редакторай орлогшо), Б-М.Ж. БАЛДАНОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ, Д.Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Ц. Ц. ДОНДОГОЙ, С. Д. ОЧИРОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).</p>	<p>Маһай адрес:</p> <p>670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 5 хууданай хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэһэг 35838. Хэблэлдэ тушаалганаһан цаг 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорайн телефон: 2-40-45. Б-0079-дхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7823.</p>
---	--	---	--

Редакциин телефонууд: редакторай - 1-50-96, приёмный - 1-54-54, редакторай орлогшонорой - 1-68-08, 1-64-36, харюусалгата секретариин - 1-50-52, секретаридай - 1-62-62, таһагууд үндэһэтэнэй болон политическэ асуудалнуудаар - 1-55-97 (даагшань), 1-61-35, 1-34-05, экономикын - 1-63-86, 1-61-35, соёлой болон түүхын - 1-60-21 (даагшань), 1-57-63, залуучуулай, оюутадай ажабайдалай болон ололонтын хүдэлмэрин - 1-54-93 (даагшань), 1-69-58, мэдээлэй болон соносхой - 1-67-81, корректорнүүдэй - 1-33-61, компьютерна түбэй - 1-66-76.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 1-49-94, бухгалтери - 1-23-67, вахта - 1-35-95.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлгые хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин наһанжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.